

**Didacia deca ordinis predicatoruz: miseratione
diuina Archiepiscopi Hispaleñ. defensiones
ab impugnationibus magistri Nicho-
lai d' lira: magistriqz Adathie p-
pugnatoris sui in postillis nõ-
nullis super bibliaz con-
tra sanctum Tho-
mam.**

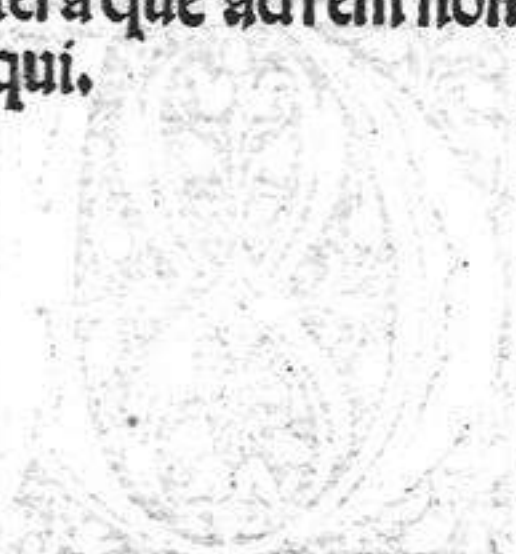
2

**Didaci a deca ordinis predicatorum: mi-
seratione diuina Archiepiscopi Hispaleñ.
in defensiones sancti Thome de aquino: ab
impugnationibus magistri Nicholai de li-
ra: magistriq; Adathie propugnatoris sui
in postillis nonnullis super bibliã Prefatio.**

Vrum stultum interficit iracun-
dia: et paruulū occidit inuidia. Que verba Gregori⁹
quinto libro moralium pertractans inquit. Nec enī
possum⁹ inuidere nisi eis quos nobis maiores esse pu-
tamus. ipse quisq; sibi testimoniū perhibet q̄ illo mi-
nor sit: cuius inuidie liuore torquetur. Cur enim hos-
tis ille antiquus primo homini inuidendo subripu-
it: nisi quia amissa beatitudine: minorē se mortalitati il-
lius agnouit? Cur ⁊ Saul David strenuum populi sui ducē persequebat:
nisi q̄ eum magnis quotidie virtutū successibus sensit augeri? Habet hoc ni-
mirum inuidie estuantis virus: quod cuncta que inuenerit bene gesta aliorū
inficit ac consumit. Hec cum ita sint: iurati hostes vt ita loquar insultare nō
debent: si diuī Thome aquinatis probatas sententias fideles atq; veritate
plenas: morsibus obtrectatorum patere videant. Siquidem meminisse eos
oportet id vsu omnibus fere scriptoribus alia atq; alia ratione euenisse. Ver-
rum hoc vnum admirentur magis: q̄ doctrinam eius probatissimam cernāt
tam multorum non vtīq; vulgariū iaculis propulsatam non extingui. non
euerti. aut vel in modico vnq; infringi potuisse. quod certe necdum ingenij
sui maximi argumentum est non exile: verum q̄ e celo vim mentis scribēdicq;
munus fide integerrimum nactus sit. Illud itaq; sibimetipsis obijciāt latria-
tores: quod sancti doctoris dogmata magno ac excellenti ingenio viri vt ipsi
aiunt impugnauere. nam id vtīq; non fecissent: nisi eius apud omnes summū
fuisset iudiciū et virtutis opinio: vt tanto sibi inde maiorem compararent
triumphum: si quod eos sefellit fortissimum pugilem posttrauissent. ex eorū
tamen oppugnationibus: celeberrimum apud mortales qui modo ceci non
sunt aut ingrati: diuus aquinas nomen assecutus est. Horū nuper magister
Nicholaus de lira et quidem vir doctissimus inuentus est. qui cum veteris ac
noue legis postillatoꝝ sederet: nonnulla sancti Thome theozemata corrigē

da annotauit. Cui cum dominus Paulus Burgen. episcopus se sancti do-
ctoris defensorem offerret: magister Mathias prouintie Saronie minister:
accerrimus Nicholai surrexit propugnator. et nunc rationibus eius vt ipse
putat vires accommodando: nunc nouis quibusdam argutijs adiuuentis: sen-
tentias sancti Thome labefactare ac prope expugnare conatus est. Ego ve-
ro non q̄ me maiorem alijs aut doctiorem existimem (neq̄ enim vires meas
ignoro) sed quo militie mee disciplinam pro veritate tuenda cui me deuoui
vtrūq̄ adimpleam: ceptus pro sancto Thoma adiui certamen. hunc tamen
mibi duntaxat placuit imposuisse terminum: vt et aduersantium rationes in-
ualidas penitus ac ineptas ostenderim. ⁊ sancti doctoris dogmata inconcus-
sa probauerim veritate subsistere. Burgen. vero benedicta et que causas san-
cti Thome tangere visa sunt: in sortem meam suscepi. cetera que ad rem non
pertinent quecūq̄ illa fuerint vera aut falsa: intacta reliqui.

Liber Genesis.

Circa librū Genesis.

Capitūlo primo.

In capitulo pmo libri Genesis super illud. Dixit autem deus: fiant lumina et c. Cum postillator iuxta expositionē littere secundum tertiam opinionē vellet pbabile ostendere ac defendere qd corpus solis factum fuerit quarta die ex nube lucida. que secundum tertiam opinionē fecerat tribus diebus precedentibus diebus et nocte: Improbatur quādam sancti Thome argumentationes. Ex prima parte questione. lxxvij. articulo ultimo. ad secundum inquit. Nec valet qd contra hoc obijcit frater Thomas pma parte summe sue dicens. qd nō potest cōuenienter dici qd in prima rerū productione aliquid sit productū sat cito corrupēdū. Ex quo concludit incōueniēter dici: soles factū ex illa nubecula. quia sic fuisset corrupta. Non enī corrupunt pprie loquēdo de corruptione secundū perfectam eius rationes: q̄ transmutant in meli⁹. vt dicit in libro d generatione. sicut nō dicunt elementa pprie corrupi: quādo ex eis fit corpus mixtur. quia corruptio pprio modo dicta: est via ad defectū. hic vero ad perfectum. illa autem nubecula erat quid imperfectum respectu solis. Ipse etiā Thomas incidit in id quod reprobat. quia in opere quite dicit: dixit qd aues et pisces facte sunt ex quattuor elementis. licet in textu solum nominetur aqua. quod non potuit fieri nisi per corruptionem formarum elementarium modo predicto. Nec postillator i forma. Ad quorum primus respondet burgen. qd postillator falso imposuerit illud sancto Thome. cum per eaz argumentationem quaz postillator induxit: nō improbet sanctus Thomas opinionem que corpus solis dixit esse factum ex nube lucida: sed alias que prima fuit scilicet qd nu-

bes illa: facta sole in preiacentem materiam rediisset. ad quam sequebatur nubeculam illam vere et pprie corrumpi euz in rem viliozem mutata fuisset: scilicet in preiacentem materiam. qd autem ex nube lucida non fuerit formatum corpus solis. que tertia opinio recitatur a sancto Thoma: destruit per aliud medium. quia scilicet materia solis non potuit presuisse sub alia forma: si ponatur sol secundum naturam corpus incorruptibile. Unde satis constat qd postillator non bene aduerterit dicta sancti Thome. Nec Burgen. et bene. et ad intentionem sancti Thome. Verum magister Mathias ordinis fratrum minorum Saronie puincie minister egre ferens hic et vbiqz defensionē sancti Thome: putat quadam sophistica circuitione improbationem postillatoris non recta: rationabilem ostendere dicens. qd improbatio tertiē opinionis secundum sanctum Thomam innititur eidem medio quo pma opinio secundum eū destruitur. Probat hoc. quia ex obiectione sancti Thome contra tertiam opinionem: duo sibi videntur sequi. Primum est qd ex illa luce sine sui corruptione: corpus solis fieri non potuit. quia materia solis non potuit presuisse sub alia forma: sine corruptione prioris. cuius forme corruptio non erat cōueniens. quoniam nihil fuit in principio conditum: cito post corrupendum. quod dicit postillatorem in verbis sancti Thome intime persperisse. Secundum qd sequi videtur inquit ille ex dictis sancti Thome est. qd nulla materia existēs sub forma prioris: potest esse sub forma posteriori nisi priori corrupta. Et ideo reprobat tertiam opinionem quia forma solis specifica: formam lucis genericam non compatitur. propter quod ex luce non potuit fieri sol nisi forma lucis corrumperetur. qd est inconueniens propter medium p quod prima opinio secundum sanctum Thomam

fuerat improbata. **H**ec magister **M**athias. **S**ed certe mirabile est quod iste magister tam multas sibi texuerit inuolutiones: tanquam extraneum habuerit intellectum: ubi sanctus **T**homas plane aperuit mentem suam. **U**nde videtur magistri huius tota deductio: quadam extorsione pro sola voluntate conficta. **Q**uod enim primo dicit utriusque opinionis improbationem secundum sanctum **T**homas eodem inniti medio: falsum est. **C**um ambas non una sed duplici argumentatione ac diuersa destruxerit. **E**t ad eius probationem dicitur quod ex obiectione sancti **T**home contra tertiam opinionem: non aliud sequitur quam quod sanctus **T**homas expressit scilicet quod corpus solis non potuit formari de nubecula. **A**d quam conclusionem utitur ea ratione duntaxat: quia materia solis non potuit esse sub alia forma si ponatur corpus solis incorruptibile et non ex quattuor elementis. **M**aximè inde sequebatur quod materia solis esset intransmutabilis. et ita quod non fuit primo sub forma nubecule. et per consequens quod ex ea non fuerit formatus sol. quia nihil aliud est aliquid ex altero composito fieri naturaliter: quam materiam unquam primo fuisse sub forma alterius ut habetur ex primo de generatione. **E**t cum magister **M**athias dicit quod in dictis sancti **T**home includitur ista: materia solis non potuit fuisse sub alia forma sine corruptione prioris: verum est. **S**ed est falsum quod talem corruptionem fuisse in prima rerum productione: sit illud inconueniens ad quod tertiam opinionem pretendit sanctus **T**homas ducere. **N**ec corruptio prioris forme nubecule: est medium aut fundamentum sue argumentationis. sed conditio appositae de incorruptibilitate solis. ex qua sequitur materiam solis nunquam fuisse sub forma nubecule. aut sub alia forma. **E**t per consequens quod ex nube non fuerit formatus sol. **U**nde ex illa conditione appositae scilicet

si ponatur corpus solis incorruptibile: aperte monstratur quod non fuerit mens sancti **T**home tertiam opinionem improbare. **P**er hoc medium videlicet quia nihil in prima rerum institutione productum est: cito post corrupendum prout arguens somniauit. **A**lias: frustra adiecta fuisset illa conditio. quoniam ea appositae vel non appositae: non minus probaret tale medium. **N**am si corpus solis factum esset ex nube lucida prout dicit tertia opinio: non minus sequeretur nubeculam corrumpi. ac per hoc aliquid in prima rerum productione esse conditum satis cito corrupendum. siue corpus solis ex ea formatum corruptibile esset: siue incorruptibile. **N**ihil enim ad illud propositum confert corruptibilitas solis aut incorruptibilitas. **U**nde liquido constat quod sanctus **T**homas non eodem medio tertiam improbet opinionem quo et primam. neque idem inconueniens ex utraque obiectione pretendit. **S**ed medium argumentationis eius contra tertiam opinionem: sumitur sicut dictum est ex conditione adiectae scilicet si corpus solis ponatur incorruptibile: et inconueniens ad quod deducit tertiam opinionem: est implicatio contradictionis. **N**am tertia opinio concessa: sequitur materiam solis primo fuisse sub forma nubecule. **E**t per consequens subiectum transmutationis. alias: non fuisset transmutatio naturalis. stante autem conditione scilicet corpus solis esse incorruptibile et non ex quattuor elementis: sequitur materiam solis non primo fuisse sub alia forma neque subiectum transmutationis. **N**am incorruptibilium corporum: intransmutabilis est materia secundum formas. **C**onfirmantur ista quia in questione de potentia dei. questione quarta de creatione materie informis. articulo secundo in vltima obiectione contra illud dictum scilicet. quod ex nubecula formatum fuerit corpus solis. **H**ac eadem uti-

Genesis.

tur argumentatione et non prima, inquit enim sic. Sed contra omne illud quod fit ex materia precedente: habet materiam talem in qua possibilis est forma et successio. talis autem non est materia solis nec alicuius celestium corporum eo quod in eis non est contrarietas, ut probatur in primo celi et mundi, ergo non potest esse quod ex illa luce: post modum formatum sit corpus solis. Hec sanctus Thomas. ¶ Ex supradictis satis videtur quod necdum medullam aut intimam in verbis sancti Thomae postillator non vidit: sed neque superficiem eorum tetigerit. Ea autem que in defensionem postillatoris magister Mathias multiplicat ac inuoluit: figurae sunt, que nec ex verbis sancti Thomae: neque ex eius intentione probantur. ¶ Sed utrum in quolibet composito sint plures forme substantiales: vel vna tantum: quod magister Mathias tetigit: non est presentis negotii examinare, cum super hoc nullam fecerit in hoc passu sanctus Thomas mentionem. Est enim nostri laboris intentio ea que postillator et dictis sancti Thomae recitat improbanda: vera atque probata esse ostendere, obiectionesque in contrarium pro nostra capacitate dissolvere. Unum tamen est quod articuli Oronie condemnati non poterunt nos in hac parte deterrere, aut linguam vel calamus cohibere. ¶ Quod autem postillator secundo subiungit quod sanctus Thomas incidit in id quod reprobat: quod non repugnet improbationi sancti Thomae contra tertiam opinionem: quia tamen obiectioni eius contra primam opinionem videretur obistere. Respondet Burgen. quod sanctus Thomas in ea argumentatione non improbat quod in prima rerum institutione ex aliqua natura produceretur species alia, sicut herbe et plante et aves et pisces ex quattuor elementis, sed dicit esse inconueniens quod aliquid tunc factum fuerit: quod postea esse desierit secundum totum, ut quod totum vnum elementum:

aut alia queuis species: producta fuisset et post modicum desineret esse. Hec burgen. ¶ Et quamuis solutio ista probabiliter sustineri posset: dicitur tamen melius et magis ad intentionem sancti Thomae: falsum esse: quod sanctus Thomas incidit in id quod improbauerat. Nam in productione herbarum et plantarum aut avium et piscium ex quattuor elementis quam posuit sanctus Thomas: nulla fuit facta corruptio proprie dicta, cum ibi fuerit generatio perfectioris ex imperfectiori, que transmutatio neque est: neque a sancto Thoma reputatur corruptio proprie dicta: sed mutatio quedam in melius quam non repugnat prime rerum institutioni. Quod expresse sanctus Thomas docet in hoc proposito prima parte, q. lxxij, de opere sexte diei, ad quintum inquit enim. Ad quid tantum dicendum: quod cum generatio vnius sit corruptio alterius: quod ex corruptione ignobiliorum generentur nobiliora: non repugnat prime institutioni rerum. Unde animalia que generantur ex corruptione rerum inanimatarum vel plantarum: potuerunt tunc generari, non autem que generantur ex corruptione animalium: tunc potuerunt produci: nisi potentialiter tantum. Hec sanctus Thomas in forma. Unde contra primam opinionem que posuit nubeculam in preiacentem materiam rediisse formato sole: recte utitur sanctus Thomas illo medio, quia scilicet in prima rerum institutione nihil fuit productum postea corrumpendum. Nam ibi fuisset corruptio in minus perfectum, scilicet in preiacentem materiam: que corruptio repugnat prime rerum institutioni. Sed contra tertiam opinionem que posuit transmutationem ex nube lucida fieri in melius: scilicet in corpus solis: non eo medio tantumquam insufficienti, sed alia usus est argumentatione, quare obiectio postillatoris non est ad propositum sicut supra deductum fuit.

¶ Circa capitulum quartum.

a iij

In capitulo quarto. cū burgen. induceret contra quandā Hebreorū expositionē. Unum satis notandum ex verbis sancti Tho. secūda secunde questione. xciiij. articulo vltimo. ad secundū. q̄ in prima etate non fuit idolatria propter recentem memoriā creationis mundi. ex qua adhuc vigeat cognitio vnius dei: magister Athanasius qui doctrinam sancti Tho. nouit sponte declinare: dicit dubiam esse hanc ipsius sententiā. Cum tamē postillator non modo hic contrariā nō tenuerit quāuis expositionem Hebreorū quorundā opinatiue recitauerit. Sed et expresse eam sententiam sancti Tho. recitat in disputatione sua quā edidit vtrū ex scripturis receptū a iudeis possit efficaciter probari saluatorem nostrum fuisse deum et hominem. quā dicit haberi ex quadam traditione apud Hebreos autentica: nec tamen tali sententię contradicit: sed magis eaz videtur approbare. In quid enī dicitur magister Athanasius. nec s̄m dictū est ita certū quin sententia magnorū patiat instantiam. Nec ratio sancti Tho. ad id cogit. quia si memoria recens creationis mundi exclusit idolatriaz p̄ mille et plures ānos: memoria seuerę punitionis per diluuiū debuit excludere adhuc per plures annos. certum tamē est q̄ cito post diluuiū defluerūt ad idola homines. Hec magister Athanasius. Sed ad ista respondetur q̄ et si dictum sancti Thome quorundam vt Hebreorum patiat instantiam: probabilius tamen est et verius quā eorum opinio contraria. sacre etiam scripture magis est consonum. tum quia ex textu Genesis a creatione mundi vsq̄ ad diluuiū: nulla de idolatriis facta reperitur mentio. Cum tamen de homicidio. inuidia. atq̄ alijs vitijs minoris grauitatis: homines prime etatis expresse notentur. Non enim est verisimile q̄ de ido-

latria grauissimo peccatorum subterretur: alijs vitijs cōmemoratis. **E**t etiā quoniam idolatria ab idolis nomē ducit. que vt magister historiarum refert in secūda etate post diluuiū exorta sunt a Nino rege assirorum. vel vt alijs placet a Meroth: qui cogebat homines adorare ignē. Unde isidorus libro septimo Ethimo. ait. Meroth interpretatur tyrannus. iste enim prior arripuit insuetam in populos tyrannidem. et ipse aggressus est aduersus deū impietatis edificare turrem. In eam etiaz sententiam satis videtur declinare Augustinus. xvi. de ciuitate dei capitulo. x. iquit enim. Cum ergo querim⁹ in illis septuaginta duabus gentibus ciuitatez dei: non possumus affirmare illo tēpore quo erat illis labium vnum. id est loquela vna: tunc iam genus humanum alienatum fuisse a cultu veri dei. ita vt in solis istis generationibus pietas vera remaneret: que descendunt de semine Sem per Arpharat et tendunt ad Abraham. Sed ab illa superbia edificande turris vsq̄ ad celum q̄ impia significatur elatio: terrena apparuit ciuitas. hoc est societas impiorum. Hec Augustinus. **E**t confirmatur preterea. quoniam scriptura volens assignare causam tante cladis toti⁹ scilicet pditionis humane per diluuiū: vitia hominibus obiecit carnalia dicens. Videntes filij dei filias hominum. et c. et sequit. Dixitq̄ deus. Non permanebit spūs me⁹ in homine eternū quia caro est. i. vitijs carnalibus illectus. Sed verisimile ē q̄ poti⁹ obiecit illis scriptura pro ratione tante pene inferende: peccatum idolatrię grauissimum si tunc fuisset. **E**t ad obiectionem autem arguentis contra rationem sancti Thome dicitur q̄ nō est simile. quia memoria et cōsideratio creationis vniuersi per se arguit vnitatem dei creantis. Ac eius summam perfectionem et bonitatem et excellentiaz super omnes creaturas ac per hoc q̄ sibi

Genesis.

debitus sit cultus patrie. Unde et philosophi naturali ratione ea de deo cognouerunt ex consideratione ordinis vniuersi et sue institutionis. Memoria autem punitionis seuerere non ita directe et de per se probat deum vnum summe bonum atque eius naturam perfectissimam super omnes creaturas. Cum pene incertum huiusmodi a mala causa et a pluribus infligi possint. et presertim in hominibus secunde etatis potuit memoria illius punitionis non esse sufficiens ad excludendum idolatriam: quia intellectus hominum tunc magis erat obtenebratus quam in prima etate. tum ex maiori elongatione a prima nature puritate. tum ex assiduitate peccandi. Unde et causa circuncisionis date tempore Abrahæ et legis late temporibus Moysi: assignatur a doctoribus obtenebratio mentis hominum ex vetustate peccandi et distantia naturalis rationis a primo sui vigore. Habuerunt etiam homines prime etatis auxiliū magnum quo in cultu veri dei persisteret doctrinam scilicet Adæ qui plene instructus erat in naturalibus et diuinis. Vixit enim Adæ per medium tempus fere prime etatis secundum computationem Hieronymi. cui successit seruitus ab eo Enoch vir iustissimus. cuius filius Metusalem mortuus est prout Hieronymus refert eodem anno quo diluuium inundauit. atque ita doctrina Adæ: de cultu vnius dei: faciliter potuit disseminari per totam primam etatem ante diluuium. Et preterea memoria recentis creationis fuit memoria beneficii suscepti. que naturaliter trahit beneficiatum in amorē et recognitionem benefactoris: secundum quem modum dicit Dionysius. iij. caplo de diuinis nominibus. quod deus omnia in se conuertit tanquam omnium causa. que recognitio principaliter consistit in exhibitione debiti cultus. scilicet honoris et reuerentie. Unde ore dei dicitur mala primo. Si ego pater: ubi honor meus? Quia. scilicet pater habet rationem principij. Sed

memoria punitionis: directe et per se inducit timorē seruile. quod et si quandoque manū cohibeat: mentē tamē directe et per se non reformat. imo si fuerit excessiuus: impedit rationis iudiciū et actus inuoluntarios causat suo modo. Unde nimirum si memoria seuerere punitionis post diluuiū: non sufficēter cohibuerit homines secunde etatis ab idolatria que admodum memoria creationis recēs homines etatis prime. Presertim cum deus asscurauerit federe sempiterno Noe cum tota posteritate dicens Ecce ego statuam pactum vobiscum et cum semine vestro post vos et ad omnem animam viuentem que est terra. Sequitur. et nequaquam ultra interficiet omnis caro aqua diluuii. nec erit deinceps diluuiū dissipans omnem terram. Huius enim permissionis confidentia: potuit esse occasio quod memoria seuerere punitionis facte per diluuium non satis retraheret homines secunde etatis ab idolatria.

Circa capitulum. xxv.

In caplo. xxv. ubi in replica contra Burgen. magister Mathias dicit. nec potest Burgen. probare intentum suum per sanctum Thome. quod procedit per hypotheseis que non concedit: Aduertendum est quod nec sanctus Thome. illam concedit imo magis in rei veritate negat. Inquit enim sic prima secunde. q. cij. ar. ij. ad secundum. Ad secundum dicendum quod ratio illa procederet si ceremonialia precepta essent data solum ad figurandum futurum. non autem ad presentialiter deum colendum. Unde et in corpore eiusdem articuli hec fuerat sancti Thome. determinatio quod ceremonialia veteris legis non solum habuerunt causam figuralem: sed etiam litteralem. scilicet cultum dei per tempore illo.

Circa capitulum. xlviij.

In caplo. xlviij. cum burgen. circa contractus Joseph induceret ex doctrina sancti Thome. secunda secunde. q. lxxvij. ar. j. quod in emptioe et venditioe

Libet

ne equalitas iustitie obseruanda est cōtra quoddā postillatoris dictū. s. q̄ tm̄ valet res cōtūm vēdi pōt: magr̄ Mathias inquit. Sed ego cū postillatore verius puto q̄ in cōmutatiua iustitia equalitas s̄m naturā seruari non possit quicquid dicat sc̄tus Tho. p̄ Burgen. allegatus. q̄ totū aurum mūdi s̄m naturā non valet vnum equum. cum tamē in ordine ad humanos vsus modicū aurū valet magnū equum. Hec magister Mathias cum alijs q̄ ad horū declarationē subiungit. ¶ In q̄bus verbis duplici reprehensione dign⁹ habet. Primo q̄ ex modo suo loquēdi videt̄ significare q̄ sc̄tus Tho. aliquñ dixerit. aut in loco preallegato senserit. q̄ in cōmutatiua iustitia obseruanda sit equalitas s̄m naturā rei specificā. Cū tamē hoc sit manifeste falsum. imo cōtrariū huius docet eadē questione articulo secundo ad tertium inq̄t enim. Ad tertium dicendū q̄ sicut Augustinus dicit. rj. de ciui. dei: precium rerū venaliū non cōsideratur s̄m gradus nature cū quandoq̄ pluris vendat̄ vnus equus q̄ vn⁹ seru⁹. Sed cōsiderat̄ s̄m q̄ res vsus hominis veneunt. Et ideo non oportet q̄ venditor vel emptor cognoscat occultas rei vendite qualitates. sed illas solum per quas redditur humanis vsibus apta. puta q̄ equus sit fortis ⁊ bene currat. ⁊ similiter in ceteris. has autē qualitates: de facili venditor ⁊ emptor cognoscere possūt. Hec sanct⁹ Tho. in forma vbi exp̄sse tenet q̄ precium in cōmutatiua iustitia nō cōsideret̄ s̄m gradū nature rerū. Patet ergo q̄ mod⁹ loquēdi hui⁹ magistri fuerit ex falso intellectu quē habuit in verbis sancti Tho. ⁊ vtinā nō ex malo affectu. ¶ Itē sc̄do videt̄ q̄ iste magr̄ ppriā vocē ignorauerit. nā dicit q̄ eq̄litas i cōmutatiua iustitia q̄ est in cōtractibus nō seruat̄. sed q̄ prōnem iustitie mēsurat̄. q̄ denī aliud est s̄m rōnem iustitie res mēsurari: q̄ in earū cōmutatione equalitatem seruari. Certe

non aliud. necq̄ ex diffinitione Augusti. quā p̄ se inducit aliud habet. vt patet recte eam cōsiderati. Sed vt mihi videtur putat magister Mathias q̄ quia i cōmutatiua iustitia mēsurant̄ res considerata qualitate tēporū. locorū. ac dignitatis rerum in respectu ad vsū hoīm: q̄ ideo i ea non obseruat̄ equalitas. in quo plane decipitur. quia imo nō esset iustitia cōmutatiua: si illa omnia nō cōsiderarent̄ ⁊ singula q̄ dignitatem aut valorē rerū exaugent. nec est aliud equalitatē in iustitia cōmutatiua seruare: quam s̄m omnes illas circūstantias res cōmutabiles cōmensurare. Unde sc̄tus Tho. secūda secūde in q̄stione preallegata arti. secūdo. ad secūduz sic dicit. Ad secūduz dicendū q̄ mēsuras rerū venalium necesse est in diuersis locis esse diuersas p̄pter diuersitatem copie et inopie rerū. q̄ vbi res magis abundant: cōsueuerūt esse maiores mēsure. In vnoquoq̄ tamen loco ad rectores ciuitatis p̄tinet determinare que sunt iuste mēsure rerū venaliū pensatis cōdicionibus locorū ⁊ rerū. ⁊ ideo has mēsuras publica auctoritate vel cōsuetudine institutas: pretereire non licet. Hec sanct⁹ Tho. Ex q̄bus etiā accipit̄ verus intellectus ei⁹ p̄verbij legalis quod postillator introduxit. s. q̄ tm̄ valet res quantū vēdi potest. Nō enī est verū si intelligat̄ cōtūm vēdi potest d̄ facto ⁊ beneplacito cuiuscūq̄ vēdētis. Sed quantū vēdi potest de iure. i. seruata institutione publica auctoritate aut cōsuetudine firmata. Unde ⁊ si quis non cogat̄ ad vendēdū rē suam: tm̄ si vēdere vult: formā iuris ⁊ regulā iustitie debet seruare ⁊ equitatis. Quod ⁊ si licitū sit emptori ⁊ venditori se iuicē decipere infra dimidiū iusti precij s̄m legē ciuilem q̄ non potuit p̄hibere quicquid est contra virtutem: lex tamē diuina q̄ nihil ipunitū relinq̄t q̄ sit v̄tuti cōtrariū: illicitū reputat si in ēptione ⁊ vēditione equalitas iustitie non seruet̄. Facit ad

Exodi.

hoc glo. notabil. r. q. ij. Hocius. ubi dicit
q. si in veditioe plus offerat q. res valet
at: ecclesia non debet recipere. sed tantum
iustum precium. Nam ecclesia in suis con
tractibus non debet dolum facere.

Circa capitulum. ix.

libri Exodi.

In cap. ix. libri Exodi bur
gen. contra postillatores alle
gat scum Tho. dicente se
cunda secunde. q. lxxiiij. ar. ij.
q. cu actus humani sint cau
se quo: uida effectuum: oportet homines age
re aliqua vt per actus suos impleat quos
da effectus fm ordine a deo dispositum.
Ubi magister Mathias volens postil
latoris dicta defendere inquit. Sed et illud
q. Burgen. ex dictis scum Tho. secunda se
cunde. q. lxxiiij. applicat pposito: videt
minus catholice dictum. videlicet q. ex ordi
natione diuina oportet hoies agere vt ef
fectus a deo instituti impleant. Ma ex eo
sequit in materia pnti: q. pharaoni pec
catum obstinationis imputari no debet.
Quia fm hoc: oportuit eu esse causam di
uine glorificationis si causaliter teneri de
beat: vt vult Burgen. Hec magr Ma
thias cu alijs q. ad huius declarationem
contra Burgen. subiungit. Sed salua
pace sua certe verius ac honestius potuis
set loqui si dixisset. q. Burgen. inepte et
extra mentem sancti Tho. dicta eius in
troduserat. Maxilla de se et in proposito
sancti Tho. verissima sunt et catholice fi
dei omnino consona. imo dicere contrarium
esset ordinem causarum qui optimum est in
vniuerso destruere q. dum diuine prouide
tie effectus exequuntur: dei sapientia com
mendabilem reddunt que eo ipso ordine
disponit omnia suauiter prout dicit Sa
pientie septimo. Esset etiam aperte con
tra sacram scripturam. Dicitur enim ps.
cij. Benedicite dno oes virtutes eius mi

nistri ei q. facitis voluntatem eius. Et ps.
clviii. Ignis grado nix glacies et spiritus
pcellarum q. faciunt verbu eius. facere vo
luntate aut verbum dei: est facere aliquid
vnde effectus dei impleant fm ordinem a
deo dispositu quod erat dictu scum Tho.
Esset preterea contrariu huius ab huma
nis actibus meriti ratione auferre et fructus
orationis nostre negare quod est erroneu.
non enim actus hominis meritorij sunt vi
te eterne: nisi quia causa sunt et p eos imple
tur diuina preordinatio d. salute hominum.
nec orationes efficaces sunt et fructuose: ni
si quia p eas implet quod bonitas diuina
disposuit precibus et orationibus condonare.
put Gregori dicit. Unde et secunda Pe
tri primo dicit. Quapropter fratres ma
gis satagite vt per bona opa: certa vram
vocatione et electione faciatis. ista autem
bona opa esse ab eterno pordinata a deo
vt p ea vocatio et electio scorum impleat: nul
lus fidelium dubitabit. Veru est q. Bur
gen. no recte applicat ad ppositu suu di
ctu scum Tho. qd in se verissimu e et catho
licu. Quia scum Tho. loquit d. actibus hu
manis posituius. no de actibus peccatorum. q.
inquatu culpabiles sunt: a deo non ordi
nant vt fiat. sed fieri pmittunt. Comissa
tame peccata pueria hoim voluntate: verum
est q. a deo ordinant p pena. et q. ista fue
rit doctrina scum Tho. loquedo d. actibus
peccatorum: ex pluribus locis pbat. Nam pma
pte. q. lxxiiij. ar. iij. ad scdm inqt sic. Ad se
cudu dicendu q. aliter se habet reprobatio
in causando q. pdestinatio. Ma pdestina
tio e causa et ei qd expectat in futura vita
in pdestinatis. s. glie: et eius qd percipitur
in pnti. s. gre. Reprobatio vero non est
causa ei qd est in pnti. s. culpe. sed e cau
sa derelictionis a deo. Est tm causa ei qd
reddit in futuro scilicet pene eterne. s. cul
pa puenit ex libero arbitrio eius qui re
probatur et a gra deseritur. Et scdm hoc
verificatur dictu pphete. s. pditio tua ex

te israel. Hec sc̄tus Tho. Tandē sententiā tenet cōtra gēti. cap. clxj. et. clxij. Idez dicit r̄ in hoc pposito sup epl̄as Pauli. sup illud. Dicit autē scriptura pharaoni. Ro. ix. Alit enim. Aliter suscitāt deus ad bona. aliter ad mala. Nā ad bona: inclināt hominum volūtates directe r̄ per se tanq̄ actor bonoruz. Ad malū autē: dicit̄ inclinare vel suscitare hoies occasionaliter inc̄ptuz. s. deus homini aliq̄d pponit vel interius vel exterius q̄ q̄tuz est de se: inductiuū est ad bonuz. sed homo ppter suā maliciā peruerse vtit̄ ad maluz. Job xliij. Dedit ei deus locū penitentie. r̄ ille abutitur in supbia. Hec ibi sanct̄ Tho. Et parū infra cōcludit ad pposituz nostrum dicēs. r̄ hoc modo circa pharaonē accidit. q̄ cū a deo excitaret̄ ad regni sui tutelam: abusus est hac excitatione in crudelitatem. Hec sc̄tus Tho. r̄ infra sup illud Apostoli. Et quē vult indurat. Inquit. Nō dicitur indurare quasi imitando maliciā: sed non apponēdo gr̄am. Erubescat ergo magister Mathias volēs q̄dā dissimulationē culpabili: ineptā Burgen̄. applicationem in bene dicta sc̄ti Tho. retorquere. Sed r̄ in fine replice sue contra Burgen̄. vbi dicit. Unde si dictuz sancti Tho. veritatē habere posset in posituiis: verius plane dixisset. r̄ si dictū sc̄ti Tho. in posituiis veritatem habeat necessario. prout ex supradictis satis constat.

¶ Circa capitulu. xx.

In caplo. xx. Burgen̄. i magna sua digressionē introducit quandā sc̄ti Tho. assertionē de preceptis dilectionis dei r̄ primi. quam dicit ipse nō plene satisfacere questionī sue. sed d̄ intellectu verbor̄ sancti Tho. et q̄ per ea satis dicitur ad questionem: vide infra Levitici capitulo. xix.

¶ Circa capitulū. xxiiij.

In caplo. xxiiij. super illud. Infontē r̄ iustū nō occides: postillator recitat verba sc̄ti Tho. secūda secunde. q. lxiiij. ar. vj. ad tertiū dicens. q̄ cū innocēs per falsos testes conuincitur: iudex nō debet euz interficere si sciat eius innocentiam. sed diligētius examinare testes: vt inueniat occasionē liberādī innoxium. Si autē hoc non pōt: debet eum remittere ad superiorē. Si autē hoc nō pōt: nō peccat s̄m allegata sententiā ferens. q̄ ipse nō occidit innocentē: sed illi q̄ eum asserunt nocentē. **¶** Cōtra quā sententiā inquit sic postillator. Saluo tñ meliori iudicio videt̄ contrariū. q̄ dicit Auḡ li. de libero arbi. Quomodo apud diuinā puidentiā a pctō liberi sunt q̄ pro his rebus q̄s contēni oportet humana cede polluti sunt: q. d. nullo modo. Et pres contēendas intelligit Auḡ. oia illa q̄ hoies inuiti amittere p̄nt. Inter quas est vita corporalis. r̄ multo forti⁹ dignitas tēporalis q̄ cūq̄ r̄ potestas iudicādi. Hec postillator. **¶** Ad q̄ r̄idet Burgen̄. q̄ auctoritas Augustini p postillatorē allegata: nō cōtrariat̄ determinationi sc̄ti Tho. Nāz ferre sententiā mortis cōtra eū q̄ cōuincit̄ in iudicio p testes diligēter examinatos: nō est peccatū. licet sciatur a iudice innocēter cōdēnari. Unde ppter hoc nō est dimittenda dignitas temporalis. Hec Burgen̄. et bene. q̄ autē sententiā ferre contra talē non sit peccatum: declarat Burgen̄. per ea q̄ sanctus Tho. dicit in parte supra allegata. q. lxviij. arti. ij. in corpe questionis. vbi pulcre deducit qua rōne iudicare p̄tineat ad iudicē s̄m q̄ fungitur publica potestate r̄ non s̄m id q̄ ipse nouit tanq̄ priuata persona. **¶** Sed cōtra rationē Burgen̄. simul etiā contra distinctionem quā sc̄tus Tho. facit de priuata r̄ publica persona in iudice: istat magister Mathias dicēs. Sed Burgen̄. cōiter p sc̄to tho. certamē

Exodi.

assumens: **N**icō plus dicit q̄ sc̄t̄s th̄o. in locis allegatis p̄ ip̄m et postillatorem. Sed ad auctoritatē b̄t̄i Augustini p̄ postillatōrē allegatā: min⁹ cōuenienter dicit **N**ā sc̄dm̄ declarationē postillatoris manifeste cōcludit̄ cōtra positionē sc̄t̄i Th̄o. et cōmuniter iuristarū. q̄uis enī in cōmuniter accidētibus iudicandū sit sc̄dm̄ allegata et pbata: nullo t̄m̄ iure cautus ē. imo diuino iure phibitū: iudicare cōtra agnitā veritatē. nec videre meo valet illa distinctio q̄ iudex duplicē p̄sonā dicit. s. p̄uatā et publicā. nā si p̄uata peccat: publica non eximit̄ nisi sit manifesta lex q̄ eam excuset. **N**ō est autē lex puto humana nec diuina q̄ dicat iudicādum cōtra veritatē agnitā. **N**on videt̄ igitur aliqua lex excusans sic iudicantē. **H**ec maḡ **M**athias i forma. **S**ed mihi videt̄ q̄ sufficienter responsum fuerit ad auctoritatē Augustini p̄ ea q̄ **B**urgen. ex verbis sancti Th̄o. induxit diffuse. Sed vt magis in speciali ad singula descēdamus. dicit̄ q̄ b̄t̄s Aug⁹ loquit̄ in casu quo iudex cōtra iura aut ordine iuris p̄uato: ferret sententiā cōtra inocētem timore aliquo mūdano agit⁹. ne. s. vita corporali. facultatib⁹. dignitate aut potestate iudicādi p̄uaret. **P**atet hoc cum dicat. qui p̄o his rebus quas contemni oportet. Sed vbi iudex ferret sententiā cōtra inocentē p̄ testes sufficiēter examinatos conuictū: non habēs ad superiores recursū. nec aliud quod agat sc̄d̄ iura: nō id faceret p̄o his rebus tēporalibus contēnendis. sed zelo coactus legū obseruandarū sc̄dm̄ quas tenet̄ ex debito officij sibi cōmissi iudicare et quas non licet ei p̄terire. **E**t in tali casu loquit̄ sanct⁹ Th̄o. **U**nde auctoritas Augustini nō est ad p̄positū. **E**t cū dicit maḡ **M**athias q̄ nullo iure cautū est imo diuino iure phibitū iudicare cōtra agnitā veritatē: dico q̄ si intelligat cōtra veritatē in forma iudicij agnitā seruato ordine iuris. s. p̄ leges publi-

cas diuinas vel humanas. et p̄ instrumētā testesq̄ legitimos ac diligētē examinos: verū est. Sed nō militat cōtra sc̄tūm Th̄o. **N**am in p̄posito suo iudex ferens cōtra inocentē sententiā: nō iudicat contra veritatē sibi agnitā isto modo: imo secundū veritatē sibi agnitā in forma iudicij. **S**i vero intelligat cōtra veritatē sibi agnitā aliter q̄ in forma iudicij. i. secundū p̄p̄riā cōscientiam et tanq̄ p̄uate persone: falsum ē q̄ dicit. **N**am lege diuina nō inuenit̄ phibitū esse iudicib⁹ tale iudicij et legibus humanis est cautū q̄ disponunt iudices iudicare secundū allegata et pbata. vt lege ciuili. ff. de offi. presi. illicitas. §. veritas. lege canonica. ij. q. i. vnus ex vobis. et caplo. **D**e⁹ ops. iij. q. vij. **J**udicet. vbi **A**mbrosi⁹ dicit bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit et p̄posito domestice voluntatis. sed iuxta leges et iura pronūciat. statutis iuris obtēperat. nō indulget p̄p̄rie volūtati. nihil preparatū et meditatū d̄ domo defert. sed sicut audit: ita iudicat. obsequit̄ legibus. nō aduersat̄. examinat cause merita: nō mutat. **H**ec **A**mbrosius vbi glo. tenet q̄ etiā si cōsciētia iudicis nō concordet: p̄t non delegare cām sed d̄terminare s̄m̄ allegata. q̄ aliud facit aliquis in eo q̄ iudex est: aliud in eo q̄ hō est. **A**d quod facit. vj. q. iij. si t̄m̄ ep̄s. extra de offi. iudi. or. si sacerdos. et multū apte de offi. et po. iij. dele. pastoralis. §. q̄ vero. vbi glo. dicit sup̄ verbo. tenet̄ eandē. cōtra **H**ugonem et ei⁹ sequaces q̄ dicūt. q̄ iudex nō debet ferre sententiā sc̄dm̄ allegata si habeat cōsciētiam lesam in contrariū. **H**ec glo. **C**ū autē dicit magister **M**athias nō sibi videri q̄ valeat distinctio sc̄t̄i Th̄o. de duplici persona iudicis publica. s. et p̄uata: dico q̄ si sibi nō videat̄ forte obcecat⁹ passione: nō sequit̄ rectā non esse et iurib⁹ satis pbatā. nā illa exp̄sse habet̄ in glo. supra allegata. iij. q. vij. **J**udicet. **E**t etiā distinctionē facit Aug⁹. ad Bonifaciū

Liber

comitē ⁊ habet. xxiij. q. iij. si ecclesia. in fine. Ea etiā distinctione d̄ duplici vni⁹ ho-
minis p̄sona. i. q̄ vnus duplici fungatur
p̄sona: vti capitulū supra allegatū. si sa-
cerdos. in fine. Unde non deberet videri
istī magistro distinctio sc̄i Tho. quasi no-
ua quedam aduentio. Et cū arguit con-
tra distinctionē q̄ si priuata p̄sona peccat:
publica nō eximit. dicitur q̄ posito s̄ non
cōcesso q̄ p̄sona priuata peccaret in casu
n̄ro: ipse sibi respōdet dicens. nisi sit mani-
festa lex que eam excuset. quod est in p̄po-
sito prout supra deductum fuit. Et tamen
nō est verū q̄ in casu sc̄i Tho. priuata p̄-
sona peccat. q̄m̄ illa non occidit aut iudi-
cat innocentem cum non habeat iudicia-
riam potestatem super eum.

Circa librū Leuitici.

Capitulo primo.

In capitulo primo Leuiti.
sup illud. ponetq̄ super ca-
put hostie man⁹: Burgen. cōtra postillatorē ait. Per
hanc manū impositionē
potius videt̄ denotari q̄ homo offerēs il-
lud animal esset dignus occisione pro suis
peccatis ⁊ q̄ loco illius illud animal obla-
tum vel imolatū occideret. vt in p̄ma secū-
de. q. cij. ar. iij. ad quintū. **C**ōtra quem
maḡ Mathias inquit. Cū postillator
exponeret impositionē manū offerentis
sup caput hostie: Burgen. allegādo sc̄i Tho.
dicit illā impositionē potius debe-
re intelligi q̄ hō offerens: se protestet̄ pro
peccatis suis dignū morte. ⁊ q̄ per occisio-
nem aialis p̄ ip̄m oblati: vita eius redime-
retur. sed ista expositio ē falsa ⁊ cōtra glo.
ordinariā dicentē r̄c. Hec magister Ma-
thias. **I**n quibus verbis plane cōuin-
citur q̄ nec sc̄i Tho. legit: nec dicta
Burgen. bñ aduerterit. Mā sc̄i Tho.
in loco supra notato: nulluz de ipositione
manū offerēt̄ sup caput hostie verbū se-

cit. nec Burgen. sup expositione hui⁹ im-
positionis manū: allegat sc̄i Tho. s̄
in cōfirmationē eius quod secūdo subiun-
xerat. s. q̄ loco hois q̄ pro pctis suis dig-
nus erat morte: animal oblatū vel imola-
tum occideret. De ipsa enī occisione ani-
malis p̄cise locutus ē sc̄i Tho. in eo lo-
co: non de manū impositione. Et intellis-
genda sunt verba sc̄i Tho. non q̄ aialis
occisio semp offerentē dignū morte signi-
ficaret: s̄ q̄m̄ pro peccato offerebat. Mā
⁊ in eodē ar. in solutione. ad. viij. distiguēs
triplex sacrificiorū gen⁹: dicit q̄ holocaus-
tū quod totuz cōburebat: offerebat deo
specialiter ad reuerentiā maiestatis ipsi⁹.
⁊ in amorē bonitatis eius. ⁊ tertiū sacrifi-
ciū quod hostia pacifica vocabatur: deo
offerebat vel pro gratiarū actione: vel p̄
salute ⁊ p̄speritate offerentium. ⁊ tamen
vtrobicq̄ animal oblatū occidebat. Un-
de crederē q̄ fuerit magistro Mathie oc-
casio deceptionis q̄ Burgen. vtrūq̄. ⁊ d̄
manū impositione: ⁊ de aialis oblati oc-
cisione: sub vno orationis cōtextu posuit.
Sed si legerat sanctum Tho. singula sin-
gulis adaptarat.

Circa capitulum. xix.

In cap. xix. sup illud. Locu-
tus est domin⁹ ad moysen.
Burgen. q̄ plurimis ver-
bis egit ad d̄clarationē eorū
q̄ hoc in loco sup adduntur
ad explicāda vel p̄fecti⁹ adiplēda p̄cepta
decalogi. Et quib⁹ quasi i medio digres-
sionis infert. q̄ p̄ceptū de dilectione pri-
mi put in lege diuina tradit: nō est de p̄ce-
ptis iuris naturalis p̄mo p̄ se notis. Cui⁹
tñ cōtrariū dicit ip̄e sc̄i Tho. sensisse p̄
ma sc̄de. q. c. ar. iij. ad p̄mū vbi dicit. q̄ p̄-
cepta d̄ dilectione dei ⁊ primi: sunt p̄ma ⁊
cōmunia legis nature q̄ sunt p̄ se nota rō-
ni humane vel p̄ naturā vel p̄ fidē. Con-
firmat Burgen. eā fuisse sc̄i Tho. posi-

Leuitici.

tionem: ex eadem. q. articulo. xj. vbi sc̄tus
Thomas dicit q̄ quedā sunt precepta re
 ctissima ⁊ adeo manifesta: q̄ editione non
 indigēt. sicut mandata de dilectione dei et
 primi. Unde admiratur **Burgen̄**. vt ip̄e
 inquit. q̄ sc̄tus **Tho.** talem dederit in lo
 co allegato doctrinam. ¶ Sed certe ma
 iori admiratione dignum videtur q̄ **Bur
 gen̄**. talem in verbis sancti **Thome** ha
 buerit intellectum q̄ scilicet illa duo prece
 pta de dilectione dei ⁊ proximi. put **Deu
 trononij** sexto et **Matthei** vigesimo. se
 cundo data sunt: sint prima ⁊ cōmunia p̄
 cepta legis nature per se nota rationi hu
 mane que quia cōmunissima sunt ac ma
 nifesta: editione non indigent. Nam de p̄
 ceptis iam actu editis atq̄ traditis vt al
 legatur: qua mente diceret sanctus **Tho
 mas** q̄ editione non indigent: significans
 q̄ nec edita sunt: Doceret plane in eodē
 orationis cōtextu duo cōtradictoria simul
 esse vera. ¶ Et preterea expresse disputat
 sc̄tus **Tho.** vtrū de charitate debuerit da
 ri aliquod p̄ceptū secūda secūde. q. xliiij.
 arti. p̄mo. ⁊ concludit q̄ sic. ⁊ articulo sc̄do
 concludit q̄ duo fuerit data p̄cepta. s. d̄ di
 lectione dei ⁊ de dilectione proximi. Non
 ergo fuit mens sancti **Thome** dicere q̄ p̄
 cepta de dilectione dei ⁊ primi. put diui
 na lege tradita sunt: sint p̄ma ⁊ cōmunia
 legis nature p̄cepta: que quia per se nota
 sunt: editioe nō indigent. Unde rudis pla
 ne est **Burgen̄**. imaginatio. ¶ Dicenduz
 ergo est q̄ sc̄tus **Thomas** vbi dixit duo
 precepta dilectionis esse prima ⁊ cōmunis
 sima precepta legis nature. Que rationi
 humāe per se nota sunt ac p̄ hoc q̄ editio
 ne nō indigent: loquit̄ d̄ illis p̄ceptis c̄stū
 ad substātiā actus absolute. i. de dilectio
 ne dei ⁊ primi sine modo determinato p̄
 ut inest homini naturaliter. Est enim d̄ di
 ctamine legis nature omni rationali crea
 ture: q̄ diligat deum sup̄ omnia: in c̄stū ē
 vniuersale bonum. ac p̄ncipiū primum

⁊ p̄ma causa sui esse: totiusq̄ perfectio
 nis naturalis. Item est de dictamine ratio
 nis naturalis: q̄ homo primum diligat.
 qui intelligitur omnis hō. in quātū sibi si
 milis est s̄m naturā specificā. s̄m illud **Ec
 clesiastic.** xiiij. omne animal diligit sibi si
 mile. Docet hoc sanctus **Tho.** in plurib⁹
 locis ⁊ multū plane p̄ma pte. q. lx. ar. iij
 ⁊ v. Itē p̄ma secūde. q. cir. ar. iij. Unde
 hoc modo loquēdo: dilectio dei ⁊ dilectio
 primi sunt de primis ⁊ cōmunibus legis
 nature preceptis rationi humane p̄ se no
 tis q̄ exteriori nō indigent editione ⁊ p̄ser
 tim adiuncta fide a quibus omnia preces
 pta decalogi deducunt̄ sicut conclusiones
 imediate ex primis p̄ncipijs. put sanctus
Tho. tradit p̄ma secūde. q. c. arti. iij. ad p̄
 mū. Sed in lege diuina **Deutro.** vj. ⁊ **ma
 thei.** xxiij. tradita sunt precepta de dilectio
 ne dei ⁊ primi non c̄stum ad substātiā
 act⁹ absolute sed c̄stuz ad modū determi
 natuz. s. q̄ deus diligatur ex toto corde ex
 tota aīa aut mente. ⁊ ex tota fortitudine. et
 primum diligat quisq̄ sicut seipsuz. Iste
 enim modus diligendi deum ⁊ primum:
 non inest homini a natura sed ex gratia.
 Unde indiguit expressa editione p̄ modū
 precepti. cum sit de necessitate salutis. Et
 inde est q̄ duo precepta de dilectione dei ⁊
 primi: dicunt̄ precepta charitatis. quia ī
 eis nō solum substātiā act⁹: sed ⁊ modus
 ille diligendi qui est mod⁹ charitatis: ca
 dit in p̄cepto. ita q̄ sine charitate: ista duo
 precepta dilectionis impleri nō possunt.
 put pulchre deducit sanctus **Tho.** p̄ma
 secūde. q. c. ar. x. Unde **Aug⁹**. dicit in li. de
 p̄fectione iustitie q̄ hoc p̄ceptū. diliges
 dñm deū tuū: in plenitudine charitatis pa
 trie implebit̄. et q̄ p̄ hoc p̄ceptū indicat̄
 nobis. nō quid faciēdū sit: sed potius quo
 tendēdum sit. Ex qua auctoritate sequit̄
 q̄ dilectio dei cadit sub p̄cepto c̄stuz ad
 modū charitatis q̄ in eo importat̄. cū dici
 tur. ex toto corde ⁊c. Alias in via posset p̄

Libe

fecte impleri, quod tamen negat Augustinus. Idem expressè tenet sanctus Thomas, secunda secunde, q. c. lviij. ar. vj. et q. c. lxxiiij. ar. ij. ad secundum inquit. Perfectio diuine dilectionis vniuersaliter quidem cadit sub precepto. ita quod etiam perfectio patrie non excludit ab illo precepto. Idem tenet in de virtutibus, q. ij. ar. r. ad primum. Et quod isto modo intellexerit sanctus Thomas, precepta de dilectione dei et primi data fuisse lege diuina: patet, quoniam secunda secunde, q. c. lviij. vbi specialiter de his preceptis tractatum facit: vocat ea precepta charitatis. Et sub tali pretitulatione de eis disputat in tota questione. Si enim darentur ista precepta in lege diuina de dilectione naturali dei et primi vel quantum ad substantiam actus absolute: false dicerentur precepta charitatis, cum sine charitate esse possit ea dilectio. Unde et eadem, q. secunda secunde, arti. primo. Cum tertio loco obijceret ad probandum quod non fuerint danda precepta de dilectione dei et primi, ex eo quod inter precepta decalogi non continentur: non soluit obiectionem per hoc quod sunt de primis et comunissimis preceptis naturaliter notis quemadmodum prima secunde, sed soluit, quia omnia precepta decalogi ordinantur ad ista duo de dilectione dei et primi tanquam ad finem, propter quod in omnibus includuntur. Hoc intelligendum est per modum quo finis includitur in his que ad finem disponunt vel ordinantur. Omnia enim precepta decalogi: ordinabilia sunt et disponunt ad duo precepta charitatis, non tamen sicut ad finem adequatum aut conaturalem: sed sicut ad finem excedentem et supernaturalem, quemadmodum et virtutes morales ad virtutes theologicas disponunt ac ordinantur. Et hoc modo Apostolus dicit prima Thimo. primo, quod finis precepti est charitas, prout sanctus Thomas in postilla exponit. Sequitur ex premissis quod ista duo precepta: sunt secundum doctrinam sancti Thome precepta cha-

ritatis prout Deuteronomij sexto et Matthei vigesimo secundo tradita sunt. Quod et ipse deducit in eodem articulo. ¶ Habetur expresse premisse dilectionis dei et primi distinctio ex dictis sancti Thome prima secunde, q. c. articulo quarto ad primum et tertium. Et secunda secunde, q. c. lviij. ar. ij. ad primum. Et q. c. lxxvj. articulo. iij. et pluribus alijs locis. ¶ Satis apparet ex predictis quod Burgen. deceptus fuerit, non aduertens distinctionem quam sanctus Thomas habuit de dilectione dei et primi. ¶ Quod autem Burgen. obijcit de philosophis et peripatheticis qui cum de dictamine naturali rationis maxime scrutati fuerint: posuerunt amicitiam inter viros virtuosos esse precise: non habet difficultatem, quia amor aut dilectio naturalis quam ponit sanctus Thomas primum principium comunissimum per se notum: non est amicitia proprie loquendo. Nam amor ille naturalis non est virtus cum se extendat usque ad irracionales creaturas suo modo, vnde et inuenitur in bonis et malis hominibus. Amicitia autem perfecta prout philosophus dicit octauo Ethicorum virtus est, aut non sine virtute. Quod etiam concedit Burgen. Mirum ergo si in solis virtuosis reperitur. ¶ Item amor aut dilectio naturalis fundatur vel super causalitate esse et nature quibus omnes creature comparantur ad deum: vel super proprie nature communicatione per quam quelibet creatura comparatur ad omnes que sunt sue speciei. Sed amicitia prout de ea loquitur Burgen. fundatur super communicationem virtutis. Nec per hoc merito non ponitur a philosophis nisi inter homines virtuosos, quare obieccio Burgen. non est ad propositum, cum aliud sit de naturali dilectione, et aliud de amicitia, imo nec idem iudicium est de omni genere amicitie, prout sanctus Thomas deducit secunda secunde questione vigesima sexta articulo octauo.

Deutronomij.

Circa librum Deutronomij. Capitulo quarto.

In Deutrono. caplo q̄rto Burgen. volēs pbare quā dā postillatoris cōsequētiā minus efficacē: idurit dictū sci Tho. p̄ma pte. q. lxx. ar. ij. Ad quartū q̄ nihil phibet dici digni orē creaturā: ppter inferiores esse factam non s̄m q̄ in se cōsiderat: sed s̄m q̄ ordiatur ad integritatē vniuersi. Ex quo dicto Burgen. infert contra postillatorē q̄ etiam si corpora celestia sint facta ppter hominē: et hoc nō tollit quin sint hominis digniora. **C**ōtra quē magister mathias sic ait. nec d̄ductio sancti Tho. quā Burgen. adducit: valet. Per scolā enī parisiē. reprobatur et ad errores reducitur q̄ celū sit digni⁹ hoīe et̄. Hec ille cū ceteris. **S**ed hic reuera valde improprie locutus est magister Mathias. nō enim d̄ductio cui obsistit scola parisiē. sancti Tho. est nec eius dici debet. sed Burgen. quam deducit ex quodā dicto sancti Tho. quod verissimū ē q̄ d̄ductio Burgen. ex eo: extra mentē sancti Tho. fuerit. nūq̄ enī sanctus Tho. voluit aut docuit celum eē quid dignius hoīe in genere viuētū. Cū in eadē solutione p Burgen. allegata dicit q̄ hō s̄m aiām preferit corporibus luminariū imo nec celū s̄m doctrinā sancti Tho. causalitatē habet aut influētiā directe supra hominē inq̄tū homo est. et ab alijs inferioribus se: distinguit. Falso ergo magister Mathias significat q̄ sancti Tho. aliud in hoc articulo senserit vlt̄ docuerit a scola parisiē. licuit igitur magistro Mathie p defensione postillatoris pbare deductionem Burgen. ex dicto sancti Tho. fuisse ineptā et longe a sancti Tho. pposito. aut alias cōsequētiā postillatoris defendere. Nā dictū sci Tho. per Burgen. allegatū: verissimū est. necq̄ enī

negari pōt q̄ aliq̄ sint corpora pfectiora vt celestia: facta ppter esse et cōseruationem corporū imperfectiorū. s. istorū inferiorum put talia sunt partes vniuersi ad cuius perfectionem et consistentiam: corpora celestia condita sunt sicut ad quendam finē in genere creaturarum. q̄q̄ omniū creaturarum deus sit vltimus finis.

Circa capitulū. xxiij.

In caplo. xxiij. circa q̄stio nē motā per postillatores. an. s. repudiū vrozis fuisset in veteri lege illicitū: cum postillator recitaret duas opiniones famosas: Burgen. volens pbare longa digressionē q̄ opinio dicēs repudiū fuisse licitū sit magis consona littere et rationi: inter alia inducit quandā sancti Thome auctoritatē dicētis p̄ma secūde. q. cij. ar. v. ad tertium. matrimoniū fuit in veteri lege put erat in officium nature. non put est sacramētū coniūctionis xp̄i et ecclesie q̄ nondū erat facta. Unde in veteri lege dabat libellus repudij. quod est cōtra sacramēti rationē. Hec scūs Tho. **S**ed magister Mathias in replica sua contra Burgen. inquit sic in caplo. xxiij. vbi postillator disputat de libello repudij et diuortio: sicut et Scotus circa quartū sentētiarū et cōmuniter doctores: sol⁹ Burgen. cū fetō Tho. se procaciter determinat ad partē min⁹ probabilē volens q̄ in veteri lege repudiū erat nō modo licitū: sed etiā a deo pceptū expresse. Hec magi Mathias in forma. Cuius tamen questionis disputationem remittit ad ea que scripsit infra Mat. xix. Sed quoniam ibi non refert ipse magister sicut hic q̄ Burgen. cū sancto Thoma teneat in questione de repudio in veteri lege partem minus pbabile. s. fuisse licitū: oportuit hic id quod de sancto Tho. tetigit: examinare. **E**t certe mirabile est ne dicam abominabile

Liber Regum.

q̄ magister Mathias tam effrōte ac aperte imponat sancto Tho. illud falsissimū. cum ipse nunq̄ dixisse reperiatur q̄ repudium in veteri lege fuerit a deo preceptū. nec solum hoc: sed neq̄ in partem minus probabilem: vt ipse magister falso refert: se determinauit. s. q̄ repudiū fuerit in veteri lege licitum. Nā quarto sentētiarum distinctione. xxxiiij. q. ij. ar. ij. sub ar. ij. eam questionē disputat ex pposito. In cuius determinatione recitatis duabus opinionibus quas hic postillator tetigit: in fine secunde opinionis q̄ tenet repudiū fuisse licitū ex pmissiōe diuina: inquit sic. Et q̄uis hoc pbabiliter dicat: tamē primū cōmunius sustinet. Hec sc̄tus Tho. Fuerat p̄ma opinio q̄ repudiū in veteri lege fuisset illicitū. pmissum tamē ad mai⁹ malum vitandū. s. v̄roicidiū. Ecce q̄ ex p̄sse apparet q̄ sc̄tus Tho. magis se determinat in pbabiliorē partē. q̄ tenet hic postillator. s. q̄ repudiū fuerit in veteri lege illicitū. q̄uis dicat aliā opinionē habere pbabilitatē q̄d cōmūiter doctores dicūt. Itē prima secunde. q. cv. ar. iij. arguit sic viij. loco. Preterea inter virū & v̄roem sicut est maxima familiaritas: ita debet esse fides firmissima. sed hoc nō pōt esse si matrimonium dissolubile fuerit. incōueniēter igit̄ dñs p̄misit. Deutro. xxxiiij. q̄ aliquis possit v̄roem dimittere scripto libello repudij. & q̄ etiā v̄terius eam recuperare non possit. Ecce argumētū. Sequit̄ respōsio. Ad. viij. dicendū q̄ lex permisit repudiū v̄rois. non q̄ simpliciter iustus esset. sed p̄pter duriciā iudeorū. vt dñs dicit mat. xix. Sed de hoc oportet plen⁹ tractari cū de matrimonio ageat. Hec sc̄tus Tho. in forma. vbi patet q̄ magis se determinat in opinionē que repudiū dicit fuisse illicitum. ¶ Item cōtra gētiles. li. iij. cap. xxxiiij in fine sic ait. Per hoc aut̄ excludit cōsuetudo dimittētū v̄roes. q̄d tamē in veteri lege pmissum fuit iudeis p̄pter eorū duriciā

quia. s. p̄ni erant ad occisionē v̄ro. p̄missum ergo fuit min⁹ malū: ad excludendū mai⁹ malū. Hec sc̄tus Tho. in forma. Et quibus aperte constat q̄ magis teneat repudiū fuisse illicitū in veteri lege. nō enim potuit planius ostendere mentem suā q̄ dicere sicut hic. q̄ pmissum fuit minus malum: ad excludendū mai⁹ malum. Erubescat igitur maḡ Mathias qui plane hoc in loco aut non legisse: aut nō intellexisse sc̄tum Tho. vel maliuoluz fuisse salua pace sua comprobāt. Sed neq̄ auctoritatē doctoris sui Scoti fideliter introducit significās q̄ in eam opinionē se determinet: que repudiū dicit fuisse illicitum. nā in loco p̄ eum allegato. iij. sentētiarū. disti. xxxiiij. q. ij. vtrāq̄ recitat opinionē. nec se in aliquā partē expresse determinat. imo nec alteram earū pretulit alteri. sed eo magis videt̄ declinare i eam partem q̄ repudiū dicit fuisse licitū: q̄ multo plures ad eius pbabilitates induxit rationes. & argumenta in contrariam partē magis sollicitē dissoluere conat⁹ ē. ¶ Auctoritas autem sancti Thome quā Burgen. pro se introduxit: pposituz eius non probat. cuz ibi precise dicat sanct⁹ Tho. q̄ in veteri lege dabatur libellus repudij. sed vtrum id licitum fuerit aut illicitū: nō determinat neq̄ prosequitur.

Circa quartuz libru Regum. Capitulo. xx.

Nā quarto li. Regū cap. xx. super illud. Vis vt ascēdat v̄mbra. r. lineis. Burgen. allegat sanctū Tho. prima parte. q. cv. arti. vlti. dicētes q̄ inter miracula: summū gradum tenent ea que nullo modo natura facere pōt. vt sunt retrocessio solis. glorificatio corporis humani & similia. Sed magister Mathias q̄ doctrinam sancti Tho. vel in modis coferre nō valet. etiā si agnitā veritatem

Job.

impugnare deprehendat: obstitit dicens
q̄ dictū illud sancti Tho. auctoritati Au-
gustini cōtradicit q̄ in primo de trini. cap.
vj. inq̄t. **N**atimū miraculū esse suscitare
mortuū. **I**n quo plane magister Ma-
thias conuincit manifestā impugnare ve-
ritatē. Nam si mirabilia nominant̄ put
Aug⁹ dicit. xxvj. cōtra faustū. **L**uz deus
aliqd̄ facit contra cognitū nobis solitūq̄
cursum nature: cōsequens est q̄ miracula
dicant̄ per cōparationē ad facultatē na-
ture quā excedūt. **N**ā ex cōparatione ad
diuinā potētiam: nihil est qd̄ possit appel-
lari miraculū. qm̄ quodcūq̄ factū: mini-
mū est diuine potētie cōparatū. **U**n̄ seq̄t̄
q̄ fm̄ hoc dicat̄ aliqd̄ mai⁹ miraculuz: q̄
magis excedit facultatē nature. sed q̄s ne-
gauerit id magis fieri supra naturam rei
quod naturam excedit: et cōtū ad substā-
tiā facti: et cōtū ad modū fēdi: q̄ qd̄ exce-
dit naturā cōtū ad modū fēdi precise:
quorū tamē primū in solis retrocessione
aut statione contingit. secūdū vero in cor-
porū mortuorū viuificatione. **E**t cōfirmat̄
p̄ ea q̄ Aug⁹ dicit. xxj. de ciui. dei cap. viij
ubi ex p̄posito cōferēs d̄ miraculo ait sic.
quid ita dispositum est ab auctore nature
celi et terre: quēadmodū cursus ordinatiss-
simus siderū: quid tā ratis legibus fixisq̄
firmatū. **E**t tñ qñ ipse voluit q̄ summo re-
git imperio ac potestate quod cōdidit: stel-
la p̄ ceteris magnitudine ac splēdoze no-
tissima: colorem. magnitudinē. figuram et
quod ē mirabili⁹ sui cursus ordinē legēq̄
mutauit: curuauit. **H**ec augustin⁹. et post
pauca exēplificat de statione solis tēpore
Josue et de eius retrocessione tēpore Eze-
chie. ex q̄ auctoritate Aug⁹ habet q̄ ni-
hil ita dispositū est aut tā ratis legibus fi-
xisq̄ firmatū: quēadmodū cursus siderū.
et ex hoc p̄cedit Aug⁹ ad p̄bandū excel-
lentia miraculorū q̄ facta sunt circa sidera.
sequit̄ enim si nihil tam fixū et firmatū est
q̄ cursus siderū: q̄ nihil tā magnū est aut

tā mirabile q̄ ipsum stellarū cursum mu-
tare. **A**d auctoritatē Augustini in con-
trariū facilis est respōsio. **N**ō enim Aug⁹
in eo loco p̄tendebat gradus et differētias
in miraculis assignare. sed volēs omnipo-
tētiā filij ex effectib⁹ demonstrare ac p̄ hoc
patris et filij summā equalitatē p̄bare: di-
xit an quicq̄ maius miraculū est inter mi-
rabilia: corporū mortuorū resuscitatione:
quasi diceret. certe non est maius miracu-
lū quod scilicet p̄e magnitudine sua ma-
gis arguat omnipotētiā dei q̄ resuscita-
tio mortuorum q̄ facta est per filiū. ita ut
maioritas referat̄ nō ad miraculū in se: s̄
ad cōprobationem vel attestatiōē diui-
ne omnipotentie. ut sit sensus q̄ nihil ē ma-
ius mirabile resuscitatiōe mortuorū idest
magis diuinā ostēdēs omnipotētiā. quia
hoc miraculuz dei omnipotētiā arguit:
quēadmodū et alia. **N**ā et si gradus sint in
miraculis: oia tñ diuinā oipotētiā attestā-
tur. dicit enim Aug⁹ i epistola ad Volusia-
nū. q̄ in rebus mirabiliter factis: tota ra-
tio facti est potentia facientis.

Circa libru⁹ Job in prologo.

In prologo libri Job pos-
tillator inquirens q̄ fuerit
intentio auctoris in hoc li-
bro recitat positionē sancti
Tho. qui hūc librum sub-
tiliter et eleganter exposuit dicentis q̄ in-
tentio sancti Job in hoc libro fuit suppo-
sito q̄ res naturales diuina prouidentia
regant̄: declarare vltērius etiā actus hu-
manos diuina prouidentia regi. **H**āc san-
cti Tho. assertionē postillator declinat di-
cens eam nō fuisse sancti Job intētiōez.
qm̄ totus iste liber p̄cedit p̄ modū cuius-
dā disputationis inter Job ex vna parte
et amicos ei⁹ ex altera. q̄ tamē in hoc cōue-
niebāt cū Job ut ipse dicit q̄ act⁹ huma-
ni regunt̄ diuina prouidentia cū niterēt p̄ba-

Liber

re eum a deo iuste punitū p peccatis suis. ergo nō erat intētio Job idipm eis prōnes et disputatiue ostēdere. Nā intētio disputātis cōtra aliquos: nō est pbare id in quo cū eo cōueniūt, sed aliud i quo ab eo dissentiūt. Nū dicit postillator q̄ intentio sc̄i Job in hoc libro fuit q̄ aliqñ in p̄senti malis eueniūt bona et iustis aduersa s̄m ordinē diuine p̄uidētie ad quā p̄tinet punire mala et p̄miare bona in hac vita et in futura. Ad quod p̄bandū p̄cedit ex concessio ab eis, s̄. q̄ act⁹ humani diuina p̄uidētia regunt. Hec postillator in sentētia. ¶ Ad q̄ respōdet Burgen. q̄ licet aduersarij Job concederēt actus humanos diuina p̄uidētia regi: sic tamen ponebant modū regēdi: q̄ nō cōpetebat deo inq̄stū dicebāt q̄ de⁹ p̄miat iustos et iustos punit solū in bonis et malis t̄p̄alibus huius vite put p̄zin p̄cessu etiā h̄z postillatorē. Nā hic modus regēdi nō competit diuine iustitie. Unde p̄uidētia dei circa actus humanos: simpliciter negabāt ponētes eaz illo modo quo deo nō posset competere, licet p̄uidētia dei concederent in confuso. Hec Burgen. et bene et ad intētionē sancti Tho. ¶ Intellexit enim sanct⁹ Tho. amicos Job negasse p̄uidētia dei circa actus humanos: non in se: sed in eo ad qd sequit̄. s̄. in suo effectū. est enim effect⁹ quidam diuine p̄uidētie: q̄ malis in hac vita bona interdū eueniāt: et iusti sine culpa sua affligantur. Ad horum scilicet exercitium et p̄bationē ac maiorem gl̄iam et in exemplū aliorum, s̄m illud apostoli Ro. quinto. Gl̄iamur in tribulationibus scientes q̄ tribulatio patientiā opatur. patientia autē p̄bationē. p̄batio vero spem. Et Jacobi primo. Bt̄us vir q̄ suffert tētationem: quoniā cū p̄batus fuerit accipiet coronam vite et̄. Ad aliorū vero maiore penam s̄m illud Sapientie. xiiij. Creature dei in odiū facte sunt et in tētationem anime hominū et in muscipulas pedibus insi-

piētū. Unde cum amici Job negarent hunc ordinē diuine sapientie, quo disponit aliquando iustos in hac vita non pro culpa sua flagellari: quod et postillator cōcedit: sequit̄ q̄ dei p̄uidētia circa act⁹ humanos ex cōsequēti negabāt, quod sanct⁹ Tho. notauit. et q̄ iste fuerit intellect⁹ sancti Tho. patet ex eo q̄ fundamētum amicorū Job dixit fuisse iustorū afflictionez in hac vita. Alit enim sic. id autem q̄ p̄cipue p̄uidētiā dei impugnare videt̄ circa res humanas: est afflictio iustorū. Nā q̄ malis interdū bona eueniant et si irrationabile videat̄ et p̄uidētie cōtrariuz: t̄m vtrūq̄ habere pōt excusationē ex miseratione diuina. Sed q̄ iusti sine causa affligant̄: certitudinaliter videt̄ subruere p̄uidētie fundamētū. Hec sanct⁹ Tho. ex q̄bus manifeste app̄t q̄ intētio eius fuit q̄ amici iob explicite et immediate negarēt afflictionē iustorū in hac vita. quod erat implicite destruere fundamētū p̄uidētie diuine. Nō enim intellexisset sanct⁹ Tho. q̄ esset intētio Job pbare amicis quasi negatib⁹ absolute et simpliciter p̄uidētiā dei circa act⁹ humanos. cū dicat caplo. v. expresse heliphat eam asseruisse et p̄uidētia dei. sup illud. q̄ ponit humiles. et ibi. beat⁹ homo qui corripit̄ et̄. Sed ē mod⁹ loquēdi sc̄i tho. in hoc loco. sicut si fidelis q̄s credēs totā sacrā scripturā: negaret p̄ ignorātia bt̄m petrū fuisse piscatorē. certe talis vere diceret̄ negare sacre scripture veritatē. q̄ negat aliqd ex quo sequit̄ sacrā scripturā falsum dixisse etiā si illud neget ignorās q̄ in sacra scriptura contineat̄. Ita etiam amici Job cōcedētes diuinā p̄uidētia circa act⁹ humanos in cōfuso: potuerunt eam vere negare implicite tamē et ex cōsequēti negātes in particulari aliquem modū vel ordinē diuine p̄uidētie quē habet circa actus humanos: quēadmodū iudei negātes explicite deum esse hoc modo scilicet trinū et vnum: ex consequēti negāt

vere deū esse. et negātes hunc modū incarnationis filij dei. s. p. natiuitatē ex virgine: ex consequēti et implicite negarēt incarnationē filij dei absolute. Et premissis satis respōsum est ad rationē postillatoris. nō enim Job et amici ei⁹ cōueniebāt in cōcedēdo diuinā puidētiaz circa act⁹ humanos. nā amici Job cōcedebāt diuinā puidētiam tali modo: ex quo seq̄batur implicite et ex cōsequēti nullā esse dei puidētiam circa actus humanos. ¶ Quid autē magis Mathias dicit q̄ si ppter implicitā negationē intentio Job fuisset pbare deū esse puidētē actū humanorū: debuisset pmo probare deū esse qd̄ sic implicite negassent amici ei⁹ cum nihil aliud sit deum esse: q̄ deū esse iustū: nullāq̄ penit⁹ habet rōnem. q̄ etiā si sc̄tus Tho. vellet significare q̄ intētio Job fuerit pbare puidētiam dei eē absolute et simpliciter circa act⁹ humanos: nō ideo sequerēt q̄ primo debuisset pbare deū esse. qd̄ etiā implicite negabāt. Nā ad pbandū cōclusionē nō cōcessam: sufficit in omni argumētatione pbare principiū primū et immediatū. ex quo sequit̄ talis cōclusio. neq̄ est necessariū pbare oia pncipia mediata et remota q̄ quadā deductione a pmo ad vltimū negant cōclusionē negata. nisi forte principiū primū fuisset negatū qd̄ nō est in proposito. alias q̄libet sciētia debuisset pbare omnia rerū pncipia vsq̄ ad pmas animi cōceptiones ad probandas pprias cōclusiones. q̄ oia quodā ordie negant vna cōclusionē negata. q̄ esset sciētias oēs cōfundere. et tñ verū est q̄ sc̄tus Tho. intellexit fuisse intētionē Job pbare p rōnes puidētiam dei circa act⁹ humanos eo modo quo ei⁹ amici illā negabāt. s. directe et explicite: secūdū aliquē modū et ordinē sicut declaratum est. et ex consequēti et implicite: pbare absolute et simpliciter diuinam prouidentiam de actibus humanis quas illi implicite et ex consequenti negabant.

Circa capitulum. iij.

In capitulo. iij. sc̄tus Tho. exponēs verba Job quibus maledixit vite sue et natiuitati: dicit q̄ verba Job in hoc caplo: nō fuerūt verba impatiētis et blasphemij. sed illa ptulit volēs significare dispositionē partis sensitive abhorrescētis miserias in quibus erat. cui est vita talib⁹ miserijs subiecta tristabilis et odiosa. et tñ p rōnem vitaz suam cū illis miserijs acceptabat p virtutez patientiez et sub spe pmiij vite future. Nāc expositionē sancti Tho. postillator referēs: dicit pati calumniā ex eo quia amici Job cū essent sapiētes et viri litterati nūq̄ contradixissent Job hoc modo loquenti. cuz scirēt passionē tristabiles esse simpliciter sensitive partis. Unde p hanc expositionē dicit ipse tota eorū disputatio cōtra Job pcederet in equiuoco. cū nitant̄ ostēdere Job ex impatiētia maledicū et blasphemū tanq̄ ex erronea rōne loquētes. quod videt̄ incōueniens dici de viris sapientibus. ¶ Propter quod ipse postillator aliter exponit dicēs. q̄ Job illa verba ptulit non quasi ex se et de mēte propria: sed cōcludēs cōtra amicos suos ex cōcessis ab eis et ducens ad incōueniēs. Negabāt enī amici Job vt dicit postillator punitionem peccatorū et remunerationē bonorū in futura vita. et ex hac sententia erronea quā nouerat Job: concludebat contra eos q̄ vita sua et tot et tantis miserijs subiecta esset sibi odibilis et onerosa. et p cōsequēs natiuitas sua cōceptio et educatio si de horū tolerantia: nulla in futurū est expectanda premiatio. Hec postillator in sūma. ¶ Sed Burgen. ostēdens expositionē sc̄ti Tho. verā et magis rationabilē respōdet ad objectionē postillatoris dicēs falsum esse: q̄ stante expositione sancti Tho. disputatio Job et amicorū eius pcederet in eq̄

Liber

hoc. quoniam eorum disputatio circa hoc erat principaliter quod Job dicebat se esse flagellatum sine culpa. amici vero asseriebant ipsum flagellatum esse in pena culpe sue sicut ex processu patet. et ita disputatio eorum non erat in equiuoco sed sibi inuicem de directo contradicebant. alia autem quam in hac disputatione interposita sunt: non erant de principaliter intentis sed de secundario supuenientibus. unde et infra capitulo xxxij. ubi cessauit disputatio trium amicorum dicit sic. omiserunt autem tres viri isti respondere Job. eo quod iustus sibi videretur. id est quod non poterant ipsum convincere de iniustitia sua. Amici ergo Job quod principaliter preterdebant in disputatione probare iob pro culpa sua flagellatum: non sunt persecuti utrumque verba que in capitulo hoc interposuit: fuisse plata secundum partem sensitivam vel alias que si non curantes de illis. et sic nec ipsi disputabant in equiuoco: nec Job eos detinuit in verbis ad propositum non expectantibus. utriusque enim partis intentio: versabat principaliter circa iustitiam Job quam ipse proponebat. alij contradicebant. Quod autem postillator dicit quod Job in hoc capitulo ex sententia erronea amicorum suorum quam nouerat concludit vitam suam odibilem et onerosam ducendo eos ad inconueniens: dicit Burgen. esse irrationaliter dictum. tum quia quoniam hoc capitulum proposuit: nihil legit audiuisse ab amicis cum ipse fuerit primus loquens de hac materia. nec debuisse eis imponere quod aliquid erroneum credi dissent: non habes de hoc certam noticiam. tum etiam quia si hoc modo loqueretur. scilicet ex aliorum positione ut eos duceret ad inconueniens: debuisset interponere aliquam dictionem que significaret quod hoc loqueretur ex aliorum positione non ex sua. quod tamen non facit. sed simpliciter loquitur tanquam ex propria opinione sicut sanctus Thomas exponit. Hec Burgen. et bene. Et certe mirabile est unde postillator expositionem suam adiuenerit ac firmauerit cum neque in verbis Job vel amicorum eius neque in modo loquendi: vllum ha-

beat fundamentum. Sed et plane expositionis sua damnatur per quam rationes putat expositionem sancti Thomae excludere. Nam stante expositione postillatoris disputatio Job et amicorum eius manifeste prederet in equiuoco. Probat quoniam si iob verba maledictionis protulit non ex se sed concludens contra amicos suos ex concessis ab eis et deducendo ad inconueniens: hoc illi nunquam intellexerunt nec ipse se exposuit in tota disputatione. imo amici eius verba Job acceperunt tanquam blasphemantis et impatientis. et de hoc ipsum reprehenderunt. Unde in sequenti capitulo respondens ei eliphaz primus ait. nunc autem venit super te plaga: et de fecisti. tetigit te: et conturbatus es. ubi timor tuus. fortitudo tua et patientia tua et perfectio viarum tuarum. Et in capitulo v. dicebat. virum stultum interficit iracundia. quod postillator exponens dictum esse contra Job: inquit. ille enim vere stultus est: qui a virtute patientie cadit propter aduersitatis pondus. Item baldach suites capitulo xvij. respondens ipsi Job qui in capitulo precedente miseras suas de clamauerat: inquit. quod perdis animam tuam in furore tuo: ubi postillator ait. qui dicat talia dixisti ex impetu furoris tui: qui animam a sapientia et virtute deicit et sic eam destruit et perdit. Ecce quod amici Job etiam secundum expositionem postillatoris: nequaquam intellexerunt eum dixisse verba sua maledica ex eorum suppositione ut eos duceret ad inconueniens. sed acceperunt illa tanquam blasphemantis et impatientis. Sequitur ergo ex his quod eorum disputatio stante expositione postillatoris: manifeste prederet in equiuoco. ac pro hoc quod postillator in idem inconueniens incidit: ad quod putat sanctus Thomas deducere. Sed neque expositio sua vllam videtur habere probabilitatem. Nam amici Job penam ac premium future vite negantes: nullum inconueniens putarent quod vita Job tam multis doloribus ac tantis miserijs subiecta: sibi esset odibilis et onerosa. imo sponte illud amitte-

Job.

rent. presertim cum videret Job in tali ac tanto miserie statu: de quo non apparebat possibilis liberatio via humana put ipse postillator concedit. Probatur illud. qm̄ nō esse et mors inquātū penalis ac misere vite ablativa sunt: sub ratione cadūt appetibilis. Tollit enim mors vt sic miseria. que est omniuz malozum maximū ac per hoc rationem habet boni et appetibilis. Unde et dñs Math. xxvj. dicebat. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. et Ecclesiastici. xli. ait sapiēs. O mors bonum est iudiciū tuū homini indigētī et qui minorat virib⁹ defecto etate et c. Per quē modū dicit Apocal. ix. In diebus illis q̄rent homines mortē et non inuenient eam. desiderabūt mori et c. Nō ergo amici iob habuissent p̄ inconuenientiā q̄ vita ipsius tantis astricta miserijs: esset sibi nolita et odiosa. ac etiā q̄ appeteret nō fuisse. Frustra itaq̄ foret et nihil momētī haberet argumētatio sancti Job stante expositione postillatoris. cū illud cōcluderet: q̄ vltro ab aduersarijs cōcederet. Nec pbat rationabiliter postillator amicos Job habere p̄ incōuenientiā vitā ipsi⁹ sibi esse p̄ illo statu odiosam ac nolitā: ex eo q̄ euz ad penitentiā inducebāt dicentes q̄ si hō vere penitet: a quibusuis miserijs liberabitur a dño. Nā vtrūq̄ hoz simul stare potuit. et q̄ agnoscerent vitā Job tot miserijs subiectā esse sibi p̄ tunc odiosam: et q̄ illi ad penitentiā sub spe salutis recuperāde suaderēt. Unde nulla rōne p̄abile fit q̄ Job vir sapiētissimus verba sua pferret maledica argumētando vt amicos duceret ad incōueniēs: quod neq̄ illi neq̄ aliquis satis doctus p̄ incōuenientiā haberet. Inquit enī Hierony. sup̄ illud. Bonum erat ei et c. Math. xxvj. multo meli⁹ est non subsistere: q̄ male subsistere. Patet ergo et his inualidū esse fundamētū qd̄ postillator in sua habuit expositione. Sed et ipse Job causam sue ipatiētie et verborū

maledicoz q̄ ptulerat: nō aliam dixit esse q̄ flagella dñi q̄ sustinebat. Alit enī caplo vj. vnde et verba mea dolore sunt plena: q̄ sagitte dñi in me sunt. quarū indignas̄tio ebibit spūm meū. Et capitulo. vij. cuz p̄mitteret penas quas patiebat: dicit. quāob̄rē elegit suspendium anima mea et mortem ossa mea. desperavi. Ecce ex omnibus p̄missis q̄ causam qua maledixit vite sue et natiuitati et alia verba impatiētie ptulit: assignat fuisse flagella et dolores acerrimos quibus p̄mebatur. neq̄ vnq̄ pro causa assignauit falsam amicos rū opinionē de nulla retributione fienda pro meritis ac demeritis in vita futura p̄ ut postillator exponit. Unde satis videtur q̄ fuerit expositio eius ficticia. Verum magister Mathias p̄ postillatore decertans credit se respōdere ad ea q̄ Burgen. p̄ expositione sancti Tho. cōtra postillatorem supra notauit. Unde ex tota deductione Burgen. colligit tria puncta. Primum est q̄ materia principalis disputationis Job fuit q̄ flagellaret sine causa. Secundū q̄ Job asseruit se iustū et per cōsequens sine causa flagellatus. Tertium q̄ amici Job solum impugnabāt iusticiam Job quā ipse p̄tēdebat. Alia autē que disputationi interposita sunt: q̄ sint accessoria in disputatione. Hec tria dicit magister Mathias Burgen. posuisse q̄bus cōprehēdit tota eius digressio. Ad que magister Mathias r̄ndet dicens q̄ p̄mu⁹ dictū est simpliciter falsuz neq̄ esse imponendū tā cōmendabili viro sicut Job. pbat illud esse falsum. q̄ aliqd̄ in rerū natura fieri sine causa: vna oīuz philosophoz voce reprobat. Ad secūdū similiter respōdet falsum esse q̄ Job se fore iustū asseruit. Nā hoc faciēs: foret iniustus quēadmodū ipse Job dicit. ix. hui⁹. et p̄ma Joā. j. Si dixerim⁹ q̄ peccatū nō habem⁹ ipi nos seducim⁹ et veritas i nobis nō est. Nā dicit maḡ mathi. q̄ verba illa q̄ ad inocē

Liber

tiam vel iustitiā Job tendere videntur: nō aliter accipienda sunt nisi sicut verba xpi d' ceco nato. Joā. ix. neq; hic peccauit nec parentes eius &c. q; iob nō dixit simpliciter se nō peccasse. Nam hoc esset temerariū. sed dixit se nō peccasse vt flagellaret. ¶ Simili modo dicit q; tertiu dictū burgen. stare non pōt q; amici iob nō intēdebant eū pbare iniustuz: sed habebāt hoc tanq; euidentē ex flagellis iuxta errorem illorū quo neminē dixerūt flagellari sine culpa. Ad quod cōcludēdū tendit eoz disputatio. Concludit ergo magister Mathi. q; materia disputationis in hoc libro: fuit neminem puniri in presenti nisi pro peccatis. cui errori Job se opposuit & non p iustitia sua. sed pro iniuria deo facta per derogationem disputauit. In cuius signum infra capitulo vltimo de^o illos tres amicos increpās non dicit eos contra iob locutos: sed contra deum & dei iustitiam. ideo d' ibi. iratus ē furor me^o in te & in duos amicos tuos q; nō estis locuti corā me rectū. i. dogma verū s'm glo. Si enī locuti fuissent cōtra iustitiā iob dicit ipse: vt sonat tertiu dictū Burgen. nō possent reprehēdi quasi nō rectū locuti fuissent. cum et iob reprehēibilis erat & p deū reprehēsus. vt patet infra. xxxviii. ¶ Ad primā objectionē Burgen. contra postillatozē rīdet magister Mathi. q; amici iob fuerūt viri insignes. ideo fama pdēte potuit Job scire eoz opiniones & doctrinas. & fortasse tpe pspitatis se cōtulit cū eis: sic q; eū nō latebāt errores illoz. ¶ Ad secūdū rīdet q; quādo maledixit iob diei &c. satis ddit intelligere q; ex suppositione errorū quos nouerat maledicebat creaturis dei. nā cuz esset voce dñi laudat^o vt iustus & rectus: creature dei maledicere nō potuit absolute. ¶ Laborat cōsequēter magister mathias refellere rōnem quā sanctus Tho. assignat de eo q; tā particulariter iob vite sue & natiuitati maledixit dicēs primo q;

non videt sibi conueniens sacram scripturam poematibus & poetis comparare. cū multa soleāt mētiri poete. ¶ Secundo q; nō videt sibi bene inferri ex dicto beati Hiero. passus iste est metric^o: ergo poeticus. q; multa sunt poetica psalica. multaq; metra nō poetica. Hec magr Mathi. cōtra Burgen. & in p iudiciuz expositionis sci Tho. q; daz alia notauit contra Burgen. quoz mea nō interest cū doctrinā sci Tho. nō tangāt. ¶ Hec autē q; recitata sunt ex dictis magri mathi. q; faciles hēant absolutionē: ex dicēdis patebit. Primum enī qd ex dictis Burgen. colligit: certe false sibi impositū est. nō enī in verbis Burgen. inuenit dictū q; materia disputationis iob fuerit q; flagellaret sine causa sed q; flagellaret sine culpa. mirū est ergo q; re aut vnde id sibi imposuerit. Sed & si dixisset sine causa: nō certe esset maledictū. Nā sensus esset. i. sine causa culpabili. qm s'm regulā Hilarij. iiii. li. de trini. intelligētia dictoz ex causis est assumēda dicēdi. Satis enī cōstat ex cōmuni vsu loquēdi etiā sacre scripture q; cū d' q; puniri sine causa: intelligatur. i. sine culpa. q; vt cōmuniter causa pene culpa ē. Tali enī modo loquēdi vsus ē ipse iob infra ix. cap. dicēs. & multiplicabit vulnera mea etiā sine causa. i. sine culpa. sic etiaz. ps. iij. dicit. qm tu percussisti oēs aduersantes mihi sine causa. sic & in multis locis sacre scripture. Nō debuisset igit magr math. ex illo modo loquēdi: calūniā cōtra Burgen. suscitare. etiā si illud dixerat. ¶ Sed neq; s'm dictū rōnabiliter ipugnat. nā qd burgen. dicit iob se fore iustū asseruisse: verū esse cōstat ex plurib^o locis hui^o libri. sed pserti ex cap. xvj. vbi expsse dicit. Nō peccauit & in amaritudinib^o morat^o ocul^o meus. Et. xxvij. cap. dicit iob. neq; enī reprehēdit me cor meū i oi vita mea. Itē ca. xxiiij inq; heliu loquēs cōtra iob. dixisti ergo i aurib^o meis & vocē verboz tuoz audiui.

Job.

mūdius sū ego ⁊ absq̄ delicto imaculatus
⁊ nō est iniquitas in me. Claret ergo ex his
q̄ iob se iustū esse asseruit. Et cū magister
math. dicit hec v̄ba ⁊ similia itelligēda eē
nō absolute q̄si diceret iob se nullū habu-
isse pctm̄: s̄ sub hoc sensu q̄ nō habuerit
pctm̄ quo dign⁹ esset sic flagellari: dico q̄
ip̄so eodē sensu accipiēda sunt v̄ba Bur-
gen. sicut enī iste locut⁹ ē simplr sine d̄ter-
minatione: ita ⁊ iob. imo ⁊ magis absolute.
Qua ergo sapiētia mirabili magr̄ math.
iudicauit v̄ba Burgen. eē reph̄ensione di-
gna: cū diceret verba iob merito eē expo-
nēda: videt̄ plane q̄ non rectis oculis id
diffinierit. ¶ Qd̄ aut̄ dicit magr̄ math. cō-
tra tertiū dictū Burgen. q̄ amici iob nō
intēdebāt eū pbare iniustū nec circa hoc
disputabāt ꝓtra eū s̄ habebāt hoc tanq̄
euidēs ex flagellis: manifeste falsum ē nō
solū ex ꝓcessu disputationis. vbi. singule
obiectiōnes ⁊ respōsiones circa iustifica-
tionē iob versant̄ ꝓ ⁊ cōtra ꝓut diligen-
ter cōsiderātī patebit: sed ex fine disputa-
tionis. Dicit̄ enī cap. xxxij. omiserūt autē
tres viri isti r̄ndere iob: eo q̄ iust⁹ sibi vi-
deret̄. Ex q̄b⁹ verbis aptissime cōstat dis-
putationē eoz versari circa iustificationē
iob cū ea cōcessa ab aduersarijs cessauerit
eoz disputatio. Nā tūc rōnabiliter ces-
sat disputatio: qm̄ altera pars cōtradictio-
nis de q̄ fuerat disputatio: cōcedit̄ ab ad-
uersario. Nā ⁊ heliū disputationē ꝓsecu-
tus ē qm̄ adhuc ꝓtē ip̄si⁹ iob nō concesser-
at s̄ tenebat iob iustū nō fuisse. imo ꝓ
sua iustitia fuisse flagellatum. ⁊ ita sup̄ iu-
stificationē iob cepit disputare dicens se-
quēti caplo. dixisti ergo i aurib⁹ meis mū-
dius sū ego ⁊ absq̄ delicto ⁊c. Sed ⁊ ꝓ-
stillator i eo cap. xxxij. plane dicit q̄ mate-
ria disputationis iob ⁊ amicoz eius fuerit
verbū iob quo dixerat se iustū esse. Inq̄t
enī sic. cessatio aut̄ hui⁹ disputationis fu-
it eo q̄ tres amici iob supra positi auditis
verbis iob q̄bus inocētā suā mlt̄pliciter

declarauerat: reputauerūt eū esse iustuz. ⁊
ideo merito tacuerūt q̄ cū eo disputare ce-
perāt: eo q̄ ante cōtrariū tenebāt. s. ipsum
a deo fuisse ꝓpter suā iniustitiā flagella-
tum. Heliū aut̄ adhuc idē tenebat ⁊ iusti-
tiā quā Job ꝓ se declarauerat simula-
tā ⁊ nō verā credebat. Hec postillator in
forma. Ex quib⁹ apparet q̄ magr̄ math.
gratis reph̄ederit Burgen. cuz manifeste
falsa assumpserit in ei⁹ reprehensionem et
suo postillatori aduersantia. ¶ Signum
autē qd̄ magister Mathi. adducit ad ꝓ-
bandū q̄ iob se opposuerat amicis ꝓ in-
iuria in deum cōmissa ⁊ nō ꝓ deffensiōe
iustitie sue: nullā habet apparētā. Nam
cū deus sit veritas ꝓma a qua omne verū
depēdet ⁊ est: q̄cqd̄ cōtra aliquā veritatē
dicit̄: ꝓt dici nō rectū corā deo. ⁊ ita q̄c-
qd̄ cōtra veritatē a iob ꝓpositā dicebat̄:
merito corā deo nō rectuz esse dictum est.
Nā q̄ amici iob opposuerāt contra iusti-
tiā eius ꝓ cuius defensione ille certabat:
nō erat rectū corā deo. qm̄ non sic se habe-
bat rei veritas. Et cū dicit magister Ma-
thias q̄ iob vere reph̄esibilis erat ⁊ a deo
fuit reph̄esus infra caplo. xxxviij. ⁊ ꝓ
cōsequēs q̄ nō erat vera iustificatio eius:
dico q̄ ad hoc respondet postillator quez
ipse defensare cōtendit super eodē. xxxviij
capitulo dicens. q̄ q̄uis dicta Job ꝓ q̄-
bus a deo reph̄editur vera essent: tamē
quia habuerunt speciem malī ⁊ poterant
generare scandalū: quia ex modo loquen-
di videbatur dicere aliqua in derogatio-
nem diuine iustitie ⁊ ꝓsumptuose: ideo
reph̄enditur a deo. Idem dicit in sum-
ma capitulo vltimo exponens illud. sicut
seruus meus Job. ¶ Potest etiam respō-
deri ꝓ ea que glosa dicit super illd̄. nec
enim reph̄endit me cor meum capitulo
xxvij. inquit enī. Sed quo pacto a corde
suo reph̄endi se negat: qui sup̄ius dicit.
Peccaui: Peccaui quidē vl̄ cogitādo: s̄
nequaq̄ se a corde suo reph̄edi confitet̄.

Liber

quia et si illicita cogitando rectitudini defuit: fortiter tamen defuit cogitationi. **Hec** glosa. **Solutio** autem quam magister **Mathias** dat ad primam **Burgen**. obiectionem quantum habeat insufficientie: ex aduersione fortasse cui responsio ipsa innititur plane habetur. **Non** enim multum habet veritatis: quod proponitur verum esse fortasse. et tamen posito quod illud probabile fuerit: non adhuc saluari videtur expositio postillatoris. quoniam et si **Job** vel fama pendente vel alias conferens cum amicis potuit errorem ipsorum nouisse de futura vita: debuit dubitare an adhuc pro tempore quo ad eum visitandum uenerat: in errore suo persisteret. **De**uisset profecto **Job** vir doctissimus grauis ac prudentissimus audire primo eos errorem suum proponentes. vel ipsis tacetibus: exquirere ab eis an forte conceptum errorem quem olim habuerant: pro tunc teneret. **U**n non videtur quod vir sanctus exemplar patientie in tot et talia amaritudinis ac maledictionis verba precipitate prumperet ad amicorum confusionem et reprehensionem: non dum cognito per certitudinem quod illi partem teneret aduersam in errore suo perseverantes. maxime cum ore dei laudatus fuerit infra capitulo vltimo. de rectitudine sua obseruata. **E**t preterea nullo pacto verissimile est quod sedes **Job** in sterquilinio percussus vlcere pessimo a planta pedis usque ad verticem capitis: quod ut dicitur capitulo precedente resta sanie radebat: tantum sensum ac mentis possideret tranquillitatem: quod ipse prior disputationem contra amicos sponte suscitaret super eorum erroribus quos nouerat alias. **I**tem nec probabile est quod amicos suos pro consolatione eius pariter venientes fletu magno ac scissis vestibibus pro compassione plorantes. puluerem super capita spargentes ad diuine miseracionis remedium ipsi **Job** impetrandum. sederetque in terra septem diebus cum eo et noctibus septem: nullum verbum ei loquentes videntes eius vehementem dolorem: ipse ad discep-

rationem super eorum erroribus ut eos conuinceret atque reprehenderet: concitaret ipsis pro dolore eius mente consternatis. **T**alis certe disputatio: imprudentie ipsius ingratitude atque impatientie: merito posset imputari: quod de tanto viro existimare fas non est. **U**nde aperte constat quod responsio magistri **Mathie** ad primam rationem **Burgen**. nullam habeat efficaciam. sed neque verissimilitudinem. **N**ecque secunda responsio eius alicuius est momenti. **N**on enim ex eo quod maledixit **Job** diei etc. signum fuit quod ex amicorum erroribus quos olim nouerat: loqueretur. cum ex alia causa potuerint maledictiones ille procedere absque preiudicio iustitie sue et rectitudinis: volens scilicet significare dispositionem partis sensitue miserias in quibus erat abhorrescentis prout sanctus **Thom.** exponit. **E**t quod ipsa verba **Job** maledica non fuerint sufficiens signum quod ex amicorum opinione erronea loqueretur: ex hoc manifestum est quod amici sui audientes verba illa: nihil tale cognouerunt. sed acceperunt ea ut blasphematoria et ex impatientia prolata. prout supra ex littera ipsa deductum fuit. **N**ecessesse igitur habuisset **Job** supposita expositione postillatoris aliquod aliud signum verbis suis interponere quod sufficienter ostenderet ipsorum ex suppositione errorum illorum fuisse locutum. **Q**uod cum non fecerit: euidenter concluditur quod verba **Job** non id pretendebant quod postillator concepit: neque alius intellectus in verbis illis facile dari potest salua ipsius **Job** iustitia ac rectitudine iuxta verbum dei capitulo vltimo: nisi is quem habuit sanctus **Thomas**. **A**d illa que obiicit magister **Mathias** contra rationem sancti **thome** quam assignat de tam particulari et acerrima maledictione **Job**: dicitur ad primum. quod sanctus **Thomas** non comparat sacram scripturam pro omnem modum poematibus aut poetis. sed dicit ex auctoritate

Job.

beati Hierony. q̄ in libro Job scriptura
vritur modis aut rōnibus poematibus.
q̄ ad dignitatē sacre scripture p̄tinet. cū
dñā sit cui om̄es sciētie humane famulā-
tur. ⁊ a q̄ sumpserūt exordiū prout Cas-
siodorus ait. et habet in dec. xxxvij. di. le-
gimus. s̄. sed econtra legit̄. Inquit enim.
Ois splēdor rhetorice eloquētie. ois mo-
dus poetice locutionis: q̄libet varietas d̄-
core p̄nunciationis: a diuinis scripturis
sumpsit exordiū. Unde Judi. ix. scriptura
modū loquēdi habet poetarū. cū dicit. ie-
rūt ligna vt vngerēt sup se regē. dixerūtq̄
oliue. impa nobis ⁊c. Itē ibi. si dormiatis
inter medios cleros p̄ne colūbe de argen-
tate ⁊ posteriora dorsū eius in palore auri
⁊c. ps. lxxvij. Sic ⁊ i multis locis sacre scri-
pture repitur mod⁹ loquēdi poetarū. An̄
⁊ Apl̄s p̄ma Cori. xv. et ad titū p̄mo p̄-
uerbijs q̄busdā vtit̄ poetarū. Et Actuz
xvij. ipse apl̄s inq̄t. Sicut ⁊ q̄daz v̄orum
poetarū dixerūt. ipsius enī ⁊ gen⁹ sum⁹.
q̄ si poete in suis carminib⁹ multa mētiā
tur: sacre scripture nō nocet. nā talia in tes-
timoniū sue veritatis nō inducit. sed illa
precise: q̄ vera poete docuerūt. q̄ non mo-
do nō illicita: sed ⁊ valde nobis vtilia sūt.
Ex eis q̄ppe vt inq̄t Beda ⁊ habet dec.
xxxvij. di. turbat. si q̄ inuēta sunt vtilia: q̄
si sua sumere licet alioquī neq̄ etiam ipse
magister gētū aliquot versus poetarum
suis v̄ scripturis v̄ dictis ididisset. ¶ Ad
secundū dī q̄ sc̄tus Tho. nō infert ex hoc
solo q̄ versus q̄bus liber iste cōscript⁹ est
sunt metrici: q̄ ideo sint poetici. s̄ ex eo q̄
metrici sunt ⁊ cū hoc figuris ac coloribus
cōstant. q̄ mod⁹ loquēdi: poetarū est. put
Cassiodorus tradit ethimol. li. viij. caplo. vij.
An̄ verba sancti Tho. sunt hec. Et sic p̄z
q̄ liber iste p̄ modū poematis conscript⁹
est. An̄ p̄ totū hūc libruz figuris ⁊ coloris
bus vtit̄ q̄bus poete vti cōsueuerūt. Hec
sc̄tus Tho. ¶ Ea aut̄ q̄ magr̄ mat. fingit
se inducere p̄ cōsolatione Burgen. ex di-

ctis postillatoris Hieron. xx. magis i rei ve-
ritate vident̄ sophistarū verba q̄z consola-
toris. Nā oia q̄ ad p̄positū n̄m postilla-
tor̄ ibi dicit. p̄us ⁊ pleni⁹ sc̄tus Tho. scrip-
serat hic ⁊ in multis alijs locis a quo ipse
postillator accepit. Sed neq̄ p̄ illa q̄ ibi
postillator tradit poterat r̄nderi ad obie-
ctionē suā quā hoc loco cōtra sc̄tūz Tho. fe-
cerat ex suo falso p̄supposito. An̄ neq̄ ei⁹
neq̄ sui defensoris indigem⁹ auxilio nos
q̄ doctrinā sc̄ti Tho. tenētes: colim⁹ veri-
tatē. Hoc vnū t̄m negari nō pōt q̄ postil-
lator hoc loco ipugnat q̄d Hieron. xx. do-
cet apte vbi verba Job ex hoc caplo idu-
cit p̄m̄ intellectū sc̄ti Tho. exposita. Alit̄ enīz
sup illud Hieron. maledicta dies ⁊c. Non
sunt ipatiētis ⁊ despantis verba: s̄ in hoc
exp̄mit horrore sensualitatis respectu ma-
li iminētis. Q̄d tamē patiēter tollerabat.
sicut sanct⁹ Job exemplar patiētie dixit.
Pereat dies in q̄ nat⁹ sum ⁊c. Et sic ē sen-
sus. maledicta dies ⁊c. i. si sequerer sensua-
litas horrore: tēpori natiuitatis mee ma-
ledicerent. Hec postillator in forma.

¶ Circa p̄dictū cap. iij.

In eodē caplo. iij. sup illud
maledicāt ei q̄ maledicunt
diei ⁊c. Postillator recitat
duas sc̄ti Tho. expositio-
nes dicēs. Hoc thomas ex-
ponit dupliciter. Vno mō q̄ p̄ leuiatā in-
telligit̄ magnus piscis q̄ alio nomine vo-
cat̄ cetus quē p̄pter sui magnitudinē pis-
catores nō audēt inuadere de die vt dicit
sed de nocte tantum. ⁊ ideo quando inten-
dunt eius captioni si superueniat dies: ma-
ledicunt ei ⁊ sic suscitare leuiatan: est eum
inuadere. Alio modo vt per leuiatan itel-
ligatur diabolus quem suscitare habent
mali homines ei obediētes. ⁊ isti odiunt
lucē diei. secūdū q̄ dicitur Joānis tertio.
omnis q̄ male agit odit lucē. ¶ Sed p̄ma
expositio nō videt̄ vera. q̄z audiui ab illis

Liber

qui nouerunt captionē illius piscis q̄ nū-
quā inuadit de nocte sed magis in clara
die ita q̄ piscatores alōge possint contra
eum tela directe proijcere. quia si appro-
pinq̄uaret: essent in periculo submersiōis
ex motu illius piscis mare notabiliter per-
turbātis. Secūda uero expositio uidetur
mystica et ideo pono aliaz litteralē quam
ponūt hebrei dicentes q̄ hec est uera litte-
ra. maledicant ei qui maledicūt diei expe-
ctantes orbari d̄ societate sua et c. Hec po-
stillator. ¶ Contra quez Burgen. volēs
primam sancti Thome expositionem de-
fendere: dicit q̄ et si piscis ille magn⁹ non
possit capi nisi de clara die put postilla-
tor dicit sibi fuisse narrat⁹ a piscatorib⁹:
tamen si contingeret q̄ aliqua dies in qua
piscatores captioni illius piscis intēderēt
finiretur ante eius captionem: maledice-
rent illi diei. eo q̄ nō fuit protensa usq̄ ad
finē sui opis. et d̄ talibus intelligitur illud
qui maledicūt diei q̄ parati sunt suscitare
leuiatan secundū ppriū motiū sancti
Thome licet mutetur tempus congruum
ad captionem utrum nox uel dies. q̄ hoc
consistit in facto. ideo nō uariat motiū
expositionis. Hec Burgen. ¶ Sed quia
iste modus dicēdi Burgen. et si saluet tex-
tus ueritatē: non tamen saluat ea que san-
ctus Thomas circa eius expositionez di-
cit: ideo aliter uidetur dicendū q̄ et si pis-
cis ille magnus scilicet cetus de die capiat
p̄out cōmuniter aut in partibus in quibus
postillator de captione eius interrogauit:
non ideo sequitur q̄ aliquando uel in ali-
js regionibus in quibus sanct⁹ Thomas
de illius captione percontatus est: non ca-
piatur d̄ nocte. ut sic cōmodius et securi⁹:
sub noctis silentio et obscuritate repēte ip-
sum dormientem inuadant. ne ipse de die
alōge uidens et presentiēs inuasores uel
tela quibus mactatur: fugiat uel mare p̄
magnitudine sua et ferocitate conturbās:
horribiles excitet undas ita ut inuasoruz

nauem submergat. Nam ut fertur a pira-
tis et piscatoribus tant⁹ actam grauis est
somnus ceti: q̄ magnitudo eius mirabilis
ac pinguedo multo magis somno q̄ cibo
nutrimentali fouetur. Unde filium eius
mox cum nascitur: per annum dicunt dor-
mire. Exemplum erit ad propositum no-
strum quoniam et si aues ut cōmuniter et
apud nos ac animalia cetera de die capiā-
tur: non ideo tollitur quin aliquando uel
secundum regionum diuersitatem sub no-
ctis tenebris capi possint. Non enim vn⁹
modus certus est capiendarum auium aut
ferarū etiā q̄ sunt eiusdez speciei. neq̄ in oī
regiōe neq̄ i oī tpe idē ē mod⁹ neq̄ ubiq̄
eadē sunt instrumēta. igit̄ neq̄ necesse est
q̄ idē mod⁹ sit determinat⁹ ita q̄ nō ali⁹
pisces capiendi in oī tpe et in oī maris re-
giōe etiā si eiusdez speciei pisces sint. s̄ cap-
tionis eoz et ars et instrumēta p̄m diuersi-
tatē tēporū regionū et mariū poterūt ua-
riari. Unde satis leui rōne postillator cō-
tra expositionē sc̄i Tho. duct⁹ ē. ¶ Sed
neq̄ multū uilis aut necessaria erat dis-
putatio sua circa eiusmodi piscis capturā
in qua tñ non modicā ipse facit vim. Nā
poterat text⁹ legi eque bene siue de die fie-
ret illi⁹ piscis captura siue d̄ nocte. ¶ Ad
id aut̄ q̄ postillator dicit secundā expositi-
onē sc̄i Tho. mysticā esse et nō litteralē:
rñdet burgen. et beñ q̄ falsum ē. qm̄ pa-
rabolice locutiones aut figuratiue: sensus
litteralē faciūt. Et accipit hec rñsio ex his
q̄ sc̄us tho. tradit p̄ma p. q. p. ar. vi. et q̄l̄
vij. ar. xv. Nō enī uoces parabolice aut
figuratiue ad l̄raz significāt figurā s̄ figu-
ratū. Nā cū scriptura nomiāt d̄i brachiū
nō ē l̄ralis s̄esus q̄ i deo sit mēbrū huius-
modi corpale qd̄ ē figura quā uoces p̄mo
designāt: sed l̄ralis sensus ē q̄ sit i deo ut
opatiua q̄ est figuratū. Unde in p̄posito
n̄ro sub figura leuiatā: diabolus ad l̄ram
intelligitur et non p̄m sensum spirituales.
quia ut sc̄us Tho. notauit ex auctoritatē

Job.

te bti hieronymi tot⁹ iste liber fere coloribus et figuris poeticis constat. Ipse etiā postillator infra. xl. capitulo per leuiatā ad litteram intelligit demonem. quod tamē hic non bene aduertens improbauerat.

¶ Circa capitulum. iiii.

In caplo. iiii. sup illud. porro ad me dictū est verbum absconditū. scilicet Tho. sub dubio relinquit vtrū reuelatio quā sibi eliphath dicit factā fuisse: vera fuerit aut ab eo cōficta. qd Burgen. iqt rōnabiliter factū eo qd nihil refert in pposito an hec reuelatio fuerit vera vlficta. ¶ Sed magister Mathias dicit necessariū fuisse cōsiderare an vera fuerit illa reuelatio vel falsa. et concludit cū postillatore qd fuerit cōficta ab eliphath nulla in re exīte reuelatione. Probāt hoc qd alias de⁹ p talē reuelationē auctorizaret dicta ipsi⁹ eliphath quorū tamē multa falsa sunt cū dñs in fine libri dixerit ad eū. iratus est furoz me⁹ in te et i duos amicos tuos qd nō estis locuti rectum coram me. ¶ Itē qd reuelatio illa inducit ad falsum intellectū. s. qd nullus a deo punit in psen- ti absqz culpa pcedēte. falsum autem non pōt a deo reuelari. Hec magister Mathias post postillatorē. ¶ Sed certe ambo in hac eoz argumētatiōe decipiunt. Supponūt enī qd reuelatio eliphath si vera fuit et non ab eo cōficta: qd fuerit a deo. qd tamē nō est necessariū. Nam reuelationes etiā per angelos malos fieri possunt in quibus multa astruunt falsa et ad falsū intellectū et iterū ad malū finē. Sepe enim sathanas se trāssfiguratur in angelum lucis vt apostolus dicit secūda Corinthioz. xj. et visibiliter et inuisibiliter: imagines circa phantasiā formādo faciēs apparere qd non est. et aliquando vocem audibilez formādo: cōcept⁹ et imaginationes pponendo et ispirādo. sensus exteriores illudēdo et

alijs modis sibi possibilib⁹. Nam diabol⁹ in virtutes corpeas aut corpeis organis affixas imprimere pōt. Im hac demonuz reuelationē pphetabāt pphete de quibus dñs dicit Jere. xxiij. et in pphetis samarie vidi saturitates. et pphetabāt in baal et decipiebāt pplm meū israel. Talis etiā dī reuelatio q̄ facta est vroz pilati. Math. xxvij. prout etiam postillator ibi exponit. Unde qd reuelationes hominib⁹ fieri pnt p demōes: monet btūs iōānes pma Joā. iiii. dicēs. charissimi nolite oī spūi credere. sed pbate spūs si ex deo sint. Ad huiusmodi demonū reuelationes valet et necessaria est grā q̄ ab aplo dī discretio spūuz. ¶ Ergo reuelatio eliphath poterat fieri operatione demonis: ideo merito sanctus Tho. relinquit sub dubio an vera fuerit vel ab eo cōficta. tū qd iudicari nō poterat p certo. Nam omnia q̄ ptulit eliphath et falsa et ad falsum intellectū: potuerūt esse et cōficta ab eo nulla exīte sibi facta reuelatiōe: et etiā habita p reuelationē nō a dō s; a demone: vt pbatū est. Tū etiā qd siue ficta vel vera esset talis reuelatio: nihil refert ad ppositū. ¶ Patet itaqz nullitas argumētationis postillatoris ad pbandū certitudinaliter fuisse fictā cū pcedat ex fūdamēto nō certo s; valde dubio. s. qd reuelatio eliphath si vera fuit et nō ab eo cōficta: qd fuerit a deo. Et quis in caplo sequēti cuz diceret eliphath: ad aliquē scōz cōuertez re: aliquo mō significauerit se spū dei habuisse illā reuelationē: id tū nō expōsit p- ut magister Mathias sibi iposuit. s; et si expressisset: nō ideo certū esset nobis. cum et alia falsa in reuelatione sua tradiderit.

¶ Circa capitulum. v.

In caplo. v. sup illud. voca ergo si est q̄ tibi rñdeat. burgen. inducit expositionē scī Tho. dicentis. Voca ergo si est qui tibi respondeat.

quasi dicat si mihi hoc reuelatū non credis: tu ipse inuoca deū si forte ipse tibi ad hanc dubitationē respondere voluerit. et si p̄ merita propria hoc obtinere a deo nō putas: ad aliquē sanctorū cōuertere. vt eo mediāte huius rei veritatē a deo cognoscere possis. Hec sc̄tus Tho. ¶ Quā expositionē q̄ burgeñ. p̄fert expositiōi postillatoris: ideo magister Mathias se illi opponit dicens q̄ stante expositione sc̄ti tho. non debuit eliphat remittere Job ad alios p̄ acquirēda fide de reuelatione sibi facta. sed tenebat p̄bare reuelationē sibi factā fuisse: vel p̄ signa sicut Moyses fecit Exodi tertio. vel per scripturas quemadmodū xp̄s p̄bavit se missum a deo. quod etiam p̄bavit p̄ multa signa. Ex quo magister Mathias vult cōcludere q̄ expositio sancti Tho. fuerit min⁹ rationabilis. qm̄ ea stante: sequerēt predictū inconueniens. s. q̄ eliphat remitteret Job ad alios p̄ fide habēda de eius reuelatione. et non eam probaret sufficienter p̄ signa vel per scripturā ad quod tēbat. ¶ Sed ad ista dupliciter respondeat. Primo q̄ assumptum magistri Mathie falsum est nisi pl⁹ addat. Nō enim verū est q̄ q̄ sibi factā reuelationem denūciat: teneat illas p̄ signa vel p̄ scripturā probare. q̄ nullus tenetur ad id quod nō est in potestate sua. sed si ignorantī scripturas fiat reuelatio: vel etiaz sciēti: sed de his q̄ nondū in scripturis habent: nō hēt in potestate sua illā p̄bare p̄ scripturā. cū scripturarū dicat ignar⁹. v̄ nulla de tali re p̄cesserit scriptura. neq̄ p̄ signa: quia facere miracula donus dei est quod gratis datur. neq̄ est i potestate hominis nisi a deo det. ergo r̄c. ¶ Sed forte dicetur q̄ cuz reuelatione semper datur a deo ad ei⁹ confirmationē: vel scripturarū noticia si de ea re habetur: vel gratia miraculorū. Sed hoc directe est cōtra aplm̄ prima corin. xij. dicentē. diuisiones gr̄arū sunt ⁊ alij datur per sp̄m sermo sapiētie.

alij autem sermo sciētie. alteri fides. alteri operatio virtutū. alij p̄phetia. alij discretio spiritū. alij genera linguarū. ⁊ alij interpretatio sermonū. Vbi apls oīa ista dona diuidit ⁊ separat ad iuicē ita q̄ quodlibet dari pōt a deo ⁊ plerūq̄ datū est sine alijs. In qua re nullus theologorū varie sensit. Vnde ioseph reuelationes suā quā pharaoni denūciauit circa somniū. Gen. xli. neq̄ scriptura. neq̄ signis cōprobauit. neq̄ daniel cōfirmavit scriptura aut signis: reuelationē sibi factam a deo de sonio nabuchodonosor. cū etiaz expresse sibi dixisset se a deo habuisse talē reuelationē. danielis secūdo. Nullius ergo efficacie ē ratio magistri Mathie cōtra sanctū Tho. cum sumpserit p̄ fundamēto q̄ falsum ē. Verū est tamē q̄ si q̄s vellit fidē facere p̄ se ipsum de reuelatione sua vt ab alijs incōcussē credat: q̄ tenet eam signis aut scriptura efficaciter p̄bare. Sed hoc eliphat noluit put patet ex textu. Nam ipsuz iob pro fide reuelationis sue habenda: ad alios remisit. ¶ Potest etiam secundo responderi q̄ posito sed non concessio q̄ eliphat per scripturam vel signa teneretur p̄bare reuelationem suam: quod tamen non fecit: nullum inde sequitur inconueniens expositioni sancti Thome. non enim est necesse excusare ipsum eliphat a negligētia ignorantia vel defectu quem in confirmatione sue reuelationis habuerit: cuz in nōnullis sue reuelationis dogmatibus errasse conuincat. presertim ex intentione finis.

¶ Circa capitulum. vi.

In caplo. vi. vbi dicit. q̄re detraxistis sermonibus veritatis. Burgeñ. expositiōne postillatoris declinās: re citat approbatq̄ expositionē sc̄ti Tho. dicētis d̄tractionē eliphat eē intelligendaz qua in derogationem fame

Job.

ipſius iob: cōtradixit ſermonibus eius ve-
ris quos p̄mo ptulerat in ſua lamētatio-
ne. ⁊ d̄tractio illa fuit inc̄ptū eliph̄at viſus
eſt reprehendere iob quia ſe innocentē di-
xit ⁊ ſine culpa ſua punitum. Hui⁹ expo-
ſitionis maiorē approbationē ⁊ laudē ma-
giſter mathias egre ferēs: ſe Burgenſ. ac
ſctō Tho. opponit dicēs. Primo q̄ expo-
ſitio ſcti Tho. videt̄ imp̄pria, quia de-
tractio fame cōſiſtit in facto ⁊ nō in ſermo-
ne. In littera autē nō dicit̄ detractū facto
fame: ſed ſermonibus veritatis. ergo. ⁊c.
¶ Secūdo q̄ nō inueniunt̄ alij ſermones
veritatis quibus eliph̄at detraxerit niſi il-
li quibus iob obiurgabat errores amico-
rum ab olim ſibi notos ſcilicet q̄ nulla fu-
tura ſit in alia vita p̄ bonis aut malis re-
tributio. put̄ i hoc paſſu poſtillator expo-
nit. Hec magiſter Mathias. ¶ Sed cer-
te in prima harum obiectorum magiſter
Mathias non ſatis docte ſe videt̄ habe-
re. nā cum dicit q̄ detractio fame conſiſtit
in facto ⁊ non in ſermone: ſi intelligat ſi-
cut modus loquendi ſonat q̄ detractio q̄
aliquis detrah̄it fame alterius fiat per fa-
cta ipſius detrahētis ⁊ non per verba: ma-
niſte eſt falſum ⁊ contra vſum ac doctri-
nam loquentiū. Diffinitur enī detractio
q̄ eſt aliene fame denigratio per occulta
verba. Unde proverbioꝝ. iij. remoue a te
os prauū ⁊ detrahētia labia ſint procul a
te. ⁊ caplo. xiiij. dicit̄. ventus aquilo diſſi-
pat pluuias. ⁊ facies triſtis linguā detra-
hentē. Lingue autē ⁊ labijs verba accom-
modāt: nō facta. Et ſup illud i Roma. j. d̄-
tractores deo odibiles. dicit̄ glo. qd̄ ideo
addit̄: ne leue puteſ detractio: p̄pter hoc
q̄ cōſiſtit in verbis. Itē gregorius ſuper
ezechiē omel. ix. ait. linguas detrahentiū
ſicut n̄o ſtudio nō debem⁹ excitare ne ip-
ſi pereant: ita p̄ ſuā maliciā excitatas debe-
m⁹ equanimiter tollerare: vt nobis meri-
tū creſcat. ecce q̄ gregori⁹ linguis atribu-
it d̄tractionē. Sūt ⁊ alie q̄ plurime aucto-

ritates ſacre ſcripture ⁊ ſanctorū doctorū
in quibus detractio nō niſi verbis aut lin-
gue accommodatur. ¶ Si autem intelligat
q̄ detractio fame cōſiſtit in facto ⁊ non in
ſermone. i. q̄ factis alterius detrah̄it ⁊ nō
eius verbis: nō min⁹ falſus eſt. nā ſicut fa-
ma vel nomen bonū habetur de factis al-
terius ſi recta ſint: ita ⁊ de ſermonibus ei⁹
ſi conſonāt veritati. Fama enī aut nomē
bonū: a p̄ſona vſq; ad facta eius ⁊ verba
conſuevit extendi. Laudamus enim non
ſolum hominē: ſed verba ei⁹ ⁊ facta ſi ve-
ra ⁊ recta ſint ſm̄ illud. In deo laudabo
ſermones meos. p̄. l. ergo per oppoſituz
denigratio fame q̄ eſt detractio nō ſolum
fieri p̄t̄ de benefactis alterius: ſed ⁊ d̄ ei⁹
ſermonibus veris. ⁊ ſicut factis: ita etiam
ipſi ſermoni detrah̄itur. Et hoc loco iob
ipſis ſermonibus put̄ eſt datiui caſus: di-
xit fuiſſe detractū vt etiā magiſter mathi.
cū poſtillatore exponūt. Unde patet p̄me
obiectorum inefficacia ⁊ nullitas. ¶ Ad ſe-
cundam dicit̄ q̄ ſermones quibus eliph̄at
detraxerat: ſermones ipſius iob ſunt. ſz nō
ſunt illi quos poſtillator notauit. nā illos
iob nō dū protulerat. ſed quos ſctus tho.
exp̄ſſit. illi. ſ. quibus iob dixerat ſe inno-
centē vt flagellaret̄ ibi. nōne diſſimulaui.
nōne ſilui. nōne q̄eui ⁊ venit ſup me indi-
gnatio. ſupra caplo. iij. vbi ſctus tho. inq̄t.
Si quis colligere velit q̄ in hac deplora-
tione iob dicta ſunt: ſciēdū eſt tria in ea cō-
tineri. Primo enī oſtēdit ſibi vitā ſuaz eē
tedioſaz. Secūdo magnitudinem miſerie
quā patiebat̄. ibi anteq̄ comedo ſuſpiro.
Tertio oſtēdit ſuā inocentiā ibi. Nōne diſ-
ſimulaui. Hec ſctus tho. ea igiſ verba iob
ſunt de quibus in cap. iſto dicit̄. q̄re detra-
ctis ſm̄ d̄ib⁹ veritatis. quos magiſ math.
inuenire nō poterat. put̄ ex modo iſterro-
gatiōis ſue accipit̄. illis enī verbis iob: de-
traxerat eliph̄as in cap. iij. ibi. Recordare
obſecro te: q̄s vnq̄ inocens perijt. put̄
etiam poſtillator exponit.

¶ Circa capitulū. xxiiij.

In caplo. xxiiij. super illud. nec ambulet p̄ viam vinearū. Burgen. pōit expositio nē sancti Tho. exponentis verba illa de peccatis impiorū. sed magister Mathias dicit expositio nē postillatoris illa exponētis de pena reprobōrū: esse magis consonā littere. Sed cū id non p̄bet: eadez facilitate qua dictū est: pro nulla reputatur. vnū tamen est q̄ cū sc̄tus Tho. exponit illa verba de peccatis impiorū: nō est expositio sua aliena a penis reprobōrū in vita ista. de quibz p̄prie sūt imprecationes seu maledictiones. Nam peccata: plerūqz pene sunt precedētū peccatorū p̄t sancto Tho. declarat prima secūde questione. lxxxvij. arti. ij.

¶ Circa caplin. xxxvj.

In caplo. xxxvj. qd̄ dicitur in manibus abscondit lucē. sancto Tho. exponit de luce spūali. Dicit tñ q̄ illud. annūciat de ea amico suo. potest etiā exponi de corporali luce s̄m opinionē platonicozū. quozū sententiam recitat de animarū effluxu ab animabz stellarū et de earū reditu ad siderum claritates. ¶ Contra hāc sancti Tho. expositionē magister Mathias dicit. p̄mo q̄ postillator cū beato gregorioz glosa ordinaria legunt illud. Immanibz put est datiuī casus nominis immanis et hoc immane. Sed sanctus Tho. aliter. quia prout est ablatiuus nominis man⁹ cū prepositione. in. quod sibi videt absqz rōne factum. ¶ Secūdo qz expositionē secundā de luce corporali sup̄ illud. annūciat rē. p̄bat p̄ quedā q̄ s̄m fidē n̄am falsa sunt et erronea. s. q̄ anime deriuent a natura stellarū et ad earū claritates recte viuēdo reuertantur. q̄ opinio fuit platonicozū. Nec magr Mathias. ¶ In quozū p̄mo quod dicit

postillatorē exponere illud Immanibus put est datiuī casus. et sanctum Tho. p̄ ut est ablatiuī casus: nescio vnde accepit. Nam sicut in verbis sc̄ti Tho. dicitur ad expositionē illi⁹ particule in manibus. i. p̄ sue virtutis opa vel ex potestate dei que in scripturis figurat̄ per manū: ita in verbis postillatoris dicit̄. i. p̄ eius virtutez. s. dei q̄ similiter p̄ manū significari consuevit. Unde nō min⁹ videt̄ ex verbis postillatoris q̄ in manibz fuerit ablatiuī casus q̄ ex v̄bis sancti Tho. necz magis q̄ fuerit casus datiuī: imo si bene p̄derent̄ verba postillatoris simul cū textu: satis apparet q̄ postillator legerit. In manibz: p̄ ut est ablatiuī casus. alias nō consonaret expositio eius: textui. Dicit̄ enī in littera In manibus abscondit lucē et precipit vt et rursus adueniat. Certū est autē q̄ aduerbiū rursus: p̄prie denotat reiterationē respectu eius quod precessit. Unde si immanibus esset datiuī casus: significaretur in littera q̄ lux immanibz idest superbis aut crudelibz semel abscondita: rursus. i. iterū ad eos rediret. nā respectu aliorum: nō diceret rursus. Unde gregori⁹. xxvij. mora. quia legit immanibus datiuī casus h̄isdē. s. sup̄bis exponit lucē spūales q̄nqz abscondi et rursus aduenire. Hoc autē postillator nō vult ex sua expositione. Nam dicit q̄ lux grē et glorie aliq̄bus abscondit̄ vt reprobis: et aliquibz cōcedit̄ vt electis. Itaqz vult q̄ nō eis dē concedit̄ a quibus abscondit̄. Nō ergo li. in manibus intellet̄ rit postillator esse datiuī casus sed ablatiuī. vt sit sensus. In manibz. i. in v̄tute dei et dispositiōe. vt ipse exponit: abscondit̄ lux bonis et cōcedit̄ malis. Et quibz etiā apparet q̄ si sancto Tho. exposuit. In manibz put est ablatiuī casus noīz man⁹: nō id fecit sine rōne. Nam multū cogit ad sic exponēdū aduerbiū rursus p̄t deductus est. et tū meli⁹ est exponere illud d̄ recessu et reditu lucis corporalis q̄ cōmuniter sit

Psalmorum.

oib⁹ hoib⁹ put scūs tho. expōit: q̄ de recessu lucis resp̄cū quorū dā r̄ reditu ei⁹ resp̄cū alioz sic postillator expōit. r̄ hoc ppter aduerbiū rursus. ¶ Illud vero qd̄ sc̄cūdo obijcit mgr̄ math. cōtra expōem secū dā sc̄tī tho. d̄ luce corporali: certe nō aliud oñdit q̄ q̄ ipse mgr̄ malo cōtra sanctum tho. moueat affcū. ita vt nō erubescat etiā in quibus sc̄tūs tho. fm̄ alioz opiniōem aperte p̄cedit: calūniosas sibi rōes obijcere. Cū. n. sc̄tūs tho. secū dā expositionē de luce corporali p̄obet per dicta plōnicorū q̄ ipse in c̄s plib⁹ sue scripture locis cōdēnat: q̄s nisi aut maliuol⁹ aut penit⁹ ignorās nō cognoscat q̄ eā expōem det p̄supposita falsa sententia heliū quā cōem cuz platonis h̄eret de aīarū efluxu ab aīab⁹ stellarū. ¶ An̄ scūs tho. nō dicit absolute q̄ illa verba heliū: de luce corporali debeāt expōi. s̄ q̄ sic p̄nt exponi. s̄. p̄supposito q̄ heliū falsam plōnicorū opinionē de ortu aīarū teneret. ¶ Itc̄q̄ ita nō declarat sc̄tūs tho. per ea q̄ fides catholica dānat: illa q̄ in sacra scriptura cōtinent̄ tāc̄s in se r̄ absolute vera. sed ea q̄ in scriptura sacra h̄ent̄ dicta fm̄ falsam quorū dā r̄ erroneā opinionē. ¶ Talia enī falsa r̄ erronea scripturaruz cōmentatores nō verent̄ per alia erronea dcā expōer̄. imo recte fit. nā r̄ si sic p̄cedat̄ ex falsis: p̄ceditur tñ ex cōcessis. ¶ Nō enī verit⁹ est postillator supra ca. iij. p̄ falsa r̄ erronea dicta amicoz iob fm̄ suā expōem p̄bare ea q̄ d̄ maledictōe vite iob r̄ natiuitatis i ca. i. cōtinent̄. q̄. s̄. p̄suppōit ip̄e q̄ t̄e⁹ ibi loquat̄ fm̄ eoz falsas sn̄iaz quā h̄uerāt d̄ punitiōe r̄ remūeratiōe hoīm a deo.

¶ Circa librū Psalmorū in prologo.

¶ In prologo sup̄ libruz psal. postillator mouet questionē de cōparatiōe dauid ad alios prophetas. In cuius prosecutiōe cōmēmorat qd̄

sc̄tūs tho. scripsit sc̄da secūde. q. clxxiij. ar. iij. vbi disputās de cōparatiōe p̄phetaz ad inuicē. dicit q̄ r̄ si dauid c̄stū ad aliqd̄ fuerit excellētiōz p̄pheta moyses in eo sc̄z q̄ plenius cognouit et expressit misteria icarnationis xp̄i: simplr̄ tñ loquēdo de p̄phetia: moyses fuit excellētiōz illo r̄ ceteris p̄phetis veteris testamēti. ¶ Primo c̄stuz ad visionē intellectualē. eo q̄ vidit ipsam dei essentiā sicut paulus i raptu. Secūdo ex pte denūciatiōis: q̄ moyses denūciauit p̄phetiā suā toti pp̄lo fidelīū ex persona dei q̄si legē p̄ponēs. nō sic aut̄ dauid nec ceteri p̄phete. Tercio c̄stū ad operatiōez miraculoz q̄bus p̄phetia confirmat̄. qm̄ maiora signa fecit moyses toti pp̄lo: q̄ dauid r̄ alij p̄phete. ¶ Nec. s̄. tho. ¶ S̄. q̄. qd̄ sit de cōclusionē inq̄t postillator. rōes inducte nō vidēt̄ valere ad p̄positū. ¶ Nō prima q̄ claritas cognitionis actū p̄phetiadi excludēs: nō pōt cōstituere excellētiōz rē gradū p̄phetie. ¶ Nam sic idē cōstitueret et excluderet. S̄z visio diuine eēntie excludit actuz p̄phetiadi sicut r̄ actū fidei q̄z vterq̄ est enigmaticus ergo r̄c. ¶ Preterea si p̄dicta rō valeret dicit ip̄se: sequit̄ q̄ moyses fuerit excellētiōz oibus aplis p̄ter paulū q̄bus nō est cōcessuz videre diuinā essentiā in vita p̄nti. qd̄ tñ sc̄tūs tho. negat i loco p̄allegato. ¶ Nec secūda rō vidēt̄ valere. q̄ denūciatio p̄phetie ē aliquid sequens p̄pheticā cognitiōem. ideo nō vidēt̄ variare graduz p̄phetie ex hoc q̄ plibus v̄l paucioribus denūciat̄. ¶ Et eadē rōe dicit ip̄e: tertia rō sc̄tī tho. nō valet q̄ cōfirmatio p̄ signū: sequit̄ p̄phetiā. vñ r̄ ioānes baptista nullū signū fecit vt dicit̄ io. x. r̄ tñ. S̄. tho. cōcedit q̄ fuerit maior p̄pheta ip̄o moyses. ¶ An̄ cōcludit postillator q̄ p̄babilr̄ pōt dici q̄ dauid fuerit excellētiōz p̄pheta moyses. ad qd̄ cōfirmā dū arguit triplr̄. ¶ Primo q̄ licet moyses quēadmodū r̄ dauid acceperit veritatem sup̄naturalē absq̄z q̄buscunq̄z figuris r̄

signis sensibilibus: nō tñ totiēs nec ita cōmuniter habuit tales illustrationes sicut dauid. ¶ Secūdo qz put sanctus tho. dicit dauid plenius ⁊ clarius expressit misteria xp̄i q̄ moyses. sed lex vetus ⁊ pphete ordinabant ad xp̄m sicut ad finem. qz vt apls dicit gal. iij. lex pedagog⁹ noster fuit in xp̄o. ergo dauid excellētior ppheta fuit q̄ moyses. cū finis sit nobilioꝝ his que sūt ad finē. Videtur enī pphetia dauid q̄dā habere excellētiā ex hoc qz xp̄i misteria sic expressit. ¶ Tertio qz beat⁹ grego. expresse dicit qz dauid clarioꝝ cognitionem q̄ moyses habuit homel. iij. sup ezechielē. Hec postillator in sententia cōtra sanctū tho. ¶ In quoz absolutionē ⁊ si burgen. multa dixerit: non tñ reuera mentē sancti tho. sicut neqz postillator aduersarius ei⁹ cōcepit. Non enim fuit mēs sc̄i thome in questione proposita: ex clara visione diuine eēntie quā habuit moyses: pbare prophetiā moysi fuisse excellētiorē aut perfectiorē pphetia dauid: sumēdo pphetiam s̄m propriam ⁊ formalē eius rationē. Nā qz pphetia s̄m formalē rationē dicat enigmatica cognitionē s̄m aliquē modū. ⁊ qz clara visio diuine essentie vt sic rationē propriā excedat pphete: expresse docuit sanctus tho. secūda secūde. q. clxxij. ar. j. ⁊ q. clxxij. arti. v. ⁊ in de veritate. q. xij. ar. vij. ⁊ xij. ⁊ in pluribus alijs locis. Sed mens eius fuit dicere qz moyses vidit diuinā essentiā: excellētior ppheta fuit q̄ dauid q̄stum ad rationē generis prophetie: qd̄ ē cognitio idest qz fuerit excellētior cognitio moysi cognitione dauid: q̄uis ppter diuine essentie clarā visionē: cognitio illa moysi min⁹ proprie dicat pphetia. Et qz ista distinctio de ratione prophetie generica ⁊ specifica fuerit de mēte sancti tho. patet expresse in. q. de veritate. q. xij. ar. xij. in corpore questionis vbi sic dicit. Respondeo dicēdū qz natura speciei cōsistat ex natura generis ⁊ natura differētie: ex vtraqz

dignitas speciei pōt p̄sari. ⁊ s̄m has duas cōsideratiōes inueniūtur aliqua se inuicē in dignitate excedere. quādoqz ⁊ quātuꝝ ptinet ad rationē speciei: semper illud participat pfectius speciei rationē: in quo differētia formaliter speciei cōstituens: nobilius inuenitur. sed simpliciter loquendo quādoqz est nobilius id in quo natura generis ē pfectior. quādoqz vero id in quo ē perfectius natura differētie. Cū enī natura differētie addit aliquā pfectionē supra generis naturam: p̄eminētia q̄ est ex parte differētie: facit aliqd̄ esse simpliciter nobilius: sicut in specie hominis q̄ est aīal rationale simpliciter est dignior ille q̄ est potior in rationalitate q̄ qui est potior i his q̄ ad rationē aīalis spectāt. vt pote sensus ⁊ motus ⁊ alia h̄mōi. Quādo vero differētia aliq̄ imperfectionē importat: tūc id in quo est cōpletius natura generis: est simpliciter nobilius. vt patet in fide q̄ est cognitio enigmatica eozū. s. q̄ nō videtur. qui enī habūdat in natura generis ⁊ deficit in fidei differētia vt pote fidelis qui iam percipit aliquē intellectū credibiliū ⁊ quodā mō iam ea videt: habet simpliciter nobilioꝝ fidē eo qui minus cognoscit. ⁊ tñ q̄stū ad rationē fidei pertinet: magis proprie habet fidē ille q̄ oīno non videt illa q̄ credit. ⁊ sic etiā est in pphetia. ¶ Prophecia. n. videt esse quedā cognitio obūbrata ⁊ obsecuritati admixta s̄m id qd̄ habet. ij. ¶ De. j. ¶ Habetis firmiorē ppheticū sermonē. ⁊c. ¶ Hec sc̄tus tho. Et concludit qz si cōparemus pphetias q̄stū ad differētiā q̄ rationē pphete cōplet: illa inuenitur pfectionē pphete habere ⁊ magis proprie: cui imaginaria visio admiscetur. Sic. n. veritatis ppheticæ cognitio obūbratur. Si aut cōparem⁹ pphetias s̄m id qz ptinet ad naturā generis. s. cognitionē vel visionē: cōcludit. S. tho. qz illa pphetia est perfectior ⁊ dignior q̄ habet iudiciū ⁊ acceptionem supernaturalē s̄m visionē intellectualem

Psalmorum.

sine imaginaria visione, cui cōclusioni cōsonat qđ dicit secūda. ij. q. clxxiiij. ar. ij. Inquit. n. dignitas eoz q̄ sunt ad finē: p̄cipue cōsiderat̄ ex fine. finis aut̄ p̄phetie ē manifestatio alicui⁹ veritatis supra hoīem exīstētis. **Uñ** cōto huiusmodi māifestatio ē potior: tāto p̄phetia ē dignior. **Manifētū** ē aut̄ qđ manifestatio diuine veritatis q̄ fit per nudā cōtēplationē ip̄ius veritatis: potior est illa q̄ fit sub similitudine corporaliū rerū. magis. n. appropiāat ad visionē patrie s̄m quā i eētia dei veritas cōspiciť. **Et** inde ē qđ p̄phetia p̄ quā aliq̄ supernaturalis veritas cōspiciť s̄m intellectuālē visionē: ē dignior c̄ illa in qua veritas supernaturalis manifestat̄ p̄ similitudinē corporaliū rerū s̄m imaginariā visionē. **Hec. S. tho.** **Et** quib⁹ liq̄de apparet qđ aliq̄s dici pōt̄ excellētior p̄pheta altero: qđ tñ min⁹ p̄prie r̄ nō s̄m formalē rationē recipit denominatiuā p̄dicationē p̄phetie. r̄ i hoc sensu accipiēda sunt verba sc̄i tho. in loco p̄allegato d̄ cōparatione moy si ad alios p̄phetas cū dixit qđ moyses ea ratione fuit excellētior ceteris p̄phetis veteris testamēti: qđ vidit ip̄am dei essentia. **Nō. n. intellexit** qđ ab illa clara visione denominaret̄ moyses p̄pheta magis p̄prie r̄ formaliter c̄ dauid r̄ ceteri. sed qđ excellētior esset p̄pheta. s̄. c̄tuz ad naturā generis. i. dignior r̄ p̄fectior cognoscēs aut vidēs. eo qđ in p̄phetia et fide r̄ similibus q̄ ex sua differētia specifica dicūt imp̄fectionē: tota dignitas r̄ p̄minētia accipit̄ simpliciter loquēdo: a natura generis p̄t supra deductū est. **Nō** enī ex eodē est qđ aliq̄s denominet̄ p̄prie r̄ formaliter p̄pheta: r̄ excellētior p̄pheta. **Uñ** sc̄us tho. secūda. ij. q. supra allegata. clxxiiij. ar. ij. ad iij. sic dicit. **Ad** tertiū dicēdū qđ nihil p̄hibet aliq̄t esse simpliciter melius: qđ tñ minus p̄prie recipit alicuius p̄dicationē. sicut cognitio patrie ē nobilior c̄ cognitio vie qđ tñ magis p̄prie dicit̄ fides: eo qđ no

mē fidei ip̄ortat imp̄fectionē cognitionis. **Similiter** aut̄ p̄phetia ip̄ortat quādā remotionē r̄ obscuritatē ab intelligibili veritate. r̄ ideo magis p̄prie dicunt̄ p̄phete: qđ vidēt p̄ imaginariā visionem c̄uis illa p̄phetia sit nobilior: qđ est per intellectuālē visionē. dū tñ sit eadē veritas vtrobiq̄s reuelata. **Hec** sc̄us tho. in forma. **Et** si cōtra hoc instet̄ qđ pari rōne b̄i in patria exītes potuerūt denominari excellentiores p̄phete. i. p̄fecti⁹ vidētes r̄ cognoscentes: r̄ndet sanctus Tho. ar. v. q. supra notate. clxxiiij. vbi arguit sic p̄mo loco. moyses vidit diuinā essentia qđ tñ p̄pheta d̄. ergo pari rōne b̄i possunt dici p̄phete. ecce argumētū. **Sequit̄** r̄nsio. **Ad** p̄mū dicēdū qđ visio illa moy si: fuit rapti p̄ modū passionis. nō aut̄ p̄manēs p̄ modū britudinis. **Uñ** adhuc vidēs erat p̄cul. p̄pter hoc nō totaliter talis visio amittit rōnē p̄phetie. **Hec. s. tho.** **Et** q̄ solutione duo capiūt̄. **Unū** est qđ s̄m intētionē sc̄i Tho. i illa visione clara diuine essētie p̄pter quā moyses d̄ excellētior p̄pheta ceteris: modicuz fuit d̄ rōne p̄pia r̄ formali p̄phetie. **Pa**tet hoc cū dicat qđ talis visio nō totalr̄ amittit rōnes p̄phetie q̄si signās qđ multum d̄ formali rōne p̄phetie amiserit. qđ facit ad ea qđ supra dicta sūt fuisse d̄ mēte. s̄. Tho. **Aliud** qđ sequit̄ ex p̄dicta solutione est qđ act⁹ visionis clare diuine essētienō oīno p̄hibet: qui sic vidēs possit dici p̄pheta si viator sit. **Et** hui⁹ rō ē. qm̄ r̄ si vidēs i illo actu vidēdi nō sit p̄cul ab eterna veritate i seīpa: ē tñ p̄cul s̄m statū suū. cū nō dū puenerit ad vltimā p̄fectionē r̄ cōiunctionē ad deū. **Uñ** apls. ij. cori. v. c̄s diu in corpe sum⁹: peregriamur a dño. **Est** etiā sic vidēs p̄cul a cōmuni hoīm sensu cū q̄bus cōuersat̄ qđ distātia consequit̄ p̄phetiā tā intrīsece r̄ de p̄ se: qđ illa sola sufficit ad hoc qđ supnaturaliter vidēs denomine tur p̄pheta. **Uñ** sc̄us Tho. iij. pte. q. v. arti. viij. arguit sic secundo loco. **Sicut** si

des est eorum quae non videntur et spes eorum quae non habentur: ita prophetia est eorum quae non sunt praesentia. sed distat. Nam propheta dicitur quasi procul fans. sed in christo non ponitur fides nec spes ut supra dictum est: ergo prophetia non debet poni in christo. ecce argumentum. Sequitur responsio. Ad secundum dicendum quod fides est eorum quae non videntur ab ipso credere. et similiter spes est eorum quae non habentur ab ipso sperare. sed prophetia est eorum quae sunt procul a communi hominum sensu cum quibus propheta conuersatur et communicat in statu vite. et ideo fides et spes repugnant perfectioni beatitudinis christi. non autem prophetia. Hec sanctus Thomas. ¶ Ex his respondetur per ordinem ad argumenta postillatoris contra rationes sancti Thomae. Ad primum dicitur quod maior est vera de illa claritate cognitionis quam simpliciter excludit actum prophetandi. sed minor est falsa in proposito nostro. nam visio diuinae essentiae quale habuit moyses: non excludit actum prophetandi simpliciter sicut supra declaratum est. tum quia fuit raptus et per modum passionis. tum etiam quia fuit viatoris procul existens ab aeterna veritate secundum statum suum. imo talis visionis claritas constituit excellentiorem gradum prophetiae quantum ad rationem generis ipsius prophetiae. de quo modo excellentie sanctus Thomas intellexit sicut supra satis deductum est. ¶ Ad secundum negatur consequentia. Nam et si alij apostoli christi praeter paulum non habuerint in hac vita claram diuinae essentiae visionem: omnes tamen habuerunt per doctrinam christi et reuelationes spiritus sancti plenioris noticiae de mysterijs fidei et rebus diuinis quam moyses et ceteri prophetae veteris testamenti. Post aduentum enim christi maior fuit plenitudo gratiarum quam ante. quia gratia et veritas per iesum christum facta est. Joana. j. Unde Augustinus. xiiij. dominus dixit apostolis. vobis datum est nosse mysterium regni celorum. et infra. Adulti prophetae et iusti cupierunt videre quae videtis et non viderunt et audire quae auditis et non audierunt. quod exponens Hieronymus ait. apostolici temporis beatitudinem docet quorum

oculis atque auribus contingit dei salutare videre et audire: prophetis atque iustis cupientibus videre et audire in plenitudine temporum destinatum. Et inde est quod apostolus dicebat Ephe. iij. alijs generationibus non est agnatum filiis hominum. sicuti nunc reuelatum est sanctis apostolis eius et prophetis in spiritu. et Rom. viij. de se et alijs apostolis dicit. sed et nos primitias spiritus habentes. id est perfectionem spiritualium gratiarum. Quare beatus gregorius dicit quod secundum incrementa temporum: creuit scientia sanctorum patrum. et quanto viciniore aduentui saluatoris fuerunt: tanto sacramenta salutis plenius perceperunt. Nec visio clara diuinae essentiae quae habuit raptus moyses: arguit efficaciter quod in eo fuerit excellentior cognitio prophetica quam in apostolis. aut quod plura de diuinis mysterijs in ea cognouerit. quoniam videtes diuinam essentiam etiam beati: non omnia vident in ea. quanto igitur pauciora videbunt qui quodam privilegio ad talem visionem eleuantur dum hac vita mortali viuunt? Et est specialis ratio de moyse. quia ut doctores communiter dicunt sequentes augustinum. moyses adhuc viuens ad visionem diuinae essentiae admissus fuit: eo quia doctor erat et magister iudeorum. Unde tantum de rebus prophetandis sibi in ea visione ostensa videntur fuisse: quantum oportebat per tempore illo populo iudeorum tradi. Nam fidei doctoribus datur manifestatio spiritus ad utilitatem prout dicitur prima Corin. xij. Unde satis videtur dicendum quod paulus in raptu videt diuinam essentiam: plura viderit in ea de mysterijs fidei et clariorem habuerit cognitionem de eis: quam moyses quoniam habuerit similem diuinae essentiae visionem. quia tempore plenitudinis gratiae habuit illam visionem paulus. Non enim tempus post aduentum christi appellatur tempus gratiae reuelate: nisi quia in eo copiosior facta est reuelatio mysteriorum gratiae. Unde nulli patri veteris testamenti nec etiam moyse tot et tam explicita mysteria fidei reuelata sunt.

Psalmorum.

prout pulcre deducit sc̄tus Tho. secunda secunde. q. j. arti. vij. et. q. clxxiij. arti. vlti. vbi dicit q̄ moyses pleni⁹ fuit instructus de simplicitate diuine essentie q̄ alij p̄res veteris testamēti. Sed postmodū tēpore gr̄e ab ipso filio dei reuelatum est mysterium trinitatis. Idem expresse dicit eusebius exponēs illud luce. viij. erijt qui seminat r̄c. Inquit enī moyses etiā r̄ p̄phete post eum nō inseruerūt hominib⁹ regna celoz. sed retrahēdo insipientes ab errore neq̄cie r̄ ydoloroz cultu: quasi colebant animas hominū r̄ noualia redigebant. solus autē omniū sator verbū dei eriuit euangelizatur⁹ noua semina. s. mysteria regni celoz. Hec ille. ¶ Ad argumēta contra secundā r̄ tertiam rōnem sancti Tho. dicit q̄ non aliud pbant nisi q̄ grad⁹ essentiales p̄phete nō variant s̄m diuersuz modum enunciationis aut cōfirmationis per miracula. sed nō obstat quin ex earum diuersitate: accipiant diuersi gradus dignitatis r̄ p̄fectionis p̄phete tanq̄ ex q̄busdam sibi accidētibus. Nā neq̄ in reb⁹ naturalibus tota pulcritudo perfectionis q̄ debetur rei: est sibi a forma substantiali q̄ dat speciem. sed multū superaddit ex accidentibus superuenientibus. sicut in homine ex figura r̄ colore r̄ alijs quozum si aliquid desit: contingit malū r̄ defect⁹. neq̄ etiam in actionibus tota plenitudo perfectionis r̄ bonitatis cōsistit in earuz specie que sumit ex obiecto. sed aliquid additur ex his que adueniūt tanq̄ accidentia q̄ circūstantie dicunt. Unde si aliquid desit q̄ requiratur ad debitas circūstantias: sequitur actio mala r̄ deficient. ¶ Quod autem magister Mathias in fauorem postillatoris addit. s. q̄ gradus rei est ipsi rei modus intrinsecus qui per nihil extrinsecum potest variari: nullā addit difficultatem. sed est eiusdem inutilis repetitio. Unde dicitur q̄ veritatem habet d̄ gradu rei essentiali r̄ specifico. quem gradū sanct⁹ Tho.

dicit variari s̄m maiorem r̄ perfectiorem illustrationem luminis prophetici. Sed gradus accidentales non sunt ipsi essentie intrinseci. quare r̄ a causa extrinseca essentie rei: cōsequi r̄ variari possunt. Et si dicat q̄ gradus rei r̄ si sit modus extrinsec⁹ essentie saltem est ipsi rei intrinsecus. i. inherens: nō obstat quia etiam si denunciatio r̄ confirmatio per miracula sint extrinseca prophetie: ordo tamen prophetie r̄ relatio ad ea sicut ad finem: est quid inherēs prophetie r̄ intrinsecum q̄uis nō de eius essentia r̄ ex illo ordine diuerso: variatur gradus qui est modus intrinsecus p̄phete. Et est simile quod sc̄tus Tho. dicit in alio p̄posito prima secunde. q. xvij. arti. iij. arguit enim sic secundo loco. Bonitas actus est aliquid in ipso existens. finis autem est causa extrinseca. non ergo s̄m finē dicit actio bona vel mala. Ecce argumentum. Sequitur responsio. ¶ Ad secundū dicendum q̄ q̄uis finis sit causa extrinseca: tamen debita p̄portio ad finem r̄ relatio in ipsum: inheret actioni. Hec sanctus Thomas. ¶ Quod autem vltius dicit magister Mathias q̄ denunciatio prophetie vni vel pluribus non solum est accidens extrinsecum sed accidens per accidens: falsum est. nam causa per accidens est prout dicitur secundo phisicorum ad quam effectus qui sequitur nullum habet ordinem. Sed prophetia: ad denunciationem ordinatur tanq̄ ad quendam finem secundum illud prima Corinthiorum. xij. vnicuiq̄ datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. r̄ infra. xiiij. qui prophetat: hominib⁹ loquitur ad edificationē r̄ exhortationem r̄ cōsolationē. ¶ Unde r̄ Isidor⁹ dicit libro. vij. ethimologiarum capitulo. viij. q̄ p̄phete dicuntur q̄ si prefatores. eo q̄ porro idest a remotis fantur r̄ de futuris vera predicunt. Cum ergo ordinetur p̄phetia ad denunciationem r̄ vtilitatem: sequitur q̄ dignior sit il-

la que ad vtilitatem pluriū pluribus denūciat. qm̄ fm̄ dionisiū & philosophū. bonū tanto diuinius est: q̄to cōmunius. **S**imiliter & ad id q̄ addit magr̄ **M**athias de confirmatione que est p̄ miracula: dicit q̄ q̄c̄q̄ facere miracula sit accidēs extrinsecum nō sequens de necessitate spiritum p̄pheticū. tamē q̄ ordinat̄ ad prophete cōfirmationē fm̄ illud **M**ar. vltimo. sermonē cōfirmate sequentib⁹ signis: multū confert ad eius dignitatē. ac p̄ hoc p̄fectio & excellētia p̄phete merito variatur fm̄ diuersum modum & genus miraculorum. **D**ictum est enim q̄ ex accidentibus que etiam extrinseca rei sunt: aliquid dignitatis ipsis reb⁹ accedit. **U**nde ad excellentiam prophete moysi inducuntur **D**eutro. vlti. miracula que per eum facta sunt. dicitur enim nō surrexit propheta vltra in israel quē nosset domin⁹ facie ad faciem in omnib⁹ signis atq̄ portentis. **E**t inde est q̄ p̄phetare: nonnunq̄ in sacra scriptura pro operatione miraculorū accipitur: eo q̄ miraculorum operatio argumentū & confirmatio est prophete. dicit enim **E**cclēsiā. xlviij. q̄ corpus helisei mortuū p̄phetauit. i. miracula fecit. **A**llud autem quod postillator obijcit de **J**oāne baptista q̄ scilicet nullum signum fecit cū tamē ponat̄ a sancto **T**ho. excellentior p̄pheta moysi & ceteris veteris testamenti bene probat q̄ nō habuerit ei⁹ p̄phetia illam perfectionem que accrescit prophete ex confirmatione miraculorum. excelluit tamen prophetas veteris testamenti in alijs duobus. i. in cognitione quam habuit expressiorem & perfectiorem & denūciationem digniorem. ipse enim xp̄m filium dei & mundi saluatorem cognouit explicitē non solum in spiritu: sed presentialiter. vnde dixit. **E**cce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi. **J**oā. p̄mo. & infra. et ego vidi & testimonium perhibui quia hic est filius dei. **I**tem missus est precursor & denū

ciator aduentus xp̄i toti populo iudeorū quibus preparauit viam. nec alōge vt ceteri prophete prenunciauit: sed quē denūciabat digito demonstrauit fm̄ illud. et tu puer p̄pheta altissimi vocaberis p̄cib⁹ enim ante faciē dñi parare vias eius. **L**uce p̄mo. vbi dicit **C**risosto. **A**lij enim p̄phete eminus xp̄i mysterium predicauerunt. **H**ic vero p̄pius predicauit vt euz ceteris indicaret. **E**t q̄tum ad hec duo ponitur a sancto **T**ho. iohannes baptista excellentior antiquis p̄phetis. non q̄tum ad miraculorum confirmationem. **N**on enim est necesse q̄ qui excellentior dicitur p̄pheta: in omnibus que ad p̄phetiam cōcurrūt p̄cellat. **A**d ea que postillator adducit p̄ confirmatione sue opinionis. **A**d primū respōdet **B**urgen. & bene q̄ dictus postillatoris nullū habet fundamentū ex sacra scriptura necq̄ aliquam auctoritatē ipse allegat id p̄bantem. vnde nec cogit. sed necq̄ magister **M**athias propugnator eius id ratione aliqua vel auctoritate p̄bauit. q̄re responsione non eget. **A**d secundū ipse sanct⁹ **T**ho. respondet in p̄eannotata questione. cxxiij. & arti. iij. **A**d primū. **C**oncedit enim q̄ propheta dauid excellentior fuit q̄ p̄phetia moysi q̄tum ad hoc q̄ dauid plenius cognouit & magis expressit mysteria incarnationis xp̄i. **S**ed excellentia ista est fm̄ vnum aliquid. moyses vero habuit excellētiā q̄tū ad plura & potiora vt ibi deducitur. **U**nde merito dicitur moyses p̄pheta excellentior simpliciter. dauid autem secundū q̄d. **S**ed magister **M**athias in fauorez postillatoris probat q̄ dauid fuerit excellentior p̄pheta simpliciter ex eo quia excelluit secundū aliquid intrinsecuz p̄phete. i. secundū cognitionem. quod reuera nō est satis erudite dictum. **N**on enim q̄ in vni⁹ rei particularis cognitione prestantior ē: dicitur in mentis acumine aut in sciētie habitu excellere simpliciter alteruz qui i plu-

Psalmorum.

rium cognitione rerum difficilium et in doctrina et in ceteris que ad habitum scientie et ingenij nobilitatem faciunt: doctior et subtilior inuenit etiam si cognitio illius rei sit aliquid de his que intrinsece probant et scientiam habitualemente esse in aliquo et mentis perspicacitatem. Nec enim dicimus per thomam ipsum aristotelem doctiores fuisse simpliciter propterea quod de motu orbium et planetarum ac eorum situ plura et docuit et cognouit. Unde in proposito nostro et si dauid excellentior dicatur ipso moysi quantum ad aliquid prophetie intrinsecum: non ideo dicitur excellentior illo simpliciter cum ille in exemplis plurimis et in eo quod potius est ipsum precellat. sed dicitur excellentior propheta secundum quid. non id est per accidens, sed id est secundum aliquid particulare. Ad auctoritatem Gregorij quam ultimo inducit postillator respondet Burgensis et bene. quod intelligenda est quantum ad cognitionem mysteriorum christi quam habuit clariores et expressius tradidit quam moyses. et quantum ad hoc excellentior dicitur propheta. et sumitur responsio ista ex his que sanctus Thomas scripsit exponens aliam Gregorij auctoritatem huic similem. In de veritate. q. xij. articulo ultimo. Ad primus.

Circa psalmum. l.

Circa. ps. quinquagesimus Burgensis. in prima additione sequens doctrinam sancti Thome. prima secunde. q. cxiiij. articulo. dixit quod iustificatio per gratiam: est causa remissionis culpe. Item quod si gratie infusio et remissio culpe considerentur quantum ad substantiam actus: idem sunt. quia eodem actu deus largitur gratiam et remittit culpam. sed si considerentur ex parte obiectorum: sic differunt secundum differentias culpe que tollitur: et gratie que infunditur. Harum assertionum prime: magister mathie. obstitit dicens quod de communi lege potius est remissio culpe quam iustificatio. nam et vul-

go dicitur quod expulsio vitij virtutis meretur ingressum. nullum autem posterius est causa prioris ut sic. Secundam improbat per hoc quia stat quod detur gratia et non remittatur culpa sicut in beate virginis conceptione. In quo magister Mathias ipsum etiam postillatorem cuius se defensorem proclamatur: aperto ore impugnat. In principio enim huius psalmi. postillator idem esse dicit secundum rem duo ista. scilicet remissionem culpe et gratie restitutionem sola ratione differre. Sed certe has magistri Mathie obiectiones non erit difficile soluere. Et ad primam negatur assumptum. scilicet quod de lege communi prior sit remissio culpe quam iustificatio loquendo de prioritate simpliciter. et ad dictum vulgare respondet sanctus Thomas. libro sententiarum disti. xvij. q. j. articulo. iij. sub articulo. primo in pede questionis dicens quod extirpatio vitiorum dicitur operari virtutis ingressum per modum cause materialis: secundum que ordinem potius est naturaliter remissio culpe quam iustificatio per gratiam quia est quedam dispositio materialis ad eam. sed per modum cause efficientis formalis et finalis: infusio gratie aut iustificatio per gratiam: potius est naturaliter quam remissio culpe. et quia talis prioritas est secundum plura et potiora genera causarum: dicitur infusio gratie prior simpliciter ipsa culpe remissione. et per consequens eius causa simpliciter loquendo. Eandem doctrinam tradit prima secunde. q. cxiiij. articulo. viij. et in de veritate. q. xxviiij. articulo. vij. Ad obiectionem eius contra secundum dictum sancti thome. respondet quod quicquid sit de veritate casus dati: non est tamen ad propositum. quia sanctus Thomas. in questione allegata per Burgenses loquitur de iustificatione per gratiam que importat transmutationes quandam de statu iniustitie ad statum iustitie: ut de iustificatione impij. sicut ipsi premitit in articulo primo eiusdem questionis. in qua iustificatione semper verum est quod gratia remittit culpam. De doctrina autem

scule fratrum minorum circa conceptionē beate virginis quam magister Mathias allegat: non est presentis propositi disputare.

Circa psalmū. lxxviii.

Supra psalmus. lxxviii. burgenis volens assignare rationes quibus christus orare disposuit: inducit verbum christi Joānis. xj. dicentis. propter populum qui circumstat dixi ut credat quia tu me misisti. quod dicit intelligēdus esse etiam secundum deitatem. Ad quod allegat sanctus Thō. iij. parte questione xxi. articulo primo. Sed magister mathias sitiens contra sanctum Thomam calūnias utcūq; suscitare: commemorat dicta Burgen. firmans eum iuxta intentionem sancti Thome fuisse locutū. quibus sanctus Thomas in loco supra allegato talem intentionem nec ostēderit nec habuerit. Unde contra magistrum mathiaz stabit quod vel sanctum Thomam non vidit vel non intellexit: ne dicam quod maliciose veritatem quam novit: reticuerit. Auscē enim sanctus Thomas scripsit nec verbis significavit quod christus secundum diuinitatem aut secundū quod deus: orauit. imo id aperte negat questione et articulo per burgen. allegatis. Inquit enim in corpore quāstionis. oratio est quedam explicatio proprie voluntatis apud deum ut eam impleat. Si igitur in deo esset vna tantus volūtas. scilicet diuina: nullo modo competeret sibi orare. quia voluntas diuina per se ipsam ē effectiua eorum que vult secundum illud ps. omnia quecūq; voluit fecit dominus. sed quia in christo est alia voluntas diuina et alia humana. Et voluntas humana non est per se ipsam efficacis ad implendum que vult nisi per virtutē diuinā: manifestum est quod christo secundum quod est homo et humanā voluntatē habens: competit orare. Itē eadē. iij. pte

q. liij. arti. iij. ad secundū inquit. Ad secundum dicēdū quod christus orando petijt et meruit suam resurrectionē in christum hō. non in christum deus. Nec scitū Thō. in forma. false ergo imponit magister Mathias sancto Thō. quod secundum eius intentionem: Burgen. dixerit christum secundum deitatem orasse. Sed preterea ut fratri necessitatem patienti succurramus iuxta illud ps. Eripite pauperem et egenum etc. Dicim⁹ quod nec Burgen. christus secundū deitatem orasse scripsit. Nō enim tanti erroris atq; demētie: senex presul arguatur. Sed illud verbum domini Joānis. xj. ut credant quia tu me misisti: dicit intelligendum esse etiam secundum deitatem. in hoc sensu. ut credant quod secundum deitatem a te processit. et ad hoc propositum est auctoritas illa. x. de trinitate quam allegat. scilicet nobis orauit: ne filius ignoraretur scilicet quod a patre sit missus. Atrū autem hilari⁹ intellerit de ignorātia missionis temporalis filij a patre: vel eternalis sicut dicere videtur Burgen. viderint qui pro eo certamen assument. Nostri quidem laboris est veram sancti Thō. doctrinam a calūnijs et fallacibus rationibus defendere. Unde glosa supra dicta ad vba christi Joānis. xj. scilicet quod intelligitur etiam secundum deitatem: Burgen. est: nō sancti Thome.

Circa psalmus. cx.

In ps. cx. Burgen. in pma additione allegat sanctum Thō. iij. p. q. lxxv. arti. viij. Ad tertium dicentem quod circa sacramentū eucharistie in conuersione panis et vini in corpus et sanguinē christi: plura difficilia sunt quā in creatione. Contra quod magister Mathias ad solam sancti Thō. ut videtur nominationem concitatus veluti cecus qui voces inimici sonantem cōfusis baculi sui iactibus a dextris et a sinistris psequit: obijcit probans a sufficiente diuisione quod maior sit

Psalmorum.

difficultas in opere creationis quæ in transsubstantiatione panis et vini in substantiam corporis et sanguinis christi. ¶ Sed certe magister Mathias vano occupatur labore. cum argumentatio sua extranea fuerit a proposito sancti Thome. Non enim sanctus Thome. in loco prenotato comparat difficultatem transsubstantiationis memorate ad creationis difficultatem: quæ tum ad intentionem. ut velit dicere quod maior difficultas sit in transsubstantiatione quæ in creatione. sed facit comparationem quæ tum ad numerum dicens. quod plures difficultates concurrunt in illa transsubstantiatione quæ in creatione. quia in creatione hoc solum est difficile: quod aliquid sit ex nihilo. In transsubstantiatione non solum est difficile quod hoc totum conuertatur in illud totum: ita quod nihil potest remaneat: sed etiam est difficile quod accidentia remaneant corrupta substantia et multa alia que in illa conuersione sunt difficilia. ¶ Datet ergo quod argumentatio magistri mathie: dictum sancti Thome. non tangit. ¶ Atrum autem difficilius sit aliquid ex nihilo creare: quæ panem et vinum in corpus et sanguinem christi conuertere. aut e contra: alia questio est.

¶ Circa psalmum. cxviii.

Supra ps. cxviii. cum postillator diceret quod meritum congrui est quoniam homo ex virtute naturali studet bonum operari. et sic facit quod in se est et per consequens meretur de congruo quod deus det sibi gratiam: Burgen. notat ex dictis sancti Thome. prima secunde. q. cix. arti. vi. in corpore questionis quod homo ex sola virtute naturali: non potest aliquid opus facere per quod mereatur de congruo aut de congruo quod deus det sibi gratiam. quoniam ipsa preparatio ad gratiam habitualem: non est ex sola virtute naturali cum presupponat aliquod auxilium gratuitum ex parte dei interius animam mo-

uentis. licet tale auxilium non sit per donum habituale. ¶ Sed contra hanc sancti Thome. doctrinam magister Mathias sic arguit. Non minus respondet deus homini habenti per virtutem naturalem bonum usum liberi arbitrii: quæ angelo. sed angelo in prima morula existenti in beatitudine naturali quæ nihil est nisi bonus usus rationis: respondit deus per collationem gratie in secunda morula: igitur et homini. Nec oportet huiusmodi usum precedere aliquod donum gratuitum vel dispositionem gratuitam. sed solum gratis datam que continetur sub naturali facultate. Nec magister mathias. Ad que respondetur negando presuppositum. scilicet quod angelus in prima morula fuit beatus beatitudine naturali gratiam non habens. loquendo de morulis temporis vel successionis realis. Nam ut comunius tenetur et magis dictis sanctorum consonum est: angeli creati fuerunt in gratia. Dicit enim Augustinus. xij. de ciuitate dei quod deus creauit angelos simul in eis condens naturam et largiens gratiam: neque magistrorum sententiarum ubi eum magister mathias allegat expresse dicit quod angeli in puris naturalibus creati fuerunt. sed hoc solum quod angeli per ea que in prima sui conditione acceperunt: proficere non potuerunt. Ad quod tamen sanctus Thome. respondet dis. iiii. eiusdem secunde li. arti. iij. ¶ Ad secundum quod dicuntur a magistro angeli non potuisse proficere: non quod mereri non potuerunt: sed quod per suam virtutem in gloriam transferri non potuerunt nisi ampliori lumine infuso. Et cum dicit arguens quod bonum usum liberi arbitrii in homine non oportet aliquod donum gratuitum vel gratuita dispositionem precedere: sufficit facultas naturalis: falsum est et contra verbum domini. Joa. vi. Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eum. Ubi Augustinus dicit. magna gratie commedatio nemo venit nisi tractus. ¶ Item contra illud Joa. xv. sine me nihil potestis facere. ubi glo.

interlinearis dicit. neq; parum. paruz au-
tem dicitur opus moraliter bonum quod
est modicum quid: respectu operis merito-
rij. quo loco dicit Augustin⁹ magna gra-
tie commendatio corda instruit humiliuz.
ora obstruit superborum. nonne huic resi-
stunt veritati: ad bona opera facienda de-
um sibi necessarium non putantes: nō as-
sertores: sed precipitatores liberi arbitrij.
Hec Augustinus. et in libro de correctio-
ne gratia ait. sine gratia nullum pro-
sue cogitando siue volendo ⁊ amando si-
ue agendo: faciunt homines bonum. ⁊ ac-
cipitur gratia in dictis Augustini p spe-
ciali ⁊ gratuito dei auxilio naturalibus su-
peraddito. Cōsonat premissis quod ha-
betur Trenoꝝ vltimo. Conuerte nos do-
mine ad te ⁊ conuertemur. Et illud apo-
stoli Romanoꝝ. ix. non est volētis neq;
currentis. sed dei miserentis. Item Phi-
lippen. ij. deus est qui operatur in nobis
velle ⁊ proficere pro bona voluntate. vbi
dicit Glosa. hoc nobis expedit ⁊ credere ⁊
dicere quia pium est ⁊ verum est vt sit hu-
milis confessio ⁊ totum detur deo. Per p-
prium enim arbitrium nisi gratia dei iu-
uetur: nec ipsa bona voluntas esse in ho-
mine potest. Hec glosa.

Circa librum Esaie.
Capitulo. iij.

Circa librum Esaie in capi-
tulo. iij. sanctus Thomas
⁊ post eum postillator expo-
nit prophetiaz que incipit.
Ecce dominator dominus.
de captiuitate babilonica. contra quā ex-
positionem Burgēsis arguit. quia in cap-
tuitate babilonica multi fuerunt pphe-
te sicut Hieremias. Ezechiel. Daniel et
alii. Et tamen in ea auctoritate dicitur. et
auferet ab hierusalem ⁊ iudam iudicem ⁊
prophetam ⁊ arioluz ⁊c. Et intelligit san-

ctus Thomas de vero pphe-
ta. sicut be-
ne sonat littera. Unde videtur Burgens-
si q; prophetia illa non pertineat ad statū
babilonice captiuitatis. Sed ad hanc
Burgensis instantiam: facile patet respō-
sio. quoniam tertus prophetie non sic intel-
ligi debet q; dominus auferet simpliciter
a gente iudeorum vel israhelica iudicem ⁊
pphetaz ⁊c. ita q; null⁹ vltra in orbe sur-
rerit de populo illo. sed sensus ē q; auferet
dominus idest transferet ab hierusalem
⁊ iudam idest a terra illa duarum tribuuz
iudicem ⁊ prophetam ⁊c. quoniam omnes
iudices et prophete ⁊ omnes principes et
viri fortes robusti ⁊ bellatores ⁊c. transla-
ti sunt per medos a terra hierusalem ⁊ iu-
da in babiloniam secundum quod plane
habetur. iij. Regum. xxiij. Nam vt ibi di-
citur nihil relictum est exceptis pauperi-
bus populi terre. Unde sanct⁹ Thomas
postq; exposuit litteram vsq; ad illud ver-
bum. et prudentem eloquij mystici. ostens-
dens quomodo impleta fuerit prophetia:
ait. Et d' omnib⁹ his habetur. iij. Reguz
penulti. q; translati sunt a nabuchodono-
sor in babiloniam. ecce q; pbat verbum
superius scilicet auferet: per id quia trans-
lati sunt.

Circa capitulum. viij.

In capitulo. viij. sanct⁹ tho-
mas circa expositionem sig-
ni dati in principio capitu-
li: dicit q; hoc signum iudei
exponunt de filio esaie. per
cuius nomen dominus significare voluit
destructionem decē tribuum quorum. s. iu-
deorum expositionem subiungit. deinde
ponit obiectiones quorundam catholico-
rum dicentium q; non possit signuz illud
intelligi de filio Esaie. sed de christo tan-
tum. quemadmodum ⁊ signum primum
quod ponitur supra cap. vij. Ecce virgo

Esaię.

conciat rē. vnde r consequenter exponit hoc secundum signū p particulas suas de xpo. demū cōparans expositionē vtriusq; signi ait sic. **H**ec autē expositio. s. secunda nō est tāte auctoritatis sicut superior q̄ fuit supra cap. vij. q; magis extorta est r ex scripturis nō habet auctoritates sicut illa **M**at. j. vnde quidā dicūt nō esse incōueniēs si hoc intelligat ad lram d filio esaię. ita tñ q; puer iste sit figura xpi sicut etiam supra dictū est in qdā glo. vij. caplo sup. **E**cce virgo. **H**ec scūs **T**ho. r cōsequenter rñdet p̄m hāc opinionē ad obiectiones supra positas in cōtrariū. **S**ed contra hec verba scī **T**ho. postillator magnam suscitāt calūniām dicēs q; dicta scī **T**ho. nimis fauēt errori hebreorū dicentiū q; in istis tribus caplis. vij. viij. r. ix. nō fiat mētio de xpo. **U**nde iducit quedā verba p̄m caldaicam translationē ad pbandum q; verba illa signi. r adhibui mihi testes rē. **E**t illa. r accessi ad p̄phetissam rē. non fuerint verba esaię: sed dei. r p consequēs q; filius cōceptus de quo loquitur signus sit xps ad lram. nō filius esaię. **A**d hoc tamē respōdet **B**urgen. r satis sufficiēter q; verba sancti **T**ho. in nullo fauent hebreorū errori. qm̄ sanctus **T**ho. nō improbat expositionē que dicit signū huius capituli intelligi ad lram de xpo. sed dicit q; nō est tante auctoritatis talis expositio sicut superior in capitulo precedēte. **C**uius rationē assignat manifestā. **M**ā prima habet auctoritatē ex euangelio **M**at. j. vbi dicitur. hoc totū factū est vt implerēt qd dictum est per p̄phetā. **E**cce virgo concipiet rē. sed expositio huius signi non habet tantā auctoritatē. cum in sacra scriptura non contineatur: q; hoc quod dicitur hic: accessi ad p̄phetissam: intelligatur d beata virgine. **I**tem principale fundamentum postillatoris ad firmādā hāc expositionē est illud qd continet in translatione caldaica. qd licet verū sit: non tamē est tā-

te auctoritatis sicut si in littera continerēt. ideo vba scī **T**ho. sunt manifeste rōnabilia nec in aliquo fauēt errori hebreorū. **H**ec **B**urgen. **S**ed cōtra hāc rñsionē magister **M**athias zelo quodaz. sed non charitatis excitat. ita vt in verba p̄rūpat amaritudinis. **U**nde pbare contendit q; ex tribus appareat dicta sancti **T**ho. errori hebreorū fauere. **P**rimo quia frivolis ac falsis assertionibus nitit solvere argumēta catholicorū. **S**ecundo quia nō roborauit argumēta catholicorū nec aliqd facit p eorū vera expositione: sed litteras exponit r diuidit pro perfidia iudeorū. **T**ertio quia dicit catholicā expositionē extortā r nō esse tāte auctoritatis sicut illa supra caplo. vij. vbi ille passus. **E**cce virgo concipiet: exponit de xpo auctoritate euāgeliste. **P**ostremo qrit iste magr de auctoritate quā sanctus **T**ho. p̄fert an sit apud iudeos auctentica magis: an apud xpianos. sed certū est dicit ipse q; nō apud iudeos. quia translatio caldaica cui inicitur expositio huius littere: est apud iudeos maxime auctoritatis. **E**xemplū aut cui innitit expositio. vij. cap. nullus est auctoritatis apud hebreos. igit maioris ē auctoritatis apud iudeos expositio huius capituli q; vij. qm̄ ad faciendū fidē infidelibus p euāgelium qd nō recipiūt: nihil cōcludim. nisi cū hoc inicitamur eorū fundamentis q; negare nō cōsueuerunt. **H**ec magr **M**ath. **Q**ue certe q; indocte r pueriliter dicta sint: facile erit ostēdere. **U**ñ ad p̄mā eius p̄bationē dī p̄mo q; rñsiones date a scō **t**ho. sūt p̄ opinionē exponētū signū huius capituli de filio esaię: patet q; qsi immediate p̄miserat. **U**ñ qdaz dicūt non eē incōueniēs si hoc intelligat ad litteras rē. **S**ecūdo dī q; r si ponant rñsiones date fuisse de mēte scī **t**ho. r q; ipse voluerit signū huius capituli posse exponi ad lram de filio esaię put est figura xpi: nullū incōueniēs ē. qm̄ in sacra scriptura idēz textus

Liber

potest exponi ad lram de duobus. in q̄tū vnū est figura alteri⁹. put magis dicitur in articulo sequenti. s. caplo. ix. esaie. Sed nec postillatoꝝ rñsiones sancti Tho. sufficienter ipugnat. Nō p̄mā: q̄ fm illā opinionē zacharias de quo est hic sermo non est ille filius barachie q̄ vnus est ex. xij. p̄phetis. sed ali⁹ q̄ tūc t̄p̄is nat⁹ erat prout in rñsione. iij. fm illā opinionē sc̄tus tho. recitat. quod tñ ⁊ si postillatoꝝ neget: nulla tñ rōne aut auctoritate irrefragabili illud impugnat. neq̄ su⁹ magr Athias post eum. Nam ex translatione caldaica: nō trahitur efficax argumētū. Neq̄ impugnatione respōsionis secūde valet. quia ⁊ si postq̄ dicit. ⁊ adhibui mihi testes: non dicatur. ⁊ scripsi: satis fuit p̄missum esse in mandato dñi illud. ⁊ scribe in eo ⁊c. ita vt non fuerit necessarium postea dicere et scripsi. certū est enī q̄ iurta p̄ceptuz dei scripsit. ad quā scripturā: itelligit illa opinio q̄ adhibuit testes. ¶ Q̄d etiaꝝ obijcit cōtra tertiā rñsionē: nihil est q̄ supponit q̄ in rñsione falsum assumatur. s. q̄ fuerit alius zacharias q̄ propter auctoritatē sacerdotij: diceret̄ fidelis. ⁊ tñ postillatoꝝ nō p̄bat efficaciter illud falsum esse. sed supponit fm intellectū quem habuit in translatione caldaica qui nō conuicit vt dictuz est. ¶ Ad illud aut̄ q̄d postillatoꝝ inducit cōtra quartā respōsionē: rñdet Burgen. ⁊ bene q̄ ⁊ si theglaphalasar nō expoliauit totū regnū samarie: satis vere pōt dici q̄ expoliauit samariā. ea rōne q̄ expoliauit aliquas ciuitates regni israel cui⁹ metropolis erat samaria. Cōsuetū est enī in huiusmodi locutionibus q̄ ponat̄ totum p̄ parte per sinodochem. ¶ Sed cōtra solutionem hanc Burgen. instat magister Athias q̄ p̄ spoliū factū per theglaphalasar nō ē ablata fortitudo damasci ⁊ samarie put innititur littera. sed fuit particularis inuasio. Nec magister Athias. ¶ Que planē non satis perite dicta sunt.

Putat enī magr Athias. q̄ ablatio fortitudinis damasci ⁊ spoliatio samarie: vna ⁊ eadē deuastatione facta fuerint et sic deceptus arguit q̄ per spoliū samarie non est ablata fortitudo damasci. sed littera nō dicit q̄ simul vtrūq̄ factū fuerit neq̄ q̄ propter spoliū samarie: ablata fuerit fortitudo damasci. nā non pertinebant ad eandē prouinciam neq̄ ad idem regnum. cuz damascus esset metropolis sirie. samaria autem metropolis regni israel. Sed ē sensus littere q̄ anteq̄ sciret puer vocare patrem suum ⁊ matrē: auferenda esset fortitudo damasci. quod impletum fuit quādo theglaphalasar ascendit in damascuz ⁊ deuastauit eam ⁊ transtulit habitatores eius cirenem ⁊ rasin regem occidit prout habetur. iij. Regū. xvj. ¶ Itē q̄ anteq̄ sciret puer ⁊c. auferēda erant spolia samarie. quod fuit impletū regnate facee quādo theglaphalasar cepit abion ⁊ abel domū maaca ⁊ alias ciuitates prout habetur iij. Regū. xv. q̄uis inter eas nō nomine ipsa ciuitas samarie. sed intelligitur per synodochem vt supra dictuz est. ¶ Ecce patet euidenter q̄ rñsiones date a Sancto Tho. fm opinionē exponentiū signū huius capituli de filio esaie: nō sunt per ea q̄ postillatoꝝ obijcit euacuate. Unde magister Athias. gratis imo ad verecundiam suam dicit eas friuolis ⁊ falsis assertionibus esse iniras quas tamē ⁊ ipse intactas reliquit. ¶ Itē neq̄ secunda eius magistri probatio contra dictum Burgen. q̄ sanctus Tho. in nullo fauet iudeorum errori: aliquid habet momenti. Nam false ⁊ maligne dictum est q̄ nihil sanctus Thomas faciat pro vera xpianoz expositione. sed pro pfidia iudeorum. quoniam totam litteram signi huius capituli distinguit. diuidit ⁊ exponit per partes suas de christo ⁊ beata virgine melius certe ⁊ plenius q̄ postillatoꝝ vt recto oculo inspicienti patebit. Verum est q̄ dicit hanc

Esaię.

expositionē magis extortam esse & minus habere auctoritatis q̄s expositio illa. **E**cce virgo cōcipiet. capituli precedētis q̄ ex textu **M**at. j. pbatur. Sed q̄s nisi insaniens aut omnino desipiēs arguet sanctus **tho.** sceleris p̄pterea q̄ p̄fert auctoritatē euangelię auctoritati trāslationis caldaice cui soli innitit in sua expositione postillator: neq̄ enī est aliq̄s tertus sacri canonis ex quo talis expositio habeat auctoritatem. **E**t cum dicat sanctus **tho.** q̄ expositio q̄ intelligit signū de filio **Esaię** nō habet incōueniens dum tamē puer ille sit figura xp̄i: satis approbat primā expositionem de xp̄o. Nam illis verbis aperte significat q̄ expositio q̄ est de filio **Esaię** non est cōueniēs: nisi intelligat puer ille esse figura xp̄i. **E**t p̄terea expositio illa de filio **Esaię** recitat a sancto **tho.** vt ē catholicorū quorundā expositio. quib⁹ videtur nō esse incōueniēs q̄ sic textus exponatur. Non enī ab eo recitaret eo q̄ a iudeis acceptatur. cū eorū sc̄tus **tho.** acerrim⁹ fuerit impugnator: sicut ex doctrina sua liquet ex sanctitate eius pbatū existit. **Q**uod autē obiicit magister **M**athias p̄ magno incōueniēti q̄ sanctus **tho.** nō roborauit argumēta catholicorū: popularis quedā videtur acclamatio. quasi iā periclitaret fides incarnationis xp̄i: nisi argumēta illa vim suam & robur haberēt. aut nisi signū huius capituli exponeretur ad l̄ram de solo xp̄o. & nisi catholici doctores oēs vno in hoc passu ore loquant tanq̄s multitudine se armātes. certe obiectio ista salua pace dixerim magistri **mathie** rudis ac puerilis est. **N**ā alie auctoritates sunt q̄ plures q̄ veritatem fidei de cōceptu virginis & incarnatione christi expressius ac efficacius pbant. ita vt veritas ipsa sine hoc signo de christo exposito: satis bene atq̄ incōcussē subsistat. vt est illa auctoritas. non auferetur sceptrū d̄ iuda &c. **Gen.** xlii. Item illa precedētis capituli. **E**cce v̄go cōcipiet &c.

Et illa agei p̄phete. & veniet d̄siderat⁹ cū ctis gētib⁹. agei. ij. & plures alie que causa breuitatis omitto. **U**nde & postillator in questionib⁹ suis q̄s edidit iudaicā pfidiā circa xp̄m & eius aduentū improbātes: cū in secundo arti. induceret auctoritates sacri canonis ad pbandū persone diuine incarnationē. et in. iij. articulo alias ad pbandum tēpus aduentus xp̄i iaz p̄teritū: nullam de auctoritate hui⁹ signi fecit mētionē: quam nequaq̄s omisisset: si ad xp̄i incarnationis pbationē: multū haberet efficacie & euidētie. Sed hic magister **M**athias. obiicit sancto **tho.** tanq̄s crimē lese maiestatis hoc solū q̄ nō roborauerit argumēta quorundā doctoz catholicorū vbi plane nullū iminebat periculū fidei: & vbi eorū expositionē ad plenū tradidit neq̄ illam in aliqua sui pte tanq̄s falsam aut nō l̄ralem exclusit: postillatorē tamē suū irreprehensibilē predicat qui illud **Gen.** j. In principio creauit de⁹ celū & terram. exponit ad l̄ram de p̄cipio tēporis aut durationis. nulla mētionē facta d̄ expositione catholicorū qui exponunt ad l̄ram. in principio. i. in filio. **E**t qua auctoritate cōmuniter pbant trinitatē personarū. vt in primo li. sentētiarū dis. ij. Item ecclia cōmuniter tenet q̄ vbi d̄ **Gen.** xviii. & apparuerūt ei. s. abrahe tres viri: facta fuerit illi reuelatio d̄ trinitate psonaz & d̄ vnitatē essētie. vñ cātat ecclia. abrahā tres vidit & vnū adorauit. vbi **Ambrosi⁹** ait. vide p̄mo fidei mysteriū de⁹ illi apparuit & tres aspexit cui de⁹ refulsit trinitate nō sine filio patre suscipit nec sine spū sc̄to filiū cōfiteatur. **H**ec **ambrosi⁹**. **E**t tñ postillator d̄ tali reuelatione & d̄ mysterio trinitatis: nullaz facit mētionē sed expositionē hebreorū ibi approbat & ptractat. **E**t illd̄. v̄bo d̄ni celi firmati sunt ps. cxxij. doctores catholici exponūt d̄ trinitate psonaz. vt patet li. p̄mo sen. dis. ij. In cui⁹ tñ expōe postillator: nullā habuit d̄ distinctione personarū

Liber

considerationem. ¶ **I**tem illud ps. iij. Ego dormiui ⁊ soporatus sum. ad litteram exponitur secundum doctores catholicos de xp̄i morte ⁊ resurrectione. **U**n̄ ⁊ Ecclesia illud cātat in die sc̄to pasce. sed postillator nulla facta mētionē d̄ xp̄o illud exponit d̄ dauid quando fugit a facie absalō. secut⁹ titulū ps. fm̄ hebreos. vt ip̄e fatef̄ in principio ps. ¶ **I**tem in hoc libro Esaie caplo xlv. illud. **R**orate celi desup ⁊ nubes pluant iustum. vniuersalis ecclia intelligit dictū esse de xp̄o ⁊ d̄ nullo alio. vnde ⁊ in officijs diuinis illud cātat de xp̄o p̄cise. sed postillator exponit illud etiaz de rege ciro ad litterā sub figura xp̄i. ¶ **I**tem circa lib̄ū Lanti. a p̄mo caplo vsq; ad. vi. incluse exponit postillator de ecclesia veteris testamēti sub figura sp̄ose fm̄ intellectum hebreoz. cum tamē doctores catholici totū lib̄ū exponāt cōmuniter de ecclesia noue legis vt sp̄osa ⁊ de xp̄o sp̄oso. vt ipse met postillator ibi fatef̄. quoz catholicoz expositionē nō veret̄ cōtū ad hoc defectuosam asserere. ⁊ q̄ plus est quia in sex capitulis primis illi⁹ libri q̄ postillator d̄ veteri testamēto p̄cise exponit: sunt nōnulle auctoritates quas ecclesia de beata virgine cōcinit vt in caplo. j. illud. **I**n odore vnguetoz tuoz currim⁹. **I**tem illud. **E**cce tu pulcra es amica mea ⁊c. **E**t illud. sicut liliū iter spinas. **I**llud etiā in caplo. ij. surge p̄pera amica mea ⁊c. **E**t illud. q̄ ē ista que ascēdit p̄ desertū sicut virgula fumi⁹. **E**t illud capitulo. iij. tota pulcra es amica mea ⁊ macula nō est in te ⁊c. vsq; ad finez fere capituli. **E**t plura alia sunt i dictis capitulis: q̄ de beata virgine cōmunis ecclesia cātat. q̄ omnia postillator exponit d̄ sinagoga q̄ dicitur ecclesia veteris testamēti. **A**dulti alij passus possent notari in sacra scriptura in quibus postillator plane diuertit a cōmuni doctoz catholicoz expositionē quos ne arguar prolixitatis: placuit subticere. ¶ **U**nde iuxta verbum do-

mini admiroz. cum postillator tanto trabis pondere oculis suis cecutiāt: quomodo in oculo fratris sui festucam clamat videre? **Q**ua etiam fronte magister **M**athias audet sanctū **T**ho. probis afficere pro eo q̄ in hoc passu nō se exhibuit illoz ppugnatozem: a q̄bus postillator quem ipse defensat sepe recedit. ⁊ quozum se constituit nonūq; impugnatore: iudicet d̄ns. ¶ **A**llegat tertio contra sc̄tū **T**ho. magister **M**athias q̄ dixit expositionē catholicorū in hoc caplo extortam. sed non aduertit iste magister q̄ illud dictum sit p̄ cōpationem nō ad aliā expositionē que intelligit de filio Esaie: sed p̄ cōparationē ad aliam auctoritatē precedētis capituli. **E**cce virgo cōcipiet ⁊c. **U**nde verba sc̄ti **T**ho. sunt ista. **H**ec autē expositio non ē tante auctoritatis sicut superior que fuit supra. vij. de illo signo. quia magis extorta est ⁊ ex scripturis non habet auctoritatem sicut illa **M**at. j. **H**ec sanctus **T**ho. ¶ **I**tem obiicit magister **M**athias q̄ dixerit sanct⁹ **T**ho. expositionē hui⁹ capituli de xp̄o nō esse tante auctoritatis sicut illa. ecce virgo cōcipiet. supra. vij. que exponitur de xp̄o auctoritate euāgeliste. **S**z cū expositio hui⁹ capli nō habeat auctoritates ex sacra scriptura: ⁊ alia sic **M**at. j. vt magister **M**athias bene cōcedit: nō videtur mihi q̄ sit alia respōsione dignus. nisi q̄ parcēdū est illi. ¶ **A**rguit tertio ip̄e magister q̄rens an illa auctoritas quas p̄fert fact⁹ **T**ho. sit auctētica magis apud iudeos: an apud xp̄ianos. ⁊ p̄bat q̄ nō apud iudeos. quod ⁊ nos cōcedim⁹: sed dicimus q̄ est magis auctētica ⁊ fm̄ se: quoniā ab ipsa veritate est in euangelio probata. et apud christianos qui tertum euangelicum sincera ac inconcussa fide tenent ⁊ firmiter confitentur ⁊ non sic caldaicam trāslationem. **Q**uod nunc inconueniēs putat magister **M**athias hoc esse: nullum certe. sed nec ipse inuenit.

Circa capitulū nonū

In capitulo. ix. sc̄tus tho. ex-
ponit principiū capituli. pri-
mo tēpore sc̄. ad lram. vsqz
ad illā partē. populus qui
ambulabat sc̄. de duplici ca-
ptiuitate filioꝝ israhel. **I**nā p̄ma fuit facta
per theglaphalasar regnāte facee in sama-
ria q̄ captiuauit duas tribus cū dimidia q̄
erāt trās iordanē respectu hierusalē. q̄ d̄ tri-
bu zabulō q̄ neptalim q̄ erāt citra iorda-
nē: tm̄ quod posset equiparari dimidie tri-
bui. de qua captiuitate dicitur. iiii. regum
xv. **S**ecūda fuit facta per salmanasar
ix. āno osee q̄ captiuauit residuos ex. x. tri-
bubus qui erāt citra iordanē respectu iu-
dee. Et d̄ hac habetur. iiii. re. xviii. S̄z po-
stillator hāc expositionē dicit esse icōpetē-
tes propter quattuor. **P**rimo qz implicat
cōtraria saltē in modo loquēdi. qz primā
captiuitatē nominat alleuiationem: qz secū-
dā aggrauationē. cum tamē fuerint eiusdē
rationis. **I**tem qz si loqueretur de secūda
captiuitate: cuz dicitur. Et nouissimo ag-
grauata est sc̄. non fieret ibi mētio de gali-
lea q̄ in prima captiuitate fuit captiuata
saltem in magna parte. sed magis d̄ sama-
ria que erat ciuitas metropolis regni q̄ p̄n-
cipaliter fuit obsessa q̄ capta per salmana-
sar. **T**ertio quia matheus. iiii. ca. dicit
hanc prophetiā fuisse completā ad litterā
in xp̄o. dicens sic de xp̄o. Et relicta ciuitas
tesua nazareth venit q̄ habitauit in ciuita-
te capharnaū maritima in finibus zabu-
lon et neptalim: vt adimpleretur quod di-
ctū est per esaiam prophetas. Terra enim
zabulon q̄ terra neptalim via maris trās
iordanē galilee gētium. **P**opulus qui am-
bulabat in tenebris vidit lucē magnā sc̄.
Item cum omnes expositores catholi-
ci dicant qz necesse est de xp̄o intelligi illud
quod dicitur supra septimo. Ecce virgo
conciptet q̄ pariet filium sc̄. **R**o qz dicitur

Mathei primo. **H**oc autē totum factum
est: vt adimpleretur quod dictū est a dño
per prophetam dicentē. Ecce virgo habe-
bit in vtero q̄ pariet filium sc̄. **E**adem ne-
cessitate compellitur quilibet doctorū ca-
tholicus expōere de xp̄o quod dicitur hic.
Primo tempore alleuiata est sc̄. **C**ū ma-
theus dicat hoc impletū esse in xp̄o. **H**ec
postillator. **Q**ue quātum efficacie ha-
beant cōtra expositionem sancti tho. ex res-
pōsionib⁹ ad eius obiecta patebit. **U**n-
de ad primū dicitur s̄m intellectum sancti
tho. qz quib⁹ vtraqz persecutio captiuitas
fuerit ac per hoc eiusdem rationis: non ta-
mē eiusdē grauitatis fuit vtriusqz afflictio
Inā in prima fuit terra israhel minorata
habitatoribus suis. non penitus expolia-
ta. q̄ propterea alleuiatio appellatur per
comparisonē ad secundam captiuitatem
q̄ fuit generalis totius residui. x. tribuum
que regnum israhel exterminauit. vbi om-
nis populus trās latus est cū rege suo i ter-
ram assirioꝝ p̄out iosephus etiam nar-
rat antiquita. **J**uda. li. ix. capi. xv. **U**nde
satis proprie q̄ vere dicitur qz terra q̄ pri-
mo fuerat alleuiata. i. minorata non tota-
liter vastata: ac per hoc leuiter percussa p̄
teglaphalasar: fuerit nouissime aggraua-
ta. i. grauissime cesa per salmanasar q̄ to-
tam terrā expoliauit q̄ omnes trāstulit ha-
bitatores. q̄ ita merito appellatur prima
captiuitas alleuiatio respectu secunde.
Ad secundā obiectionem duplex potest
esse respōsio. **U**na qz in textu nō dicit gal-
ileā fuisse captiuatā in secunda captiuita-
te p̄t postillator fingit. sed qz via maris
idest regio per quā itur ad mare qd̄ mare
est trās iordanem galilee: aggrauata fue-
rit. **T**ota enī terra. vii. tribuum cuz dimi-
dia q̄ post primā captiuitatem relicte fue-
rant per cuius aliquam partē erat via ad
mare trans iordanem: fuit in secūda capti-
uitate penitus vastata. **U**nde illa via non
solum per prouinciā galilee transibat:

Liber.

sed etiā per aliquā partē. vij. tribuū cuz di-
midia q̄ pars dicit̄ hic aggrauata mō ex-
pōito: nō ip̄a galilea. ¶ **Pōt. ij.** r̄nderi q̄
in p̄ma captiuitate nō tota galilea fuerit ca-
ptiuata: sed maior pars a q̄ tota appellat̄
trāslata. sicut tota ciuitas dicitur facere: q̄
maior ps ciuitatis statuit. In secūda aut̄
captiuitate fuit galilea penitus cōsumpta
et depopulata. et propter hoc dicitur nouis-
simo aggrauata. ¶ **Ad** tertiū duplex s̄l̄r
pōt esse respōsio. Una est q̄ cōst̄m est ex
l̄ra **Mat. iij.** nō p̄batur efficaciter terrū
huius capli esayē ab illa pte. **Primo** tpe.
Usq; ad illā. ppl̄s qui ambulabat in tene-
bris: debere exponi ad l̄ram de xp̄o. Nam
ap̄d matheū vbi p̄phetia huius capituli
allegatur: nulla fit mētio aut de duobus et
diuersis tēporib;: aut de alleuiatiōe et ag-
grauatione terre de quibus in hoc caplo
esayē est sermo. sed illis omissis: inducitur
ex hac p̄phetia esayē id p̄cise. s. ppl̄s qui
ambulabat in tenebris vidit lucē magnā.
quod erat ad p̄positum euāgeliste. Dire-
rat enim euāgelista q̄ ihesus venit et habi-
tauit in ciuitate capharnaū maritima in fi-
nibus zabulō et neptalim. ex quo infert q̄
impletū est dictū esayē p̄phete. q. s. ex pre-
sentia xp̄i in terra illa in qua cepit p̄dica-
re: populus qui ambulabat in tenebris vi-
dit lucem magnā. et c. vt predixerat esayas
Quod autē dicitur in euāgelio. terra zabu-
lon et terra neptalim via maris. et c. non
respōdet ibi ad illud quod dicit̄ in hoc ca-
pitulo esayē. **Primo** tēpore alleuiata ē ter-
ra zabulō et terra neptalim: sed ē expō illi-
us. populus qui ambulabat in tenebris.
vt sit sensus in euāgelio mathei. q̄ ihesus
venit et habitauit in ciuitate capharnaū
in finibus zabulon et neptalim vt adim-
pleret̄ quod dictus ē per esayā p̄phetā.
terra zabulō et terra neptalim. et c. qui po-
pulus ambulabat in tenebris: vidit lucem
magnā et c. s. ex p̄ntia et p̄dicatione xp̄i.
itaq; secūdū propriū sensum littere ma-

theti: id p̄cise ex p̄phetia esayē induci-
tur: quod scribitur ab illa parte. populus
qui ambulabat in tenebris vidit lucē ma-
gnam et c. sed p̄mittitur terra zabulō. et c.
tanq̄ expositio. ad denotādum qui popu-
lus erat ille. ¶ **Et** cōfirmatur quia apud
matheum nihil differenter dicitur de ter-
ra zabulon et terra neptalim: et de via ma-
ris trāsio: danē sed vnū ponitur vt expo-
sitiō alterius. Sed in hoc capitulo esayē:
aliud refertur et pro alio tēpore ad terram
zabulon et terram neptalim. et aliud et pro
alio tēpore refert̄ ad viā maris trāsio:
danez. **Uñ** quedā glo. **Mathei. iij.** dicit
sic. hic aut̄ in euāgelio diuersi noiatiō: ad
idem verbum reducunt̄ ita. et terra zabu-
lō et terra neptalim q̄ est via maris que est
trāsio: danē. s. populus galilee gentiū qui
ambulabat in tenebris. **Hec** glo. vbi ex-
presse legit illud via maris expositiue et to-
tā litterā refert ad vnum. ¶ **Glo.** etiā **Ra-
ba.** ait hoc loco. quod p̄mo positū est: p̄s-
termittit euāgelista. s. p̄mo tēpore alleui-
ata est terra zabulon et terra neptalim si-
cut et quod in medio ē. s. nouissimo aggra-
uata ē via maris. quod ideo facit. quia in-
tendit ostendere initiū p̄dicationis xp̄i.
et ideo quod mysticū ē tāgit. **Hec** glo. vbi
aperte dicit q̄ euāgelista nō allegat illud
quod de alleuiatione et aggrauatione scri-
bitur in p̄phetia esayē quod t̄n postilla-
toz legit gratis vt videtur. ¶ **Sed** qz san-
ctus tho. etiam illud. populus qui ambu-
labat in tenebris. refert ad liberationē fa-
ctam iudeis per angelū a p̄secutione ter-
tia excitata per senacherib. de qua habe-
tur. iij. re. xvij. ideo videtur q̄ stet ad huc
instantia contra sanctuz tho. Sed ad hoc
p̄z solutio ex secunda respōsione que iam
ponetur. ¶ **Pōt** est secundo respōderi q̄
c̄uis euāgelista **Mat. iij.** exponat prin-
cipium huius capituli esayē ad litteram de
xp̄o: nō ideo sequitur q̄ non possit vere ex-
poni ad l̄ram de duabus hebreo:ū capti-

Esaiæ.

uitatibus. ¶ Ad cuius intellectum animadu-
uertendum est quod secundum Augustinum, xij. confes.
in fine, quencumque sensum in sacra scriptura
ra homines inuenire possunt: credendum est spiritus
sanctum quod auctor sacre scripture est: habuisse
se, et quod sensus literalis est quem auctor littere intē-
dit: inferunt doctores, et est doctrina sancti
Thome, prima parte, q. j. ar. vlti. quod in vna littera sa-
cre scripture plures nonnunquam sunt sensus
literales et non solum respectu dei quod sub vna lit-
tera plura potest intelligere: sed et de prophetis
inquit Hieronymus super osee, quod ita loquuntur
de factis presentibus: quod etiam intēderunt futura
significare, a qua intētionē vtraque exposi-
tio et de factis presentibus et de futuris: vere
potest dici literalis. Nam non proprie dicitur sensus lit-
teralis quem voces significant: sed magis quem
auctor littere intēdit, et inde est quod inter. vij. re-
gulas exponendi sacra scripturam quas Phi-
dorus tradit libro primo de summo bono, xxv
capitulo: vna est secundum intellectum postillatoris
quod eadem littera aliquando habet duplicem sensum lit-
teralem putat ipse permittit in secundo prologo
suo super Genesim, qua regula postillator sepe
iuvat, et nisi vera esset: argumentatio sua quod
hoc loco vtitur contra sanctum Thomam, in se ipsum
retorqueret. Nam illud exodi, xvij. percus-
tietisque petram et cetera, postillator exponit ibi de pe-
tra materiali, sed apostolus, i. Corin. x. dicit illud
intelligendum esse de christo, inquit, petra autem
erat christus. Item illud Deuterio, xxv. non liga-
bis os bouis terentis in area fruges tuas,
postillator ibi exponit ad litteram de anima-
libus brutis quibus non debet fieri iniuria,
sed apostolus prima Corin. ix. exponit ad litteram di-
ctum esse de predicatoribus fidei quibus neces-
saria ministranda sunt, imo et videtur apostolus,
primam expositionem a literalis sensu excludere cum
dicit: nunquam de bobus cura est deo: an pro-
pter nos vtrique hec dicit. ¶ Item illud, iuxta te
est sermo valde in ore tuo et in corde tuo,
Deuterio, xxx. postillator exponit ibi ad lit-
teram de verbo preceptorum decalogi, que
quodammodo scripta sunt in cordibus nos-

tris, sed apostolus, I Cor. x. illud exponit dictum
esse de verbo fidei Iesu christi quod predicabat
¶ Item illud, Ego ero illi in patre: et ipse erit
mihi in filium: apostolus inquit dictum esse de christo
Hebræo, j. sed postillator ibi et. ij. I Cor. vij.
vnde sumit auctoritas: exponit illud ad lit-
teram de christo et de salomone, In quibus lo-
cis expressè dicit quod aliqua sunt in sacra scri-
ptura que ad litteras sunt intelligenda de duobus
quorum tamen vnum figura sit alterius.
¶ Item illud osee, xj. ex egypto vocavi filium
meum, Postillator ibi exponit ad litteras de po-
pulo israel, sed Mathias, secundo euangelista
exponit illam prophetiam ad litteram de christo qui
post mortem herodis vocatus fuit de egypto,
vbi et postillator dicit auctoritate istam
duplicem habere sensum litteralem sicut et su-
pra dicta, ego ero illi in patre, Et supra dictis
satis patet solutio ad tertiam obiectionem
postillatoris, Nam nullum inconueniens est quod
euangelista exponat prophetiam huius capi-
tuli ad litteram de christo: et exponat etiam ad lit-
teram de persecutione hebreorum modo quo di-
ctum est, Et per idem patet responsio ad quar-
tam obiectionem, Locedimus enim quod ista pro-
phetia presertim ab illa parte, populus qui am-
bulabat in tenebris, debeat exponi de christo
eo quod euangelista id intellexit, sed non sequitur
quod non possit etiam intelligi de persecutio-
ne iudeorum ante christi aduentum, nam vtrique au-
ctor illius littere intellexit, ut supra deductum est.

¶ Circa capitulum. xiiij.

In capitulo, xiiij. Burgen-
si secundum doctrinam sancti Thome, dicit
probabiliorē esse illam opinio-
nem que ponit diabolus pec-
casse statim post primam istas
sue creationis, Contra quam sententiam magister
Mathias arguit quod motus spiritus non me-
surant tempore, Nam in euo ut communiter
ponitur non est prius et posterius instans: ni-
si nature perfectionis vel originis, non succes-
sionis, quoniam ut dicit eadem est mensura opera-

Liber

tionis rei: quæ est nature. unde cum natura angeli secundum esse sit indivisibilis: erit etiam indivisibilis secundum operari. ¶ Sed certe in hac argumentatione tria magister Mathias assumit falsa. ideo argumentatio est nulla. vnum falsum est quod motus spirituum non mensuretur tempore. Hoc enim est contra Augustinum viij. super Genesim. ad litteram dicentem quod deus mouerit creaturam spiritualem per tempus. quod et postillator pro quo ille certat supponit. di. super illud. quod mane oriebaris. quod inter creationem eius et lapsum: fuit modicum tempus. Verum est quod esse et natura angelorum non mensurantur tempore. neque operatio eorum beatifica. quoniam in istis nullam habet transmutationem. sed alie operationes secundum quas inueniuntur in angelis transmutatio: tempore mensurantur cum in eis sit prius et posterius. Non tamen tempus illud est eiusdem rationis cum tempore quo res corporales et earum motus mensurantur: cum non dependeat a motu celi. ¶ Secundum falsum est: quod eadem est mensura operationis rei quæ est nature. Hoc enim est contra philosophum iij. physicoz. quod dicit quod instans est mensura substantie mobilis in toto motu. et tamen motus que est eius operatio non instans: sed tempore mensuratur ut ibi probatur. ¶ Item corpora celestia que intransmutabilia sunt secundum suam substantiam et esse: euo mensurantur. sed eorum motus non euo: sed tempore mensuratur. ut etiam philosophi docuerunt. ¶ Item in euo non est prius et posterius successionis ut etiam magister Mathias concedit. quo euo substantia angeli mensuratur. Et tamen multe operationes sunt angelorum quas non simul a principio habuerunt neque nunc habent: ut operationes ille quas habent circa nos. Item et operationes immanentes ut sunt noue illuminationes quas non semper neque simul habuerunt. Item et eorum intellectiones que dicuntur vespertine que non omnes sunt simul et semper. putat Augustinus vult. viij. super Genesim. ad litteram. Et cum omnes huiusmodi operationes non sint simul in angelis et semper a sui principio: ma-

nifestum est quod erunt in successione. et per consequens quod non mensurantur euo: quod est totum simul quo substantie angelorum mensurantur. ¶ Unde assumptum illud falsissimum est. et per consequens obiectio eius nullius est momenti. Sed contra morulas ipsas quas magister Mathias tetigit: plura se offerrebant: nisi a principio me constituissim veritatis sancti Thome defensorum: non aduersantium ubi etiam errasse eos constaret: offensorem.

¶ Circa capitulum. xlviij

IN capitulo. xlviij. cum postillator exponeret illud. laude mea infrenabo tene intereas: de impositione ceremonialium quibus deus occupauit populum iudeorum ac per hoc infrenauit ne idolis seruiens interiret. Burgen. dicit magis proprie exponi sic. quod per diuinam laudem homo ascendit in deum per affectum. in tantum quod per hoc retrahitur ab his que sunt contra deum. Ad quod allegat sanctum Thome. secunda secunde. q. xcj. ar. primo. ¶ Contra quam expositionem magister Mathias arguens inducit postillam sancti Thome. in hoc loco que omnino conformis est expositioni postillatoris. et in fine ut aliquid in sanctum Thome. reprehensionis retorqueat: dicit Burgesem relinquit dicta sancti Thome. in contradictione quasi contradictione sit inter expositionem suam hic et ea que dixerat secunda secunde. ¶ Sed certe hic magis est arguendus magister Mathias mali affectus quam falsi intellectus. Nam non ignorabat quod et si textus huius capituli ad litteram et historice intelligendus esset secundum expositionem quam habuit sanctus Thome. in hoc capitulo et post eum postillator: quod moraliter exponi possit de quocumque que occupatus in laudibus diuinis retrahit ab his que sunt contra deum. In quo sensu allegat sanctus Thome. auctoritate huius capituli in secunda secunde. ¶ Unde constat quod nulla in dictis eius est contra-

Hieremie.

dicio nisi dixerit magister Mathi. q̄ sensus spūales. vt allegoricus. anagogic⁹. et moralis cōtradiciūt sensui litterali. Quod esset nouam ⁊ extraneam theologiam ne dicam erroneam inuenire.

Circa librum Hieremie. Capitulo. x.

No capitulo. x. Hierie. Burgen. in sua additiōe allegat sc̄tūz Tho. dicentē p̄ma. p. q. lxx. ar. iij. q̄ inter ponētes corpa celestia esse animata: ⁊ ponētes ea nō animata: parua vel nulla differētia est in re sed in voce tm̄. **C**ōtra qd̄ magr̄ Mathi. arguit qz Plato ⁊ alij philosophi ponētes corpa celestia eē animata: dixerūt mūdū esse animal. ac p̄ hoc positio gētiliū voluit aias cōiūgi corporibus celestib⁹ sic vt cōstituerēt vnum p̄ se cū eis ⁊ tanq̄ forme. Sed positio catholicorū est q̄ anime mouētes corpa celestia vniant eis vt motores p̄cise ⁊ non vt forme. vnde cōcludit manifestū esse q̄ nō sit modica differētia inter p̄dictas opiniones nec vocis tantū: sed rei. **H**ec magister Mathi. **I**n quib⁹ plane constat q̄ de opinionib⁹ aristotelis ⁊ platōis circa animationē celestium corporū: nō recte senserit. **M**az plato vt Gregori⁹ nisen⁹ refert qd̄ ⁊ tāgit aristoteles. ij. de anima: posuit hominē nō esse aliqd̄ cōpositū ex aia ⁊ corpore. sed q̄ ē aia vtens corpore vt intelligat esse in corpore sicut naua in naue. vnde nō solū corpa celestia: sed etiam corpa humana dixit nō aliter animata nisi in cōtū anima vnī corpi sicut motor mobili. ⁊ inde ē q̄ posuit animā intellectiuā vniri corpori p̄ spūalem cōtactū. imo posuit vt philosophus dicit secūdo celi ⁊ mū. q̄ moueret celum p̄ quandā coactionē ⁊ violētā. quod est cōtra rōnem forme substāialis alicui⁹ corpis. **D**e aristotele vero māifestū est ex viij. phisicorū. et. ij. de celo q̄ non posuit in

corporibus celestib⁹ de virtutib⁹ anime: nisi intellectiuā. vnio aut̄ intellectiue ptis put a sensitua ⁊ vegetatiua separatur: ē sicut dirigētis mouētis ⁊ gubernātis. vñ euidenter patet q̄ aristotelici ⁊ platōici nō docuerint animas celestium corporū eē eorū formas substāiales nec cū eis aliqd̄ vnū p̄ se ⁊ substāialiter cōstituere. sed eis vniri sicut motor mobili p̄cise. **E**x quo sequit̄ catholicorū positionem ⁊ illorum philosophorū: sola voce differre. nō in re put sanct⁹ Tho. dicit. **Q**uod autē arguens obijcit ex dictis Aug⁹. q̄ platōnici posuerūt mūdū esse aial: nō obstat. qz platōnici sic dicētes: in vocis appellatione errauerūt appellātes animal: aggregatū ex aia p̄ motore ⁊ corpore p̄ mobili. Quod valde improprie imo ⁊ false dictū est. **N**on enī qlitercūqz cōiūgant aia ⁊ corp⁹: cōstituūt aial. sed si coniungant vt forma ⁊ materia qd̄ illi negabāt. vnde in voce ⁊ nō in re d̄ficiēbāt. ⁊ est similis mod⁹ loquēdi cuz magr̄ sentētiarū dixit. xiiij. dis. tertij libri. xpm̄ in triduo mortis fuisse hoīem. **N**ō enī errauit in sensu credēs aiam xpi in triduo mortis ei⁹ non fuisse a carne vere ⁊ realiter separatā. qz hoc esset erroneū. sed errauit in vocis appellatione putās aiam ⁊ corpus etiā non coniuncta: sufficere ad hoc q̄ suppositum diuinum cui vtrūqz vnitū mansit: denominaretur homo.

Circa euāgeliū matthei. Capitulo. iij.

No caplo. iij. Mat. sup illud. maritima in finib⁹ zabalō. **P**ostillator reprobat expositionē q̄ intelligit illaz esaie p̄phetiā: de duab⁹ captiuitatib⁹ hebreorū. quaz posuit sanctus Tho. supra esaie. ix. ⁊ obijcit hic postillator: hisdē rōnibus q̄bus ibi. sed de responsione p̄ sc̄to Tho. vide ibi esa. ix. **R**atio autē q̄ hic p̄ postillatorē addit q̄ qz illud.

Euangeliū Matthēi.

Paruul⁹ nat⁹ est nobis exponit ab omnib⁹ de xp̄o. q̄ ideo totū p̄cedens capitulū debeat de solo xp̄o exponi: nō cogit. quoniam s̄m regulas traditas ab Hieronymo de modo exponēdi sacra scripturā. q̄s etiam postillator p̄misit in secūdo p̄logo super Gen. aliq̄n scriptura simul cōterit sermones q̄ ad diuersa referunt. Unde et in eodē capitulo esa. cū exponat illud. paruul⁹ natus est nobis d̄ xp̄o ad l̄ram: statim sequentem. s̄. verbū misit d̄ns et c̄. ipsemet postillator exponit de liberatione ppli iude a regibus israel et sirie ip̄m p̄sequentibus.

¶ Circa capitulum. xi.

In caplo. xi. Burgen. i sua additione inducit ad p̄positum suū q̄ xp̄s in sciētia acquisita ac experientiali p̄fecerit s̄m p̄cessum etatis. Q̄d dictū est s̄m doctrinā sancti Tho. iij. p. q. xij. ar. ij. q̄s Burgen. illud non alleget. ¶ Sed magister Mathias. ne aliqd de doctrina sancti Tho. suis calūnijs relinquat intactum: inquit. dictuz illud ea rōne esse dubiū: quia si xp̄s aliquid didicisset per experientia quod p̄us vel qualiter p̄us non nouit: sequit̄ q̄ non fuit ab instanti cōceptionis sue omnisciēs. quod est cōtra sanctos doctores et magistrū sentētiarum libro. iij. Hec magister Mathias. ¶ In qua argumētatione si accipit omnisciēs s̄m p̄p̄iam significationē et cōmunē vsū loquēdi sanctorū doctorū. put. s̄. dicit̄ omnisciēs. i. omnia sciēs: certe nō esset magnū q̄ mediocriter doct⁹ in dialecticis: plene atq̄ in p̄mptu rōnem suā euacuaret. diceret enim q̄ in argumēto cōmittit fallacia figure dictionis. nā mutat̄ quid in qualiter. cū dicitur xp̄s est omnisciēs ab instanti conceptionis: ergo p̄ p̄cessum etatis nō alio modo nouit aliquid q̄ prius. Unde concedimus q̄ nihil xp̄s nouerit p̄ sciētiā experimentalem quod ante per sciē-

tiam inditam ac beatā non sciuerit. Sed cum hoc stat q̄ per scientiam acquisitam vel experimentalem sciuerit alio modo. s̄. per actionē intellect⁹ agentis abstrahētis species intelligibiles a phantasmatis. ¶ Si forte accipit arguens omnisciēs abusiue et extra mentem loquentium idest omnia et omnimodo sciēs: sic non concedit̄ q̄ xp̄s ab instanti cōceptionis fuit omnisciēs. nec illō scti doctores vnq̄s dixerūt.

¶ Circa capitulum. xix.

In caplo. xix. cuz Burgen. de indiuisibilitate matrimonij tractaret cōtra modum dicēdi postillatoris: inducit ad p̄positū suū quoddā sancti Tho. dictū ex p̄ma secūde. q. c. ar. v. ad tertiū. s̄. q̄ matrimoniū fuerit in veteri lege put est in officiū nature. nō aut̄ put est sacramētum cōiunctionis xp̄i et ecclesie q̄ nondū erat facta. ¶ Sed magister Mathias sua mirabili sapiētia obijcit in contrariū. Primo q̄ ut beatus Gregorius ait. ecclesia incepit ab abel iusto. ergo incōueniens est dicere q̄ in veteri lege non fuisset deo coniūcta. ¶ Secūdo q̄ vetus testamentū frequēter ostendit sinagogam deo desponsatā. q̄ desponsatio est in vna sp̄osa vsq̄ ad nouissimū iustū. cui ecclesie totali xp̄s ut sp̄osus s̄m deitatē ab initio cōiunctus ē. Nā xp̄s et si ex tpe est fact⁹ homo: eternaliter tamē fuit xp̄s. q̄ a patre vnct⁹ put vnctio significat cōmunicationē per generationē. ¶ Itē s̄m magistrum et doctores libro. iij. matrimoniū fuit sacramētum ante peccatū. igit̄ alicui⁹ sacre rei signum et nō nisi cōiunctionis dei ad animam iustā q̄ est ecclesia vel i ecclesia. Hec magister Mathias. ¶ In quib⁹ admiratiōe dignū habet̄ quo sp̄u de sacris litteris ac sacramētis diuinis: argumētis dūtarat sophisticis suscitaret disputationem. Cum enim sctus Tho. dicit q̄ in veteri lege nondū

Euangeliū Matthēi.

facta fuerat cōiunctio xp̄i ad eccliam: loq̄tur vt cōmuniter doctores loquunt̄ d̄ xp̄o & ecclēsia. De xp̄o: s̄m q̄ nominat subsi- stēs in duabus naturis. diuina. s. & huma- na. Qd̄ & pp̄ria nominis significatio im- portat. Itē loquit̄ de cōiunctione xp̄i & ec- clēsie q̄ facta est mediāte incarnatione per quā factū ē vnum corp⁹ ecclēsie s̄m cōfor- mitatem nature cui⁹ xp̄s est caput prout ap̄ls ait p̄ma Cor̄. xij. & Ephe. p̄mo 2. v. Unde maḡr li. iij. xxvj. distin. exponens allud ap̄li ephe. v. ego aut̄ dico in xp̄o & ec- clēsia: ait. ecclēsia xp̄o copulat̄ volūtate & natura qz idem vult cū eo & ipse formā as- sumpsit de natura hoīs. Itē loquit̄ sc̄tus Tho. de cōiunctione sp̄iali q̄ fit p̄ nouita- tē gr̄e in sacramētis ex ope opato collate: per quē modū ap̄ls dicit p̄ma Cor̄. xij. etenī in vno sp̄i om̄es nos in vnū corpus baptizati sum⁹. De qua etiā cōiunctione dñs dicebat Mat. vlti. ecce ego vobiscū sum omnib⁹ dieb⁹ vsqz ad cōsumationēz seculi. q̄ modus cōiunctionis. s. p̄ gratiam datā in sacramētis ex ope opato: non fue- rat ante xp̄i incarnationē. ¶ Item loquit̄ de ecclēsia put dicit multitudinē fidelium noua lege gr̄e & nouis gr̄e sacramētis adu- natam. de q̄ ap̄ls dicit Ephe. v. qz xp̄s di- lerit ecclēsiā & seipsum tradidit p̄ ea vt il- lam sanctificaret mūdans eam lauachro aque in verbo vite. De qua etiā dñs inqt̄ petro. tu es petr⁹ & sup̄ hanc petrā edifica- bo ecclīaz meā. Mat. xvj. Ecclēsia enim in hac significatione: nō fuit āte xp̄i incar- nationē sed formata fuit p̄fluentibus vn- dis aque & sanguinis ex latere xp̄i dormiē- tis put̄ habetur expresse de summa trini- tate & si. catho. in clemē. ¶ Secundū has acceptiones xp̄i ecclēsie & cōiunctionis q̄ sunt pp̄rie & in cōmuni vsu loquendi do- ctorum: patet euidenter equiuocatio com- missa in primis duobus maḡstri Mat- thēie sophismatibus in quibus accipitur xp̄s p̄ supposito filij dei. nō vt subsistit in

natura humana: & ecclēsia generaliter p̄ quacūqz fidelium cōgregatione: & cōiun- ctio p̄ vnione anime ad deuz p̄ gr̄am cō- munit̄ dictā. ¶ Quod aut̄ dicit xp̄s eter- naliter fuisse: sub hoc intellectu quia fili⁹ est a p̄re vnctus. put vnctio significat cō- municationē p̄ generationē: noua q̄dam adinuētio est & modus loquēdi periculo- sus. nā vt sc̄tus Tho. notabiliter dicit con- tra gētiles li. iij. cap. xxiiij. nusqz ante in- carnationē dñi: scriptura nominat deum aut dei verbū: xp̄m. qm̄ xp̄s vnctus inter- pretat̄. xp̄s aut̄ Iesus: vnctus dicit̄ sp̄i- tu sancto put̄ bt̄s petrus exponit actuū x. Unde cū fili⁹ dei ab eterno nō sit vnct⁹ sp̄i sancto qz sic sp̄s sanct⁹ esset maior fi- lio vt sanctificās sanctificato. vel fili⁹ pro- cederet a sp̄i sancto. vocādo improprie & abusive vnctioē emanationē qd̄ est erro- neū. Sequit̄ qz filius dei nō fuerit pp̄rie loquendo xp̄s ab eterno nisi s̄m dei p̄des- tinationē. ¶ Ad tertiū quod est ex aucto- ritate maḡstri & doctor̄ li. iij. dicit̄ qz an- te peccatū vsqz verū est: matrimoniū fuis- se sacramētum vt cōmuniter dicit̄. i. sacre- rei signū. Non solū cōiunctionis dei ad animā vt arguēs min⁹ subtiliter obiecit: sed etiā cōiunctionis xp̄i ad ecclēsiā tēpo- re plenitudinis gr̄e realiter fiēde. s̄m quez modū nō negat sanct⁹ Tho. matrimoni- um ante peccatū fuisse sacramētuz: sed ex- presse illud docet secūda secūde. q. ij. arti. vij. qd̄ sacramētum dicit̄ p̄mū hominē nō ignoroſse. idē sentit. iij. parte. q. p̄ma arti. iij. Et multū expresse. q. lxj. ar. ij. ad tertiū. Et tñ nō ideo sequit̄ qz matrimoniū vt ē sacramētū noue legis: fuerit ante pecca- tū. Tertium est enī matrimoniū esse sa- cramentum noue legis vnū de septē sacra- mētis ecclēsie. Cū hoc teneat ecclēsia & cō- trariū dicere sit hereticū p̄ cap. ad abolen- dā de hereticis. & p̄ cōsequēs qz institutio- nē habuit a xp̄o sicut & cetera ecclēie sacra- mēta. In q̄ acceptione nō fuit realiter & i

Euangeliū Matthei.

actu ante xp̄i incarnationē alias nō fuissz institutum a xp̄o. Et in hac significatione loquit̄ sanct⁹ Tho. de sacramēto vbi in loco p̄allegato p̄ma secūde dicit matrimoniū in veteri lege nō fuisse sacramētū. Unde et. iij. p. q. lxx. ar. ij. ad. iij. vtrūq; concedit. et q̄ ante peccatū non fuit sac̄m. et q̄ fuit signū cōiunctionis xp̄i ad ecclesiam. Inq̄t enī sic. ¶ Ad tertiuū dicendū q̄ matrimoniū fuit institutuz in statu inocētie nō s̄m q̄ est sac̄m: sed s̄m q̄ est in officiū nature. ex cōsequēti tñ aliqd significabat futurū circa xp̄m et ecclesiā sicut et oia alia i figura xp̄i precesserūt. Hec sc̄tus Tho. Adale ergo inepte et sophisticē magister Matthei. impugnat dictum sc̄ti Tho. In quo et apte magistro Scoto aduersat̄ cuius doctrinā ip̄e colit q̄. rrvj. di. iij. li. tenet q̄ matrimoniū ante pctm̄ non fuit sac̄m p̄prie loquēdo. Itē et postillatorē cui⁹ se fatetur defensorē: nō min⁹ q̄ sanctū tho. rephēdere cōprobat̄. Nā sup illud ephe. v. Ego aut̄ dico in xp̄o et ecclia. sic ait postillator. licet enī filius dei p̄rem nō reliq̄rit q̄ semp est in sinu patris vt dicit̄ Joā. p̄mo: tñ s̄m quandā apparētiā dicitur patre reliquisse in c̄ptum apparuit in mūdo visibilis in forma serui ad cōiungēdum sibi ecclesiā p̄ mysteriū incarnationis et passionis sue sicut sp̄sā. Hec postillator. vbi coniunctionem xp̄i et ecclesie dixit fuis se per incarnationem filij dei.

¶ Circa capituluz. xxj.

In capitulo. xxj. occasione illius verbi. Hic est heres. postillator mouet q̄stionem vtrū iudei cognouerint Iesum nazarenū esse xp̄m sibi p̄missum. In cuius absolute recitat opinionem q̄ sancti Tho. est. iij. parte. q. rlvij. articulo. v. scilicet q̄ in poplo iudeorum ij qui dicebant̄ minores vt laici et vulgares ea dūt̄at scientes que sunt de ne-

cessitate salutis: subtilia tamē scripturaz et p̄phetarū dicta ignorātes: nō cognouerunt Iesum esse xp̄m p̄phetam in lege p̄missum. ea rōne quia scripturas ignorabant q̄ de temporis determinatione et de signis aduētus sui loquunt̄. Sed maiores qui p̄ncipes eorū dicebant̄: cognouerūt eum esse p̄phetā a deo p̄missum et missū. quia cū scirent scripturas q̄ de signis et tēpore sui aduētus loquunt̄: videbāt omnia in eo impleri q̄ scripta erāt. ipsum tamen esse deū non cognouerunt. Nā apls dixit p̄ma Corin. ij. Si enī cognouissent nūc q̄ dñm glie crucifixissent. q̄si diceret. nūc q̄ eius diuinitatē cognouerūt. ¶ Hoc tamē secundū postillatorē declinat et tenet q̄ maiores ac p̄ncipes iudeoz cognouerūt xp̄m esse deū. et p̄bat illud cōtra positionē sancti Tho. tum q̄ Joānis. xv. xp̄s ait. nūc autē viderūt et oderūt me et patrē meum. qd̄ autē videtur: manifeste cognoscit̄. tuz quia sup illud q̄ dicit̄ in hoc caplo. Agricole vidētes filiū dixerūt intra se. Hic est heres. Dicit Hieronym⁹. manifeste probat dñs his verbis iudeoz p̄ncipes nō per ignorantia sed p̄ inuidiā dei filiū crucifixisse. tum etiā per rōnem. q̄ sicut scripture determinate loquunt̄ de tēpore aduētus xp̄i Danie. ix. et de signis sui aduētus. Gen. xlix. et de modo ei⁹ veniēdi. in paupertate et humilitate zacha. ix. ita expresse vel expresse loquuntur scripture p̄phetaz de eius diuinitate. Hiere. xxij. ecce dies veniunt et c. In qua auctoritate vbi ponitur dñs: habet̄ in hebreo nomē tethagramaton. qd̄ nullo modo pōt dici de alio nisi d̄ deo vero. Unde cū ista auctoritas etiam s̄m doctores hebraicos exposita sit d̄ xp̄o. sequit̄ ipsum esse verū deū. ¶ Itēz Esaie ix. Paruulus datus est nobis et c. Sequit̄. et vocabitur nomē eius admirabilis consiliarius. deus fortis. que auctoritas etiaz s̄m hebreos intelligitur de xp̄o in qua fit expressa mentio de eius diuinitate. Et q̄

Euangeliū Matthēi.

bus cōcludit postillator: q̄ maiores de po-
pulo iudeoz sicut habuerūt noticiā de tē-
pore ⁊ signis aduentus xp̄i: ita noticiā
per scripturas habuerūt de eius diuinitate.
⁊ sic dicit q̄ in p̄ncipio p̄dicationis xp̄i:
iudeoz maiores verā de ipso habuerunt
extimationē ⁊ in habitu ⁊ in actu q̄. s. esset
deus. sed cū incepit contra eos predicare:
passionibus ire inuidie ⁊ rancoris excita-
ti sunt contra eum. quibus passionib⁹ im-
pediti ab actuali cōsideratione eius veri-
tatis quam p̄us habuerāt de xp̄o: machi-
nati sunt in eius mortem ad modū incōti-
nētis qui passione cōcupiscibili absorpt⁹:
elegit fornicari. quod alias nouit esse ma-
lum ⁊ fugiendū. Hec postillator i summa.
¶ Que tamē reuera modicam sc̄o Tho.
afferunt difficultatē. Nā ad primas duas
auctoritates ip̄e sc̄us Tho. respōdet ex p̄-
se. iij. par. loco p̄allegato. Ad p̄mā q̄ in ea
auctoritate. li. viderunt: nō refertur ad di-
uinitatē neq̄ ad p̄sonam xp̄i: sed ad mira-
cula q̄ ante eos fecerat. ex quibus q̄ eum nō
cognoscerēt filiū dei: ex odio ⁊ inuidia p̄-
cessit. Unde ante illa verba p̄mittit si ope-
ra nō fecissem que nemo alius fecit: pecca-
tum nō haberēt. Sequit̄ immediate. nunc
autem viderūt. s. opa. vnde nō dicit viderunt
me. ⁊ ita auctoritas illa non facit pro
parte postillatoris. Ad secundā r̄ndet q̄
p̄ncipes iudeoz in p̄sona colonū dixerūt
xp̄m esse heredē: quia cognouerūt ipsum
esse xp̄m p̄missum in lege. ⁊ esse filiū dei.
nō per naturā: sed p̄ excellentiā gr̄e singu-
laris. nō enī poterāt mēte cōcipere q̄ cru-
cifigerēt eum si ipsum esse filiū dei p̄ natu-
ram cognouerāt. Nam vt bene dicit bur-
gen. nullus in tantam deuenit insanias: q̄
credat diuinā maiestatem in p̄pria p̄sona
superare. ¶ Ad r̄onem postillatoris res-
pondet Burgen. ⁊ bene. q̄ q̄q̄ scripture
sacre p̄phetarum que mentionem exp̄res-
sam faciunt de diuinitate xp̄i sint p̄m verū
intellectū satis euidētes fidelibus ad eius

modi mysterium ostēdendum: ex illis ta-
men non sumitur efficax argumētum ad
hoc q̄ p̄ncipes iudeoz tale mysteriū de
diuinitate xp̄i cognouissent. quia hoc my-
sterium in tm̄ capacitatem humanā exces-
dit: q̄ raro vel nūq̄ sine auxilio dei specia-
li intelligi p̄t. Unde p̄missas auctorita-
tes veteris testamenti maiores iudeorum
varie poterant exponere non valentes tā-
tam excellētiam capere. nisi quibus diuina
siebat de eo reuelatio. P̄oterant enim
putare q̄ essent intelligēde non p̄m p̄pria
significationē: sed similitudinariē. sicut cū
deus in sacra scriptura leo appellatur vel
agnus aut lapis. Nec est simile quod po-
stillator inducit de alijs xp̄i conditionib⁹.
vt de tempore ⁊ signis aduentus eius. de
virtutibus ⁊ eius excellētia respectu alioz
p̄phetarū ⁊ similiū. Nā cognitio harum
cōditionū non excedit cōmunes humane
itelligētie capacitātē vt d̄ se patet. ¶ Sed
magister Matthēi. hanc solutionē putat
esse min⁹ sufficientē dicēs. q̄ vbi sacra scri-
ptura plane dicit aliquid ad fidē ⁊ mores
p̄tinens: ibi fides debet adhiberi. putat
dicit br̄s augustin⁹. rj. de ciui. dei. Unde cū
sacra scriptura clare dicat. putat etiam a do-
ctoribus hebreoz exponit̄ xp̄m fore deū:
ei fides accōmodanda ē. ⁊ p̄ cōsequēs non
erat necessaria specialis reuelatio apud
doctos ⁊ p̄ncipes iudeoz ad illud sciēdū.
sed sufficere potuit fides acq̄sita nō impe-
dita p̄ prauā volūtātē. ¶ Et p̄terea di-
cit ip̄e dissimilitudo inter noticiā d̄ xp̄i di-
uinitate ⁊ noticiā de tēpore ⁊ signis ⁊ alijs
cōditionibus aduēt⁹ xp̄i quā Burgen.
assignat: non valet. q̄ tēpus aduēt⁹ xp̄i in
scripturis ita fuit occultatū in cōputatiōe
ebdomadarū a daniēle descriptarū: q̄ nō
solū apud hebreos: sed etiā apud catholi-
cos doctores in expositione multa est di-
uersitas. Similiter ⁊ alij passus sonantes
tēpus aduēt⁹ xp̄i ab hebreis modernis ⁊
antiq̄s corrupte exponunt. ergo non p̄t

Euangeliū Matthēi.

sumi ex scripturis argumētuz efficax d̄ ad
uētū xp̄i sicut nec d̄ ei⁹ deitate. Nec magr̄
Matthēi. Nonnulla alia deducit contra
Burgeñ. q̄ certe digna essent reprehēsiōe
nisi p̄positi n̄ri fuisset vt a p̄ncipio p̄misi
mus: ea p̄cise q̄ fact⁹ Tho. docuit defende
re ac pbare. ¶ Dicim⁹ ergo ad primam
impugnationē magistri mathēi. p̄mo fal
sum esse q̄ sacra scriptura veteris testamē
ti clare dicat xp̄m fore verū deū ita q̄ cer
titudinē faciat euidentie. nec sit necessaria
fides infusa sed sufficiat fides acquisita p̄
ut ipse dicit. Nam mysteriū incarnationis
xp̄i expressius ponit in nouo testamēto q̄
in veteri vt de se patet ⁊ ab omnib⁹ conce
ditur. ⁊ tamē multi heretici totū nouū te
stamentum recipiētes: illud p̄ suis errorib⁹
bus exponūt. ⁊ aliq̄ negant diuinitatez in
xp̄o vt arri⁹. Aliqui verā humanitatem
sicut maniche⁹. Alij dicūt xp̄z nō habuis
se animā intellectuā vt appollinaris. Ex
quibus erroribus sequit̄ xp̄m nō esse ve
rū deum ⁊ hominē. ergo si predicti hereti
ci exponebāt p̄ se nouū testamētum: mul
to magis iudei poterūt p̄ se expōere scrip
turas veteris testamēti in quibus minus
expresse mysteriū incarnationis habetur.
Sed ⁊ postillator cuius magister mathēi.
se defensorem predicat: expresse dicit hoc
loco in fine q̄stionis sue q̄ noticia quas iu
dei habuerūt per scripturas p̄phetarum:
non erat certa certitudine euidentie. Tum
quia talis certitudo p̄ demōstrationē ha
betur. tum etiā quia p̄phetie possunt mul
tipliciter exponi. Et in disputatione sua
quā fecit vtrū ex scripturis receptis a iu
deis possit efficaciter p̄bari saluatore n̄o
strum fuisse deū ⁊ hominē: manifeste tenet
q̄ id p̄bari non potest efficaci p̄batione.
ita q̄ nullo modo possit evitari sine euide
ti negatione vel cōtradictione sacre scrip
ture. Non ergo postillator vellet sic p̄ ma
gistrū Matthēi. defendi. ⁊ cum dicit q̄ a
doctoribus hebreoz exponit̄ per auctori

tates scripture xp̄m esse verum deū ⁊ ho
minē: dico q̄ eam expositionē quidā spe
ciali dei auxilio habuerūt magis q̄ ex ip
sa auctoritatū euidentia. vnde ⁊ legētū hu
iusmodi auctoritates alij verū habuerunt
intellectū: alij falsum. in quo ⁊ nō modica
inuenit̄ varietas. Ex quo sequit̄ falsum
esse q̄ secundo dicit. s. q̄ apud doctos et
principes iudeoz non erat necessaria spe
cialis reuelatio ad sciēdum xp̄m esse deū
⁊ est cōtra id q̄ apl̄s dicit p̄ma Corin. ij.
oculus nō vidit nec auris audiuit nec i cor
hois ascēdit q̄ preparauit de⁹ hijs qui di
ligunt illum. nobis aut̄ reuelauit de⁹ per
sp̄m suū. vnū enim eoz q̄ preparata sūt
diligētib⁹ deū: est cognitio mysterij incar
nationis s̄m illud Joā. xvij. Nec est vita
eterna vt cognoscant te deū verū ⁊ quez
misiisti iesuz xp̄m. Itē cōtra illud Sapiē.
ix. sensum autē tuū quis sciet nisi tu dede
ris sapientiam ⁊ miseris sp̄z tuū de altis
simis: et Job. xxxij. inspiratio oipotēntis
dat intelligētā. ¶ Quod aut̄ vlteri⁹ dicit
magister Mathias ita fuisse occultatum
doctis iudeoz ex scripturis legis ⁊ p̄phe
tarū tēpus aduētus xp̄i quēadmodum et
ei⁹ diuinitas: manifeste falsus est. tū quia
de tpe ⁊ modo aduētus xp̄i: sunt auctori
tes in veteri testamēto multū expresse i se
⁊ ex circūstātijs. sicut patet plane gen. xlij.
Algei. ij. Danie. ix. ⁊ alijs locis. De diu
nitate aut̄ xp̄i nō tā explicite habet̄ i scrip
tura veteris testamēti. tum etiā q̄ ⁊ si de
xp̄i deitate tā exp̄sse ⁊ explicite loq̄rent̄ au
ctoritates p̄phetarū sicut d̄ ei⁹ aduētū: tū
q̄ mysteriū diuinitatis xp̄i excedit non so
lū humane sed ⁊ angelice itelligētie capa
citatē: ⁊ est miraculū miraculoz: magis oc
cultū esset hoibus ⁊ incōprehēibile etiā
doctis in scripturis: q̄ tēpus aduēt⁹ eius
quod si explicite describat̄: non excedit fa
cultatē hominis naturalē. ¶ Itē falsum ē
q̄ de tpe aduētus xp̄i: nō habent̄ exposi
tiones hebreoz vt ip̄e magr̄ dicit. sed ⁊ in

Euangeliū Matthēi.

hoc a suo postillatore recedit qui in disputatione sua supra allegata circa tēpus aduent⁹ xp̄i: recitat expositiones hebreorum cōcludēs ex eis tēpus illud iā p̄teritum. **E**t p̄terea magister Matthēi. non soluit sufficiēter rōnes Burgen. cōtra opinionē postillatoris sumptā ex illa auctoritate huius capli. Hic est heres venite occidamus eum. Nā vt Burgen. hic tangit ⁊ magis exp̄sse p̄ma Corin. ij. nō valet dicere sicut hic soluit maḡ Matthēi. q̄ ante crucifixionem habuerūt docti iudeorū nondū inuidia ⁊ odio excecati: verā extimationem de xp̄i deitate in vniuersali s̄m quas dixerūt. hic est heres. et tñ tpe crucifixionis habuerūt falsā extimationē in particulari d̄ ei⁹ deitate odio ⁊ inuidia deprauati. Nō enī hec solutio satisfacit: qm̄ parabola euāgelica manifeste loquit̄ de tpe crucifixionis cum dicat. Hic est heres. venite occidamus eum. **E**t nō satis apparet qd̄ velit significare magister Matthēi. cum dicit. Iudeos ante crucifixionē habuisse verā extimationē in vniuersali de xp̄i deitate. s̄ q̄ extimatio particularis. s. tpe crucifixionis: fuerit impedita odio ⁊ inuidia. Nam si vocet extimationē in vniuersali de xp̄i deitate. hāc. s. q̄ xp̄s esset vel futurus esset deus quicūq̄ hō in particulari diceret xp̄s: cōcedimus. sed illud doctrine sc̄i Tho. non aduersat̄. Negat enī sc̄us Tho. q̄ iudei cognouissent illū hōiem xp̄m quē oculis videbāt in actu existētie inter eos conuersantē: esse deus cū essent odio ⁊ inuidia excecati. sed non negat quin p̄ scripturas p̄phetarū: docti eorū habuissent noticiam deo inspirante: q̄ xp̄s quicūq̄ ille foret futurus esset deus. Si autem appellet extimationē in vniuersali eam quā iudei habuissent ante crucifixionē q̄. s. ille singularis homo xp̄s quē actualiter ⁊ presentialiter videbant inter se cōuersantes esset de⁹ ⁊ extimationes in particulari appellet ipsammet extimationem p̄ tempore crucifi-

tionis quam dicit iudeos nō habuisse: in epte ⁊ cōtra omnia artis dialectice documēta loquit̄. Non enim p̄positiones de eodē subiecto numero ⁊ predicato variant̄ s̄m rōnem vniuersalitatis ⁊ singularitatis: p̄pterea q̄ diuersis temporibus ab intellectu aut formant̄ aut cōcipiuntur: sed accipiunt̄ vniuersalitas ⁊ singularitas i p̄positionibus: s̄m q̄ res subiecta abstrahitur vel nō abstrahit̄ ab idiuidualibus cōditionibus. q̄ diuersitas non fuit in existimatione aut apprehensione iudeorum d̄ diuinitate xp̄i pro tempore crucifixionis xp̄i ⁊ ante crucifixionem. cum in vtroq̄ tēpore: de eodem homine singulari p̄t particulariter et indiuidualiter videbant eum actu existere ⁊ inter eos cōuersari: habuerint extimationē suam. **E**t q̄b⁹ oibus satis apparet q̄ rationes postillatoris cōtra sc̄m Tho. sunt inualide ⁊ q̄ valde inepte ⁊ minus sufficiēter p̄ dicta magistri Matthēi p̄bentur. ⁊ p̄ consequēs q̄ positio sancti Tho. rationabilior ac verior sit. q̄ forte diligēt⁹ cōsiderans postillator p̄ma Corin. ij. sup̄ illud. Si enim cognouissent ⁊c. ad modū dicendi sc̄i Tho. redire videt̄. Inquit enī ⁊ breuiter pōt repeti cōclusio. s. q̄ periti iudeorū qui p̄ncipes hic dicunt: cognouerūt iesum nazarenus esse messiam in lege ⁊ p̄phetis p̄missus. quia videbant p̄phetias d̄ ipso impletas quāstum ad tempus ⁊ locū ⁊ alias circūstantias. Sed quia cepit predicare contra vitia eorū publice: cognitio illa p̄ odium et inuidiā contra xp̄m insurgentes fuit in eis obscurata ⁊ ceperunt p̄phetias aliter interpretari. Nec postillator. In qua cōclusionē nullam fecit mentionē de diuinitate xp̄i. imo videt̄ q̄ ea intētionē hanc cōclusionē voluit repetere: vt ibi corrigeret qd̄ in hoc capitulo matthēi dixerat de xp̄i diuinitate cognita a iudeis. naz alias: bene poterat transire in eo loco sine replicatione illius cōclusionis. presertim quia ante cō-

Euangeliū Marci.

clusionem subiunxerat, de hoc plenius dixi super. xxj. capi. Mat. qđ certe poterat ipsum excusare a tali reiteratione: nisi uoluissz ibi corrigere: que hic apud Matheum scripserat.

¶ Circa euāgelium marci. Capitulo quinto.

In caplo. v. postillator mouet questionez si xps fecerit miracula sola uirtute diuina. In cuius psecutione recitat modū dicēdi qui cōmunio est. q. s. uirtus sancti uiri opantis miracula: non est aliqua uirtus pmanens p modū habitus. sed per modum passionis trāseuntis sicut et pphetia. Et inducit ad hoc rationem q̄ sancti Tho. est in q̄stionibus de potētia dei. q. vj. de miraculis. arti. iij. quā etiā tangit scđa secūde. q. clxxviiij. arti. pmo ad p̄mū. qz si uirt⁹ faciēdi miracula in uiris sanctis esset p modū habitus pmanēs: quotiēscūqz uellēt miracula facerent. ¶ Hāc rationē postillator dicit in ualidam inuēns. Sed quicquid sit d̄ cōclusionē. ratio tamē nō ualet. quia sicut dictum est: talis uirtus opandi miracula non ē p̄ncipalis. sed tātū instrumētalis. Instrumētum autē operari non pōt q̄uis sit pfectū per formā suā: nisi moueat actualiter per manū artificis. sicut patet qz securis nō potest secare nisi p manū artificis moueatur. et ideo dato qz talis uirtus sit mansiua: nō potest tamen operari ad miracula absqz motione diuine uirtutis p̄ncipaliter agētis. ¶ Hec postillator. ¶ In quibus plane dupliciter deficit: quare et rō sancti Tho. in suo manet uigore. deficit primo qz uniuersaliter loquēs dicit instrumētū cōsummā qz p formā sit pfectum: nō posse opari nisi tunc precise quando a p̄ncipali agēte actualiter mouetur. ¶ Hoc enim falsuz ē. ¶ Nam seruus ut philosoph⁹ dicit in p̄mo politi. instrumētuz est dñi sui et tamē agit ut instrumētum cū exequit̄ p̄ceptū eius

cessante actuali motione dñi que est impositio p̄cepti. ¶ Itē semē s̄m philosophos instrumētum est anime generātis. sed quia uirtutē habet non trāseuntē sed manentē a generante derelictā: agit disponendo ad animā geniti etiā postqz actu cessat motio actualis generantis q̄ in seminis decisione consistit. ¶ Item herbe potiones emplastra et alie res medicinales instrumēta sunt secundum aliquē modum medicorū. sed ppter uirtutes agendi quas habēt pmanētes: operant̄ ad sanitatis restitutionē: cessante actuali medicorū motione que in taliū rerū applicatione consistit. et idem in multis huiusmodi instrumētis inuenitur. falsa ergo est illa propositio postillatoris absolute et uniuersaliter intellecta sicut ipse loquitur. ¶ Deficit secundo in illatione quam intēdit. non enim recte infer̄ absolute et uniuersaliter. Instrumētum non agit nisi actualiter moueatur a p̄ncipali agente: ergo cōsummā qz pfectū sit per formam: non habet in potestate sua agere cū uoluerit. ¶ Apparet manifeste falsum. nam ministri sacramētorū instrumēta dei sunt in dispensandis sacramētis. et deus p̄ncipaliter et actualiter agit circa sacramentorum collationem. Sed qz sacerdos caracterez habet que est uirtus pfecta permanens et immobiliter se habens p modū habit⁹ qz uis habit⁹ non sit sed potētia: pōt quotiens uoluerit cōficere debita materia p̄supposita. unde et intētio agēdi requirit̄ in ministro sacramentorū de necessitate. qđ non esset: si in eius potestate nō essz circa sacramenta agere. ¶ Itē nec error qui in sacramētis accideret ministris imputaret̄: si sacramentorum dispensatio in eorum potestate non esset. ¶ Itē humanitas xpi instrumētum fuit diuinitatis: sed nephās est dicere qz per actiones suas et passionēs non meruerit homo xps nobis salutem. meritum autem est s̄m actiōes uel passionēs q̄ sunt in potestate eius qui meretur. unde qz naturalia in potestate nostra non sunt: ideo

Euangeliū Luce.

secundum philosophum naturalibus non meremur. Item viri iusti in actionibus suis instrumenta sunt spiritus sancti. secundum illud Roma. viij. quicumque spiritu dei aguntur hi filii dei sunt. et tamen operationes iustorum in potestate eorum sunt: alias non essent sibi merito. causa autem quare sunt in eorum potestate est: quia spiritus sanctus mouet viros iustos dando eis virtutem agendi permanentem per modum habitus. scilicet gratiam et charitatem et dona sua. Unde quod magister sententiarum. xvij. dist. primi li. fuit huius opinionis quod charitas non est aliquid creatum in anima: sed quod motus dilectionis est a spiritu sancto non mediante aliquo habitu: communiter a doctoribus non tenetur. Ita sic sequebatur quod mens humana esset in actu dilectionis mota tantum et nullo modo principium talis actus et per consequens quod actus dilectionis non esset homini voluntarius ac per hoc nec sibi meritorius. quod est erroneum. ¶ Et preterea ex diffinitione habitus patet falsum quod si instrumentum aiatum aia rationali per formam habitualem perfectum sit: non possit per eam agere quoties voluerit: quoniam habitus a comen. iij. de aia diffinitur quod quis agit cum voluerit. Item Augustinus in li. de bono coniugali diffinitur habitus est quod aliquid agitur cum tempus affuerit. Adale ergo infert postillator absolute et vniuersaliter loquendo quod instrumentum creatum perfectum per formam: non habet in potestate sua agere. debuit enim et de instrumento et de forma quam participat ad agendum distinguere. et tunc verissimam ac validam inuenisset rationem sancti Thome. Verum quod principalis agentis quod deus est: actualis motio requiritur ad actionem cuiusvis instrumenti. sed hoc est propter totale et vniuersalem rationem causalitatis et influentiam continuam quam habet respectu omnium creaturarum. et non solum respectu eorum que proprie sunt instrumenta. An non requiritur motio dei actualis ad actionem omnis instrumenti sui vniuersaliter lo-

quendo in creatum instrumentum est proprie et stricte acceptum put ab alijs agentibus distinguitur: sed in creatum est agens creatum. Nullum enim agens creatum nec celum nec angelus (que tamen non consueuerunt appellari stricte et proprie instrumenta) agere potest sine actuali dei influentia et motione prout pulchre deducit sanctus Thome. in de potentia dei. q. iij. arti. vij. Sed propterea non tollitur libertas arbitrii in agendo agentibus per intellectum et perfectis secundum formam habitualem que sit principium agendi cum voluerint. in quo postillator deceptus est. et huius ratio est: quia motio diuina que ad agendum requiritur: nunquam deest. et ita si ponatur agens intellectuale perfectum per formam habitualem que sit principium agendi: in potestate sua habebit agere. Certum est enim quod sine actuali dei motione nullam homo potest habere operationem. cum deus operetur in omni operante. Unde Esaias xxvj. dicit. omnia opera nostra operatus es in nobis domine. Sed hoc non obstante: dictum est Ecclesiast. xv. deus ab initio constituit hominem et reliquit illum in manu consilij sui. et infra. Ante hominem vita et mors bonum et malum quod placuerit ei dabitur illi. Instantia autem postillatoris tenet de instrumento inanimato precise. et quod non habet virtutem agendi immanentem.

Circa euangelium luce. Capitulo. ij.

Circa euangelium luce i ca. ij. postillator recitat duas opiniones de scia humana christi. vna est quod in christo fuerit habitualis scia acquisita experientialis que accipitur per operationem sensuum et illustrationem intellectus agentis. In qua scia christus profecit per processum etatis. Et hec positio est sancti Thome. iij. parte. q. ix. arti. iij. et. q. xij. arti. ij. Alia opinio est quod christus in tali scia non profecit secundum habitum et secundum se. sed solum creatum ad osten-

Euangeliū Luce

tionē in effectu. quia. s. scientiam suam aut sapientiā magis ac magis ostendebat s̄m p̄cessum etatis ⁊ beneplacitū suū. ac p̄ ut nr̄e salutē expediebat. Et p̄ ista opinione arguit postillator ad quā ipse videtur declinare. q̄ duo habit⁹ eiusdem rationis: non possunt esse simul in eodē intellectu. sed in xp̄o ponit̄ sciētia infusa: q̄ non est alteri⁹ rōnis a sciētia acquisita cū se extēdat ad omnia ad q̄ sciētia experimētalis ⁊ acquisita s̄m ponētes eam: ergo ⁊c. Probat illud p̄ exemplū. quia oculus miraculose datus: eiusdem rōnis est cū oculo dato vel generato p̄ naturā. eo q̄ sunt circa idē obiectum. ¶ Soluit cōsequēter motiū primē opinionis dicēs q̄ nec p̄pterea intellectus agēs in xp̄o fuit ociosus. q̄ operatio intellect⁹ agentis nō solum est necessaria in abstractione specierū intelligibiliū: sed etiam in cōsideratione s̄m habitum scientie p̄us acquisite in qua nō abstrahitur d̄ nouo species. Hec postillator. ¶ Ad que Burgen. r̄ndet. p̄mo ad rōnem q̄ habit⁹ sciētie infuse nō est idē specie cū habitu sciētie acquisite etiā si sint de eodē ⁊ circa idē obiectum. qm̄ habit⁹ non solū distinguuntur s̄m obiecta: sed etiā s̄m principia actiua taliū habitū seu dispositionū. put̄ s̄ctus Tho. dicit p̄ma secunde. q. liiij. ar. ij. Et inde est q̄ habit⁹ sciētiarū diuersificatur nō solū s̄m diuersitatem obiectoy: sed etiā s̄m diuersa media q̄bus demōstrant̄ cōclusiones ipsarum sciētiaz. sicut habit⁹ astrologie derotunditate terre qui demōstrat̄ p̄ media mathematica: ali⁹ est ab habitu sciētie naturalis de eadē rotunditate terre q̄ per mediū naturale demōstrat̄. Unde cū principū actiuū habitus sciētie acquisite sit lumen naturale intellectus agentis. principū vero actiuū habitus sciētie infuse sit lumen supernaturale: sequit̄ q̄ tales duo habitus sunt diuersarū rōnum. ⁊ sic possunt esse simul i eodē intellectu. ¶ Respondet cōsequenter

ad exemplum inductum q̄ non est simile. quia res naturales distinguuntur specie s̄m principia intrinseca tantum precipue s̄m formam. non s̄m principia extrinseca. Nam ignis generatus ex alio igne: idem est specie cum igne generato ex reflexione radiorum solarium eo q̄ forma specifica vtriusq̄ ignis: est eadem licet causa efficiens sit diuersa. sed in habitib⁹ differentia specifica accipitur s̄m p̄ncipiū extrinsecū: vt est principū efficiens sicut etiam diuersificatur s̄m obiectū quod est extrinsecū. Sic respondet Burgen. ¶ Sed quia in dictis ei⁹ aliqua sunt dubia ⁊ extra mētes sancti Tho. melius ⁊ plani⁹ dicitur sicut s̄ctus Tho. respondet ad simile argumētū p̄ma secunde. q. lxiij. arti. vlti. Erat enī argumētum tertio loco. virtus acquisita ⁊ virtus infusa differunt s̄m illud q̄ ē immediate a deo factū: ⁊ a creatura. sed idē est specie homo quē deus formauit ⁊ quē generat natura: ⁊ oculus quem ceco nato dedit ⁊ quē virtus formatiua causat: ergo videtur q̄ est eadē virt⁹ infusa ⁊ acquisita. Ecce argumētum. Sequit̄ respōsio. Ad tertiuū dicēdum q̄ oculū ceci nati deus fecit ad eundē actum ad quem formant̄ alij oculi s̄m naturam. ⁊ ideo fuit eiusdem speciei. ⁊ eadē rōne esset si deus vellet miraculose causare in homie virtutes quales acquiruntur ex actibus. sed ita non est in p̄posito. Hec s̄ctus Tho. Declarauerat non esse ita circa virtutes infusas ⁊ acquisite in corpore eiusdem articuli. ¶ Similiter dico in casu nostro q̄ scientia anime xp̄i infusa a deo ⁊ acquisita: non fuerunt eiusdem rationis cum non essent circa idē obiectum propriū ⁊ adequatum. nec circa eundem actum. Nam per habitum sciētie infuse: anima christi habuit cognitionem non solum omnium rerū quecūq̄ pertinent ad scientias humanas: sed etiaz omnium eoy que p̄ reuelationē diuinā hoībus inotescūt. Item cognouit omnia sin-

Euangelium Luce.

gularia presentia preterita et futura. Item et essentias substantiarum separatum per modum quonate sunt cognosci ab anima separata put scilicet Thome. deducit. iij. par. q. xj. ar. primo. per habitum vero scientie acquisite: eorum precise habuit cognitionem: quod lumine naturali intellectus agentis ab homine cognosci possunt. Item cognitio per primum habitum infusum: poterat esse sine conuersione ad phantasmas. per scientiam vero acquisitam: non sine huiusmodi conuersione. nec etiam eiusdem rationis fuerunt in christo species intelligibiles infuse et acquisite nec per media eiusdem rationis utraque scientia que proprie dicitur noticia conclusionis: deducebat. cum species infuse fuerint in maiori universalitate et abstractione et minus contracte quam acquisite et maioris virtutis. ut pote ad plura scibilia se extendentes. unde consequens est quod nec habitus scientie infuse in christo fuerit eiusdem rationis cum habitu scientie acquisite. de hoc sanctus Thome. multum apte in. q. de anima ar. vij. ad primum et quintum quemadmodum quod species inante quibus angeli intelligunt sunt alterius rationis a speciebus nostri intellectus cum sint magis universales et simpliciores ac magis capaces. et similiter media per que scientia in eis habetur: ideo et scientia angelorum alterius rationis est a scientiis humanis quamuis scientia angelorum sit circa objecta omnia circa que scientie humane versantur. non tamen adequate sed supercedenter. nam per pauciores species cognoscit intellectus angelicus eadem cognoscibilia: quam intellectus humanus et per media minus contracta. sicut si gratia exempli dicam quod per ipsam speciem entis et per media quibus concluduntur proprie entis passionis in quantum ens: cognoscit angelus et habeat scientiam non solum entis in sui communitate et eorum que consequuntur ens in quantum ens: sed etiam habeat entis mobilis scientiam circa quod naturalis philosophia versatur. aut si per unam formam animalis et per media quibus de animali in quantum animal habetur

scientia: omnes animalium species cognoscit. quas intellectus hominis non nisi per multas species et per diversa media cognoscit. **¶** Et quibus patet quod nullius efficacie sit instantia magistri mathi. sumpta ex auctoritate philosophi. iij. de anima. secantur scientie quemadmodum et res. **¶** Nam loquitur philosophus de rebus secundum rationem formalem earum in quantum sunt scibiles secundum quem modum non fuit scientia infusa christi circa eadem objecta circa que fuerat scientia acquisita. nam cum scientia infusa in christo fuerit per species inatas sicut in angelis: sequitur quod fuerit per species pauciores simpliciores et magis universales ac etiam per media magis simplicia et minus contracta quam scientia eius acquisita que habetur per species acceptas a sensibilibus. ac per hoc per media alterius rationis quantum ad scibilitatem. nam maior et minor simplicitas universalitas et contractio mediorum et principiorum demonstrationis: variant eorum rationes formales. sicut patet in demonstratione metaphisica et naturali. et patuit supra de scientia angelorum et nostra circa easdem res. quemadmodum etiam et circa virtutes productivas rerum inuenitur. **¶** Nam quia ratio formalis virtutis generatiue aut productiue leonis in sole simplicior est et minus contracta atque capacior quam ratio formalis virtutis generatiue in leone generantur: ideo virtus ipsa in sole et leone non est eiusdem rationis quamuis ad eundem effectum concurrat. unde sol et leo in generatione leonis: agentia sunt non uniuoca. **¶** Et quibus inferitur quod ratio formalis propria et adequati obiecti scientie christi infuse: fuerit uniuersalior. simplicior. et maioris capacitatis quam ratio formalis propria et adequati obiecti scientie acquisite. et per consequens quod fuerit alterius rationis. **¶** Probat hoc quod formalis ratio obiecti scibilis in quantum est scibile: sumitur ex principiis per que scitur. put habetur ex dictis philosophi primo posteriorum in capitulo certior aut scia. 9. altera aut scia est ab altera. Ergo ubi media demonstrationis que sunt principia scientie alterius rationis sunt: et

Euangelium Luce

ipsa scientia et ratio formalis propria et adaequata
obiecti alterius erit rationis. quod et expressit phi-
losophus dicit in cap. allegato in. 9. altera
autem scientia est ab altera et c. ¶ Et supra di-
ctis plane constat quod ratio postulatoris in pro-
posito nostro nullius fuerit momenti. cum pre-
supponat eiusdem rationis fuisse habitum
scientie infuse et habitum scientie acquire
in christo. quod tamen falsum esse diffuse pro-
batum est. Sed nec responsio eius ad motum
sancti Thome. efficaciam habet. tum quia ut
Burgen. tangit magnam inconueniens est
quod aliqua naturalis actio humane nature
et que principalior est intellectus agentis
scilicet specierum intelligibilium abstractio:
defuerit anime christi. Tum etiam quod ipsa postu-
latoris responsio: manifeste se ipsam destruit.
¶ Probat hoc quod operatio intellectus agentis
que est necessaria in consideratione secundum ha-
bitum scientie prius acquire: necessario pre-
supponit operationem eius primam. que consistit in
specierum intelligibilium abstractione. Nam
sine hac non fit in intellectu possibili habitus
scientie acquire put haberi potest ex
iii. de anima. Et per consequens nec est confi-
deratio secundum habitum huiusmodi. Unde cum
responsio illa concedat non fuisse in christo ope-
rationem intellectus agentis primam que consi-
stet in specierum intelligibilium abstractione:
necesse habet concedere quod nec in eo fuerit
operatio intellectus agentis que est in considera-
tione secundum habitum scientie acquire. quod ta-
men negat. unde patet quod se ipsam destruit
ea responsio. ¶ Et preterea si in christo fuit
consideratio secundum habitum scientie ac-
quire prius ut in responsione concedit po-
stulator: ergo fuit in christo habitus scientie
acquire. quod tamen ipse pretendit negare.
Quare videtur plane quod propriam vocem
ignorauerit. Auctoritas autem sancti Thome.
quam primo loco Burgen. induxit. quod scilicet
habitus distinguuntur secundum diuersa
principia actiua: non est ad propositum.
quia illa distinctio accipitur secundum com-

munem habitum rationem in quantum scilicet for-
me sunt producte ex similibus agentibus. eo
quod omne agens facit simile secundum species.
non autem accipitur illa distinctio secundum
proprium habitum rationem in quantum ha-
bitus sunt. secundum quam considerationem
disputatur in proposito de habitu scientie
infuse in christo et acquire. quare argumen-
tatio magistri Mathie contra distinctionem
habituum datam a Burgen. secundum
diuersa principia effectiua: non tangit san-
ctum Thomam. ¶ Sed contra id quod san-
ctus Thomas dicit in loco allegato per
Burgen. in responsione ad secundum. scilicet quod
quia per aliud medium demonstrat natu-
ralis et per aliud astrologus: ideo habitus
naturalis scientie et habitus astrologie di-
uersificantur: arguit magister Mathias
dicens quod illud improbet philosophus pri-
mo posteriorum in cap. augentur autem non per
media. nam ut ipse magister dicit. ex illo tex-
tu habet quod demonstratio non variatur per
media. sed in post vel latus subsumendo.
¶ Nec valet iterum dicit ipse quod adducitur
de medijs mathematico et naturali. nam si
eadem conclusio probatur per diuersa media: et
hoc non variatur scientia. quod manet eadem con-
clusio quous diuersimode probata. sicut si
eadem conclusio. scilicet deus est vnus probatur ra-
tione et auctoritate sacre scripture: vnus est
principium creditum. aliud autem rationatiuum. ead-
em tamen est scientia illius conclusionis. quous non
idem principium. vnus in talibus bene diuersificatur in-
tellectus sed non scientia. quod intellectus est principium
scientie vero conclusionum. ¶ Infert ultimo quod
opinio burgen. et sancti thome. est contra aug-
iii. de trini. et beati abrosij de incarnatione v-
bi. quous scietia est quod differentia originis non
diuersificat specie. et ponunt exemplum de homine
creato et generato que sunt eiusdem speciei. Nec
magister mat. ¶ In quibus pro certo salua pace
dixerim non satis erudite locutus est de po-
steriorum analiticoz documentis. Unde ad
primam argumentationem dicitur quod in tertio

Euangelium Luce.

philosophi que allegauit falsum ac puerile habuit intellectū. **N**ā philosoph⁹ ibi nullā de differētia aut diuersitate specifica vel generica demōstrationū facit mentionē. neq; cōparat diuersas demōstrationes ad inuicē: sed loquēs de potissima demōstratione in qua ppria passio pbat de subiecto pprio ⁊ adequato: dicit q; talis demōstratio nō auget per media. ē dicere q; nō sunt multa media per que multe demōstrationes potissime fiāt quibus vna ⁊ eadē ppria passio de pprio ⁊ adequato subiecto demōstret. **N**ō enim risibile pōt p multa media duplici aut pluri demōstratione potissima demonstrari de homine. sed vna tm̄ ⁊ p vnū mediū. **C**uius rō est qm̄ mediū in demōstratione potissima: est ppria diffinitio. vt dī. ij. posterior⁹. Sed vni⁹ rei vna tm̄ est diffinitio ppria ⁊ cōpleta. ergo ⁊ vna dūtarat erit potissima demōstratio p quam vna ppria passio de subiecto adequato pbetur neq; etiā in post vel latus subsumēdo: augent demōstrationes potissime de eadē passione. sed virtute vnus medi⁹ demōstrantur plures cōclusiones. quarū tamē sola prima est ppter quid ⁊ potissima. alie vero sunt particulares. **P**ater ergo q; male intellerit magister **M**athi. lram philosophi cū longe valde sit sensus illi⁹ a pposito nr̄o. **N**ō enī poterat philosoph⁹ dicere q; p̄m diuersitatē medi⁹ nō diuersificaretur demōstrationes. ⁊ p consequens habit⁹ sciētiarū cū ipse expresse dicat secūdo posterior⁹ in cap. p̄mo mediū esse causam demōstrationis ⁊ q; om̄is q̄stio vere scibilis: sit q̄stio medi⁹ quo habito cessat om̄is q̄stio. et q; tota virt⁹ demōstrationis sit in medio quod dicit ppter qd: ipse philosoph⁹ inquit in plurib⁹ locis p̄mi ⁊ secūdi posterior⁹. **I**te media demōstrationum diffinitiones sunt p̄t̄ dī secūdo posterior⁹. Sed diffinitiones totā causam dicūt demōstrationū q̄bus passiones de

subiectis p̄bant p̄t̄ ibidē philosoph⁹ ait. **I**nepte ergo ⁊ cōtra p̄ncipale artis resolutorie fūdāmētū. negat maḡ math. demōstrationes variari p media. vnde et in primo posterior⁹ pbat philosoph⁹ q; si media sunt infinita: ⁊ demōstratio p̄cedit in infinitū. ⁊ si media sunt necessaria: q; cōclusiones necessarie erūt. ita q; tota rō demōstrationis: ex medijs ipsis accipitur. **A**d secundā ei⁹ instātiā dī q; in exēplo dato de medijs mathematico ⁊ naturali: eadē cōclusio materialiter pbat p diuersa media. sed nō eadē cōclusio formaliter idest in q̄stū scibilis: imo p̄m formalē rōnē diuersa est cōclusio. **N**ā terrā esse rotūdā aliā rōnem scibilitatis habz cū d̄mōstrat p mediū mathematicū: ⁊ aliā cū p mediū naturale pbat. **N**ā prima rō accipit p̄m p̄ncipia q̄st̄itatis. secunda vero p p̄ncipia motus vel entis mobilis. ergo terrā eē rotūdā: aliud scibile est formaliter loquēdo cū demonstrat p mediū naturale: ⁊ aliud cū p mediū mathematicū demonstrat q̄suis vna sit cōclusio materialiter. ⁊ ita non ad vnā s; ad diuersas sciētias p̄tinet. **N**ā vnitas. idētitas. aut diuersitas sciētiarum nō accipit ex vnitate: idētitate: vel diuersitate materiali obiectoꝝ: sed a formali q̄ est ratio scibilis in q̄stū scibile p̄t̄ pulchre deducit sc̄t̄s **T**ho. in scripto sup **B**oetiū d̄ trini. lectione. iij. q. p̄ma arti. p̄mo. et sup p̄mū poste. i cap. certioꝝ aut sciētia. 9. altera aut sciētia ē. **I**te sup p̄mū ph̄si. in p̄ncipio. **U**nde q̄stū cūq; scibilia sint diuersa materialiter. dū tm̄ cōueniāt in vna rōne formali scibilis in q̄stū scibile: ad eandem sciētia p̄tinet. sicut voces humane multuz differūt a vocib⁹ inanimatoꝝ corporum. sed q; cōueniūt in vna ratione formali scibilis p̄m consonantiam: eadem est sciētia que de vtr̄sq; considerat. ⁊ contra si idem obiectuz scibile sit materialiter dum tamē habeat diuersas rōnes formales scibilis in q̄stū scibile: ad diuersas scientias

Euangeliū Joannis.

pertinebit formaliter loquēdo. qz in cōtinuū scibile: nō vnū est obiecto s; duo. sicut corpus mathematicū & naturale idē sunt materialr. s. subiecto. s; qz diuersa sunt scibilia: ad diuersas sciētias ptinet. ¶ Ad exēplū qd magister mathias iducit d hac cōclusionē de^o est vn^o: simili mō dicendum est qz ipsa eadē cōclusio materialr pbari pōt & rōne & auctoritate. sed nō ipsa eadē formaliter. ¶ Nā aliā rōnem formale cognosibilitatis habet pbata p auctoritatē sacre scripture. quia. s. rationē crediti & rōnē non visi seu nō apparētis. & aliā rōnez formale habet cū per rationem demonstratiue pbatur. nā sic habet rationē scibilis. visi. & apparētis. & qz iste duerōnes sint formaliter diuersae: patet. quoniā se inuicē excludunt ab eodē subiecto. ¶ Ratio enim scibilis in quantū est visi & apparētis: excludit ab eodē subiecto rōnem formalem crediti p fidem q̄ est ratio nō visi & nō apparētis q̄ se habet ad primam. vt p̄uatio. ¶ Non enī est possibile qd de eodē secundū idem: vn^o idē homo habeat simul fides & scientiā. prout sc̄tus Thō. docet. iij. sentētiarū disti. xiiij. q. ij. arti. ij. sub arti. ij. & secūda secūde. q. p̄ma ar. ij. Et d̄ veritate. q. xiiij. ar. ix. ¶ Quod aut̄ vltimo dicit magister Mathias qz p̄cipijs demonstratiōis existētib⁹ pluribus manet eadē cōclusio: nō satis docte dictū est. est enim expresse cōtra philosophū p̄mo posteriorū put supra allegatū est in cap. certior aut̄ r̄c. Et sunt hec verba ei⁹. altera aut̄ scientia est ab altera: quarumcūq; p̄incipia neq; ex eis dē neq; ex alteri sunt. ¶ Ad auctoritatē ambrosij & augustini ex r̄nsione ad p̄mam argumētationē: patet qd dicendum ē. nā nō est simile put fact⁹ Thō. dicit p̄ma secūde. Et ibi allegatū ē de diuerso modo originis in aliq̄ natura. vt d̄ homine creato & generato: & d̄ diuerso modo sciēdi aut demonstrādi. Nā p̄ vtrūq; modū originis p̄ducit eadē natura specifica

& ad eundē modū essendi. & ad eodē act⁹: qd nō est i p̄posito. Nā p̄ diuersa p̄incipia sciēdi: alia & alia rō formalis scibilis accipit vt ex supradictis patet.

¶ Circa euangeliū Joannis. Capitulo. xiiij.

Circa euangeliū ioānis i cap. xiiij. Burgen. allegat sc̄tus Thō. p̄ma secunde. q. cviiij. ar. iij. dicentē qz in veteri lege q̄ erat lex fuitutis nō dabant cōsilia: s; tm̄ p̄cepta q̄ necessitatē importāt. ¶ Cōtra hoc arguit magr. Athi. ex l̄ra veteris testamēti vt dicit qz p̄uer. p̄mo d̄r. desperistis om̄e cōsiliū meū. Et cap. iij. custodi legē atq; cōsilia r̄c. Ex q̄bus videt̄ sibi qz in veteri lege data fuerint cōsilia. ¶ Sed certe rudi modo accipit magr math. nomē cōsiliij i verbis sc̄ti Thō. vel obiectio sua tētatiua est solā habēs apparētia. Cōsiliū enī in p̄missis auctoritatib⁹ & alijs veteris testamēti: accipit largo modo p̄ quacūq; p̄suasiōe aut monitione q̄ cōmūiter ordinat̄ ad vite humane cōsuetudines & hoīm p̄uidentiā ac cōuersationez circa res agēdas. s̄m quez modū diuinū etiā p̄ceptū ab eq̄li vel inferiori p̄positū: cōsiliuz appellari pōt. sed sc̄tus Thō. loquit̄ de cōsilijs s̄m p̄p̄iam & strictā acceptionē put se habēt ex additione ad p̄cepta dei qz. s. dant̄ de actib⁹ supererogatiōis ordinantib⁹ ad p̄fectionez vite spūalis q̄ cōsistit in p̄fectione charitatis dei & p̄rimi ad quā nō om̄es tenent̄ q̄liter ap̄ls accepit cōsiliū p̄ma Corin. viij. cum dixit. De virginib⁹ autē p̄ceptū d̄ni non habeo: cōsiliū aut̄ do. dant̄ enī h̄mōi cōsilia de illis q̄ sunt via ad p̄fectū gradū charitatis q̄ haberi pōt i via. sicut d̄ p̄fecta paup̄tate. castitate. & obedientia p̄pter x̄pm sub q̄ modo cōsilioz cadūt generaliter illa superogationis opa: q̄ voto suscepta p̄petuo: statū p̄fectionis cōstituunt.

Ad Romanos.

huiusmodi. n. cōsilia in veteri testamento data nō sunt. qz vt apl's inqt̄ Hebre. vij. nihil ad pfectum addurit lex. Unde sup illud. Si vis pfectus esse &c. Mat. xix. dicit interlinearis. ecce cōtēplatiua q̄ ad euāgelium ptinet. idē dicit glo. raba. ait enī. ecce duas vitas hoibus propositas audimus. actiuam ad quā ptinet. nō occides & cetera legis mādata. & cōtēplatiuā ad quaz ptinet. Si vis pfectus esse. actiua: ad legē ptinet. cōtēplatiua: ad euāgelium. Hec glo. patet ergo q̄ obiectio magistri math. nō est ad ppositū sc̄i Tho. sed & postillator su⁹ plane obsistit dicēs Mat. v. xpm̄ addidisse ad pcepta veteris legis: cōsilia. exponēs illud. nō veni soluere legē &c.

¶ Circa epistolam ad Romanos. Capitulo. v.

In cap. v. epistole Ro. cum Burgen. cōtra postillatōrē diceret peccatum originale nō esse puraz priuationē. s; habitū corruptū. Induxit ad illud auctoritatē sc̄i Tho. p̄ma secunde. q. lxxij. ar. p̄mo id exp̄sse dicētis in solutione ad p̄mū. ¶ Cōtra quē modū dicēdi maḡ math. arguit. Primo qz om̄e positiuū ē effectiue a deo. Si igit̄ peccatum originale ē tale positiuum: erit effectiue a deo. cōclusio falsa: ergo aliq̄ premissarū. nō maior. qz ab oibus cōcessa. igit̄ minor. falsitas cōclusionis pbat̄. nā si deus effectiue pducit aliqd̄ positiuū ad peccatum originale ptinēs: aut pducit illud cōcurrēte causa secūda: aut nō. secūdū nō pōt dari qz in causato a solo deo: nulla est obliq̄tas vitiosa. In peccato autē originali est morbus: corruptio & obliquit̄as. igit̄ a solo deo effectiue pducī non pōt. Nec p̄mū pōt dari qz in huiusmodi pductione non cōcurrūt p̄m̄ parēs. qz eo nō existēte: nihilomin⁹ cōcurrūt peccatū originale. nec p̄m̄ parēs eadē rōne. Si aut̄ con-

currere dicat̄ cōtrahēs: tūc poti⁹ est dicendū actuale q̄ originale. ¶ Cōfirmat̄ dicit ipse: qz nihil indifferēs ad statū culpe & grē imo vtriq̄ statū cōpossibile: pōt esse peccatū originale sed fomes. q̄litas morbida. corrupt⁹ habitus. q̄litas morbi. nēt̄ ex quo cōsurgit rebellio viriū anime: est vtriq̄ statū p̄dicto cōpossibilis. igit̄ talis habit⁹ cōfict⁹ non ē peccatū originale. Maior pbat̄ qz peccatū originale nō stat cū gr̄a. imo constituit filios ire. Minor patet qz paul⁹ apl's existēs in gr̄a infra cap. vij. et gala. v. de huiusmodi q̄litate sibi aherētibus & eum collaphizātibus facit q̄relas & petit absolui &c. Est ergo pctm̄ originale pura priuatio p̄ Ansel. & alios sic descripta. Peccatū originale ē quedā carētia iustitię originalis cū debito habēdi eaz. sic qz debitū habēdi: sit formale in descriptione illa. Hec maḡ mathi. ¶ Sed ad ista respōdet. Ad p̄imum cōcedit̄ p̄ma cōsequētia nec cōclusio eius est falsa vt arguēs dicit. Et ad p̄bationē sue falsitatis dico qz illud positiuū qd̄ in peccato originali icludit̄ tanq̄ materiale: effectiue pducit̄ a deo q̄tum ad id qd̄ h̄z entitatis cōcurrētibus causis secūdis q̄ cause sunt originis hois peccatū originale cōtrahētis. est enī materiale in pctō originali q̄tum ad id qd̄ h̄z entitatis positie et realitatis: dispositio qd̄a viriū aie in comparatione ad act⁹ suos. qd̄ autē h̄z talis dispositio corruptionis obliq̄tatis & defect⁹ (dicit̄ enī hitus corrupt⁹ aut inordinata dispositio) est nō a deo nisi p̄ accidens tanq̄ a remouēte p̄hibēs: s; a causa secūda defectuosa. s. a volūtate inordinata p̄mi parētis & a natura infecta & deficientē q̄ p̄ viciatā originē ab adā p̄ p̄mos parētes traducit̄. An̄ & p̄m̄ parēs mediate & p̄m̄ parēs imediate: cōcurrūt ad p̄ductionē tal' hit⁹ corrupti. i. habilitat̄ & inordinate dispositiois eo mō q̄ h̄m̄i corrupte dispositioni cōuenit̄ pducī. Nā sicut non

Epistola.

est ens p se subsistēs: ita nec p se pducitur sed ad pductionē alteri⁹. s. nature huma-
ne infecte. ¶ Nec valet improbatio hui⁹
qz r si p^omus parēs actu nō existat in se p-
sonaliter: nec isto modo concurrat ad tra-
ductionē peccati originalis: existit tamē r
cōcurrit virtute tanqz p^oma causa in fieri.
cōcurrētib⁹ intermedijs parētib⁹ qui ab
eo descēdūt r naturā ac virtutē generati-
uam ab eo acceperūt sicut a p^oncipio r cau-
sa p^oductiua. qua vtute: ex cōsequēti pec-
catū originale traducit in puero nato. qz
quid eni est causa cause: causa est causati.
¶ Unde falsum est qz nō existēte primo pa-
rēte neqz in se neqz in suo effectū vel virtu-
te aut natura ab eo deriuata: peccatū ori-
ginale cōtrahat. Et cum dicit arguens qz
neqz parēs prim⁹ existit. s. in se. cuz puer
natus cōtrahit pctm originale: dico qz r si
illud det vt in postumis: existit tñ r cōcur-
rit mediāte. s. virtute generatiua ab eo cuz
semine decisa. Et hoc sufficit ad illud qd
p^oncipiū est r causa in fieri qualiter se ha-
bēt parēs prim⁹ r remoti in generatio-
ne p^olis r peccati originalis traductione.
¶ Unde si argumentū magistri math. vale-
ret: sequerēt qz neqz prim⁹ parēs neqz p^o-
rim⁹ parēs concurreret nō solū ad tradu-
ctionem peccati originalis: sed neqz ad ge-
nerationē pueri nati. r ita nec parētes eius
dicerent. ¶ Nō eni magis requirit existē-
tia parētum ad peccati originalis tradu-
ctionē: qz ad pueri generationē. ¶ Ad cō-
firmationē dī ad minorē qz fomes. quali-
tas morbida. corrupt⁹ habit⁹ r qualiter
cūqz nominet dispositio illa viriū inordi-
nata: nō manet in statu grē s^om qz ponitur
peccatū originale. s. in q^ostum est defectus
quidā culpabilis. ¶ Nā per grām baptis-
malē tollit culpa r reat⁹ pene soluit. ¶ Re-
manet autē fomes aut illa viriū inordina-
ta dispositio put est defect⁹ quidā natu-
re in se relicte. s^om quā rōnem nullū incon-
ueniens est qz remaneat sub vtroqz statu.

qz baptismus naturā nō purgat nisi q^ostū
ptinet ad infectionem persone.

¶ Circa eplam ad He- breos. Capitulo. viij.

¶ In epistola ad Hebre. cap.
viij. Burgen. volēs rōnes
assignare qre lex noua non
fuit data in scriptis. allegat
sactū Tho. p^oma secūde. q.
cvj. ar. p^omo dicētē. qz lex noua p^oncipaliter
est grā spūs scī cordib⁹ hoīm indita q da-
tur p fidē xpī. ¶ Unde cōcludit Burgen. qz
lex noua. s. p^oncipalis nō solū non debu-
it scribi a xpo: sed nec etiā potuit scribi. qz
grā s^om suā essentiā ē quedā qualitas mē-
tis q nō ē scriptibilis. ¶ Sed cōtra hoc ma-
gister Mathias dicit fundamētū illi⁹ ra-
tionis Burgen. esse erroneuz. qm tollit a
xpo omnipotētiā r p cōsequēs deitatem.
¶ Probat. qz dicere xpm aliqd nō posse qd
cōtradictionē non implicat: est ab eo tollere
omnipotētiā. sed qualitātē spūales signo
sensibili exprimere sicut verbo vel scripto
minus icludit cōtradictionē qz patrē i vo-
ce: r spūm scīm in colūbe specie appare-
re: ergo nō est ipossibile xpo: grām spūas-
lem sensibiliter scribere r p^onunciare. ¶ An-
de infert incautū esse fundamētū rationis
Burgen. Et vt in sanctū Thomā retor-
queat iurta desiderū cordis sui qd putat
maledictū esse p Burgen. dicit qz illud fū-
damētuz Burgen. acceperit a scō Tho.
cum tamen sanctus Tho. mentionez nul-
lam fecerit vtrum gratia spiritalis scrip-
tibilis fuerit a xpo: vel non. neqz plura ex-
presserit circa questionem p postillatores
motam: quam ipse postillator qui totius
questionis decisionē a scō Tho. accepit.
¶ Unde nō magis potuit habere Burgen.
fundamētū sue cōclusionis de inscriptibi-
litate gratie ex dictis scī Tho. qz ex dictis
postillatoris. imo minus put patet intuē-
ti. Sufficeret ergo dicere ad obiectionem

Ad hebreos.

magistri Mathie cōtūm ptinet ad id qđ de scđo Tho. tetigit: qđ false ⁊ vtinaz non maliciose sibi iposuerit fundamētū rōnis Burgeñ. ¶ Sed ne sibi sapiēs videat: dico qđ etiā si scđus Tho. dixisset legē nouā idest grām spūalē nō potuisse a rpo scribi: verū esset dictū in sensu quē Burgeñ. habuit. Nō enī mēs Burgeñ. fuit cuz dicit grām esse qđ inscriptibile: qđ ipsa aut alia spūalis qualitas p corpale aut sensibile signū significari: aut suo modo representari nō poterat. Nā id magne esset demētie cū ipse sepissime viderit ac legerit nomē gratie qđ ipsam essentiā grē significat: litteris scriptū. imo ⁊ figuram corporeā in pariete depictā grām aut charitatē rudibus representātem. Sed intellexit Burgeñ. qđ grā est qđam qualitas mētis q̄ in natura sua est quid inscriptibile cum sit res pure spūalis. ⁊ in hoc sensu argumentatio magistri mathie nulli⁹ est momentū. Nā minor ppositio ei⁹ ē falsa. quoniā qualitātē penitus spūalē corporeis litteris scribi aut formari p se ⁊ p̄m se ipsam: implicat cōtradictionē: nā qđ p̄m se ⁊ in natura sua spūitale est: incorporeū est ⁊ insensibile: sed qđ scribi aut depingi potest p̄m se in natura sua: necessario ē sensibile ac corporeale. Esse autē sensibile ⁊ nō esse sensibile. ⁊ esse corporeū: ⁊ nō esse corporeum: cōtradictionē importāt. Agit id quod spūitale est p̄m essentiā suā litteris scribi aut corporealiter depingi p̄m se ipm ⁊ in natura

sua: cōtradictionē includit. ac p hoc omni potētie dei nō subiacet. ¶ Nec ppositū suū pbat ipse magister p simile qđ inducit de apparitione p̄ris in voce. ⁊ spūs sancti in specie colūbe. qm̄ pater fuit in voce sicut in quodā signo cōtū ad aliqd qđ p̄ri attribuit representatus. sed nō fuit in se ipso cōtū ad id quod ē: voce format⁹. Nam qđ voce format⁹: sensibile est ⁊ corpale. sic ⁊ spūs scđus fuit in specie colūbe sicut in signo quodā designatus cōtū ad aliqd attributū. sed nō fuit p̄m se ⁊ i natura sua: corpali colūba format⁹. hoc enī est impossibile. Unde augustin⁹ in s̄mone de trinitate loquens de huiusmodi apparitione ait: Hec aut opatio visibiliter exp̄ssa ⁊ oculis oblata mortalib⁹: missio spūs scđi dicta est. nō vt appareret inuisibilis ei⁹ substantia: sed vt corda hoīm exteriorib⁹ visis cōmota: ad occultā eternitatez cōuerterētur. Ita etiā nec ipsa vox facta: ad naturā patris loquētis ptinet. Alit enī dñs Ioan. v. Nec vocē ei⁹. i. p̄ris vnq̄ audistis. nec speciem ei⁹ vidistis. Quod exponēs Crisostō. inquit. Nō hoc dicit qđ speciem sensibile habeat. aut visibile: sed qm̄ nihil horuz est circa deū. ¶ Patet ergo qđ ex apparitione p̄ris in voce. ⁊ spūs sancti in specie colūbe: nō pbat contra Burgeñ. qđ grā sit secūdū se ipsam ⁊ in natura sua res scriptibilis. Unde cōstat apte qđ impugnatio magistri mathie i hoc passu gratis ⁊ p sola cupiditate aduersandi fuerit exorta.

DEO GRATIAS.

Hec sunt illustrissime p̄re dñe q̄ magr̄m Nicolauū in postilla sup bibliā magistrū Mathiā ppugnatorē suū validis ac catholicis scđi Thome sentētijs repi obieciisse. In quoz absolutionē vt a p̄cipio laboris mei pollicitus sum: satis me dixisse arbitror. Et qđem spo diuino fret⁹ auxilio. id catholicū. id religiosum. idq̄ institutis sanctis cōsonū omnino fore. Ut si qđ fortasse ex lapsu excideret lingue vel alias diuinis nō cōsentaneū documētis: ex nūc itidē reuoco: irritū esse volo. meq̄ sacrosancte Romane ecclesie p cuius fide sanguinē fundere paratus sum: in omnibus et singulis dictis atq̄ scriptis subijcio. Finit.

Alphabet

Faint, illegible text in the left column, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text in the right column, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Additional faint, illegible text at the bottom of the page, appearing as bleed-through from the reverse side.